

МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ

АҚПАРАТ

МИНИСТРЛІГІНДЕ АСТАНА

ҚАЛАСЫНДА ТІРКЕЛІП,

№12807 - Ж КУӘЛІГІ БЕРІЛГЕН

МЕРЗІМДІ БАСПАСӨЗ

БАСПАСЫ

«Білім әлемі»

Бас редактор –

Усипбаева П.М.

Редактордың орынбасары –

Байбосынова А.

Әдістеме бөлімінің редакторы –

Култаева Кульдана

Нурбосынқызы

Редакция алқасы:

Текесбаева Анар

Педагогика ғылымының

кандидаты, доценті

Бидайбекова Айгул

Құнанбекқызы

БАҰО «Өрлеу» АҚ

Алматы қаласы бойынша

педагогикалық қызметкерлердің

біліктілігін арттыру институты

«Иновациялық даму бөлімінің аға

ғылыми қызметкері

Көшекбаева Б.Г.

Алматы қаласы №167 жалпы білім

беретін мектептің директордың

оқу-ісі жөніндегі орынбасары

Теруге: 2024 жылдың 12. 05 күні
жіберілгенБасуға: 2024 жылдың 12. 20 күні
қол қойылды

Таралымы: 500 дана

Басылым индексі: 74442

Редакцияның мекен - жайы:

Байзаков көшесі

125 үй

Байланыс телефондары:

Ұялы: 8 701 826 53 77

Пошта e - mail:

Bilim_alemi.kz@mail.ru

peryzat2011@mail.ru

Қазақстан ұстазы

№12 (143), желтоқсан 2024 жыл

Ай сайын шығатын республикалық ғылыми –

әдістемелік педагогикалық журнал.

Журнал қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде шығады.

М а з м ұ н ы

Абдирова Макбал Еркиновна

Буллинг және онымен күресу жолдары.....4

Мустафина Нургуль ЕрмаковнаМұғалімнің кәсіби дамуы: Бастауыш сынып педагогінің
өзін-өзі жетілдіру жолдары.....7**Сасенова Перизат Курмашевна**Инклюзивті білім беру: Бастауыш сыныптағы ерекшеліктер
мен мүмкіндіктер.....10**Есенбаева Дамегул Жамбуловна**Бастауыш сыныптарда жасанды интеллекті қолданудың
артықшылықтары.....13**Азарова Елена Алексеевна**Тема : «Игровые моменты на уроках математики в начальных
классах».....19**Турсынова Айзат Нурмухаметқызы**

Бейнелеу өнерін оқытудың мақсаттары мен міндеттері.....23

Батанова Назира ЖумакадровнаМатематиканы оқыту үрдісінде инновацияны қолданудың
маңызы.....27**Джундыбаева Айгуль Абдрауовна**

Программы «Біртұтас тәрбие».....31

Экажсева Виктория ВикторовнаСыздыкова Асель Муратовна
Организация работы с использованием схем и таблиц на
уроках истории.....34**Бралинова Асель Ислямовна**

Сабақ тақырыбы: Қазақ киносының атасы.....38

Бралинов Сейтгалы Багдатович

«Батыр Баян» поэмасының көркемдік ерекшелігі.....42

Тайжанова Аралгүл МахсұтқалиқызыТуа пайда болған және жүре пайда болған иммунитет
түрлері.....46

Барлық авторлар мақаласының электронды нұсқасын флешка не диск әкелуі не редакцияның электронды поштасына жіберуі тиіс. Бір беттік хабар, өлең болмаса мақала факспен қабылданбайды. Мақалалар авторлардың стилі, орфография хақы сақталып өңделеді. Автордың байлам тұжырымы редакция көзқарасымен сәйкеспеуі де мүмкін. Жарияланымдағы деректердің нақтылығына автор жауапты. Көшіріп басылса не пайдаланылса, сілтеме жасалуы тиіс.

Республикалық ғылыми – әдістемелік педагогикалық

мерзімді баспасөз басылымы

«Білім әлемі»

Құрметті оқырман қауым!

Баспасөз басылымы туралы мәлімет

Таралымы: Қазақстан Республикасы

Шығу жиілігі: Айына 1 рет

Басылым тілі: Қазақ, орыс, ағылшын

Негізгі бағыты: 1. Педагогикалық ашық сабақтар, баяндамалар, тәрбие сағаттары

2. Мақала электронды түрінде қабылданады.

3. Баспа бетіне шығу құны: келісімді

Почта: Bilim_alemi.kz@mail.ru

Ұялы телефон: 8 701 826 53 77

Таралымның 2024 жылға төменгі тізім бойынша

жылына немесе айына жазылу бағасы

Ин- декс	Баспа атауы	Жылдық	Формат, салмағы, беті	Белгіленген баға (теңгемен)			
				1__ ай.	3__ ай.	_6_ ай.	_12__ ай.
74442	Қазақстан ұстазы ұлағаты	12	A4, 32 250г	700	2100	4200	8400
74423	Өнер әлемі өзегі	12	A4, 32 250г	600	1800	3600	7200
74424	Дарынды өркен	12	A4, 32 250г	1500	4500	9000	18000
74571	Қазақ тілі мен әдебиеті білім әлемі	12	A4, 32 250г	600	1800	3600	7200
74574	Шетел тілі білім әлемі	12	A4, 32 250г	500	1500	3000	6000
74573	Бастауыш мектеп білім әлемі	12	A4, 32 250г	500	1500	3000	6000
74576	Орыс тілі мен әдебиеті білім әлемі	12	A4, 32 250г	500	1500	3000	6000
74577	Математика және физика білім әлемі	12	A4, 32 250г	500	1500	3000	6000
74572	Химия және био- логия білім әлемі	12	A4, 32 250г	500	1500	3000	6000
74575	География және тарих білім әлемі	12	A4, 32 250г	500	1500	3000	6000
74578	Ізденіс	12	A4, 32 250г	500	1500	3000	6000

А. Байтұрсынов атындағы шағын жинақты бастауыш мектеп

Педагог - психолог

Абдирова Макбал Еркиновна

БУЛЛИНГ ЖӘНЕ ОНЫМЕН КҮРЕСУ ЖОЛДАРЫ

Буллинг (bullying) – ағылшын тілінен аударғанда, қорлау, қудалау, мазалау дегенді білдіреді. Адам үйде, мектепте, автобуста немесе интернетте, жалпы айтатын болсақ, кез келген жерде буллингке ұшырауы мүмкін. Сонымен қатар бұл физикалық агрессияны ғана емес, психологиялық қысым, қорқыту, тартып алу, қорлау дегенді білдіреді. Буллинг жасаушы (оқушы) мұны күшпен де, сөзбен кемсіту арқылы да жасайды әрі бұл әрекетін жиі қайталауы мүмкін және әлсіз оқушыны қорлап, күтпеген жерден немесе ескерту арқылы шабуыл жасайтын адамды сипаттайды.

Буллингке кез келген сыныптағы оқушылар ұшырауы мүмкін. Көбіне бастауыш сынып оқушылары арасында кездеседі. Ол бірнеше жылдан мектепті аяқтағанша созылуы мүмкін. Балалар мен жасөспірімдер арасындағы қорқыту, кемсіту белгілі бір топқа біріккен оқушылардың өзінен ерекшеленетін баланы шеттетуден басталады. Қысым көрген оқушының мінезі, ойлау жүйесі, сырт келбеті немесе қандай да бір себеппен «командаға сыймайтындай» ерекшелігі болуы мүмкін.

Бірінші кезекте, кез келген ата-ана баласымен ашық және жиі сөйлесіп тұруы қажет. Буллинг тақырыбында көбірек сөйлескен жағдайда ғана баланың қысымға ұшырағанын не қатарластарынан көргенін айта алады. Мектептегі уақыты қалай өткенін, интернетте не істейтінін сұраған жөн. Тек сабақ үлгерімі емес, баланың сезімі, қатарластарымен қарым-қатынасы жайлы да сөйлесу қажет.

Ата-ана баласы үшін үлгі болуы қажет. Балаға айналадағы адамдармен қалай дұрыс қарым-

қатынаста болу керекін, қысым көрген адамды қолдауды үйретсе, оның мейірімді және өзгелерді құрметтеп өсетінін ескерген жөн.

Буллингке ұшыраған балалар көбіне мектепте не болып жатқанын ата-анасына айтуға қорқады. Сондықтан кез келген ата-ана баланың буллингтен зардап шеккенін байқауы керек. Қысым көрген баланың мінез-құлығында мынадай өзгерістер болуы мүмкін:

- өзінен кіші балалар мен жануарларға агрессиямен қарау;
- ұйқы немесе тамақтану режимінің бұзылуы;
- концентрацияның жоғалуы;
- тез шаршау;
- тыныштықта көп болу;
- реніш;

Бала біреу оны ренжіткен болса, ол бұл туралы мұғалімдерге немесе ата-анасына айтуға құқылы екенін анық білуі керек. Буллингке ұшыраған бала ата-анасына немесе мұғалімдеріне не болып жатқанын өте сирек жағдайларда айтады. Сондықтан баламен ашық диалог құрып, көп сөйлесу қажет. Балаға психологиялық және эмоционалдық қолдау жасап, оның жағында екеніңізді сезіндіруіңіз керек.

Егер балаңыз сыныпта қысым көрсе, бірінші кезекте сыныптастарының ата-анасымен сөйлесу керек. Жалпы жиналыста емес, әр ата-анамен жеке-жеке сөйлескен дұрыс. Егер әңгімелесу нәтиже бермесе, онда сынып жетекшісі, мектеп директоры, психолог пен учаскелік полиция қызметкерін араластыру керек.

Әдетте буллингке ұшыраған баланың қызығушылығы жоғалады. Мысалы, сурет салу-

ды ұнататын баланың оған деген қызығушылығы төмендеуі мүмкін. Оқу үлгерімінің нашарлап, мектепте барудан бас тартуы мүмкін. Одан бөлек, буллинг онлайн-кеңістікте де болуы мүмкін: баланы ортақ чаттан шығарып, бұғаттап, оған жағымсыз нәрселер жіберген болуы мүмкін.

Буллингке ұшыраған балада психосоматикалық бұзылыстар байқала бастайды: жиі басы ауырады, ұйқы мен тәбет проблемасы байқалады, созылмалы аурулар асқынуы мүмкін. Бұған қоса депрессия, мазасыздық, невротикалық белгілер пайда болады.

Өзгелерге буллинг жасап, кемсітетін балалар көбінесе белгілі бір топтың не қауымдастықтың мүшесі болғысы келеді. Ата-ана не достарының өзіне көңіл бөлгенін қажет ететін балалар көбіне буллинг жасауға бейім. Балаңызға осы әрекеттерді тоқтатуға көмектесу үшін бірнеше қадам жасау қажет:

– Балаңыздың неге ондай іс-әрекетке баратыны туралы сөйлесуіңіз керек. Балаңызбен сөйлесе отырып, оны «буллингке ұшыраған бала» орнына өзін қойып көруін айтыңыз. Көбіне осындай іс-әрекетке баратын балалар үйде көргенін қайталайды. Сондықтан ата-ана үйде балаларына көрсетіп жатқан іс-әрекет, үлгілеріне де аса мән берген жөн.

– Балаңыздың кінәсін түзуге мүмкіндік беріңіз. Егер балаңыздың буллингтік іс-әрекеттер жасағанын байқасаңыз оларға мынадай шектеулер қоюға болады. Мысалы сондай жағдайларға бейім достармен кездесуді шектеу, интернетте көп отыруын шектеуге болады. Кінәлі екенін түсіндіріп, достарынан кешірім сұрауға, өзгеге сыйластық көрсетіп, мейіріммен қарауға үйретіңіз.

Психолог буллингтің кез келген түрі қауіпті екенін айтады. Маманның сөзінше, қазіргі уақытта әлеуметтік желілер мен технологиялардың жаңа деңгейге шығуы балалар арасындағы буллингті де жаңа деңгейге көтерген. Буллинг көп жағдайда физикалық қысымнан ғана тұрмайды. Көбінесе психологиялық шабуыл: қорлау, жаман сөздер айту, келемеждеу, өсек пен өтірік сөз тарату және шеттетуден тұрады. Әсіресе соңғысы балалардың өз ортасынан алшақтап, жалғыздықтан суицидке баруына әсер етеді, дейді ол.

«Балалар арасындағы буллинг бұрыннан бар нәрсе. Тек қазіргі уақытта телефонға түсіріп алу, оны таратып жіберу секілді әрекеттер бұл мәселені одан бетер өршітіп жіберді. Сонымен қатар қазір буллингтің физикалық түріне қарағанда психологиялық шабуылы көбірек байқалады. Балалар арасындағы суицидтің көп белең алып кетуі де осыған байланысты. Алайда біз бұдан физикалық буллингке қарағанда оның психологиялық түрі қауіпті болады деп айта алмаймыз. Бұлардың екеуі де қауіпті. Мысалы, физикалық шабуыл кезінде қудалауға ұшыраған баланы итеріп жіберіп немесе ауыр соққы жасаса, психологиялық түрінде баланы шеттету, мазақтау, күлкіге айналдыру болады. Мұның барлығы да ақыл-есі қатпаған жасөспірімге ауыр әсер етеді», – дейді психолог.

Психолог мектептегі буллинг көбіне бастауыш және орта сыныптарда кездесетінін айтады. Сөзінше,

10-11 сыныптарда ми құрылымдарының жетілу процестерінің және жасөспірімдердің өзін-өзі реттеу қабілетінің аясында мұндай мәселелер бірте-бірте жойылады.

«Басталған буллингті тоқтату өте қиын. Оның қатысушылары да көп болады. Мәселен, буллер қудалауды ойлап тауып, оны жүзеге асырады. Бақылаушылар – олар даудан алшақ жүреді, бірақ болып жатқан жағдайға жақтау немесе қарсылық реакциясын білдіреді. Соңғысы – құрбан болған бала. Психологияда тіпті «бақылаушының жарақаты» деген термин бар. Көп жағдайда балалар үздіксіз зорлық-зомбылықтың куәгері болу тәжірибесін өз бетімен жеңе алмайды. Яғни буллинг тек құрбан болған баланың ғана емес, үнсіз бақылаушы баланың да психикалық денсаулығына зиян келтіреді», – деп түсіндіреді маман.

Психолог буллингке баратын балалардың да психологиялық ерекшеліктеріне мән беру қажет деп санайды. Өйткені отбасының әл-ауқатына, ата-анасының қамқорлығына және даму деңгейіне қарамастан, кез келген бала қорлаудың құрбаны болуы мүмкін. Агрессия олардың балаларына қарсы бағытталмағанын көрсетсе де, ересектердің мұндай мәселелерді бақылауда ұстауы маңызды дейді ол.

«Көп жағдайда ата-анасы ажырасып кеткен болмаса бақылаудан шығып қалған балалар агрессияға бір табан жақын болады. Олар өздерінің басқалардан төмен екенін байқатпау үшін, (психологияда оны «қорғаныс механизмі» дейді), сол секілді әкесінің жоқ екені туралы сұрақ туындамас үшін бейсаналық инстинкт бойынша қудалау әрекеттеріне барады. Егер бала буллингтің құрбаны болып, бірақ өзі мұны айтпаса, оны мынадай физикалық және психологиялық белгілерінен байқай аламыз. Олар: ауыру белгілері, мектепке баруға зауқы болмайды яки мектепке кеттім деп басқа жерде жүреді. Алаңдаушылық пен уайым. Сөйлеуге зауқы болмайды және көбінесе оңашаланып жүреді», – деп жалғады психолог.

Психолог мектептегі буллингтің барлық балалар үшін жағымсыз салдарға алып келетінін жеткізді. Сондай-ақ отбасындағы тәрбиенің де баланың өсіп-жетілуіне, оның үйден шыққандағы әрекетіне толық әсер етеді.

«Әр отбасының тәрбиесі әр алуан болатыны түсінікті. Ата-ананың барлығы баласына дұрыс тәрбие беріп, түзу жолда жүрсе екен дейді. Үйде баланың өз бетімен шешім қабылдауына мүмкіншілік беру қажет. Кейде баланың бетінен қақпай, көкке көтеріп өсірудің өзі теріс әсер ететінін жағдайлар кездеседі. Сонымен қатар авторитарлық отбасылар болады. Баланы қысып ұстау, оның пікірін тыңдамау, ұрып-соғу деген секілді. Осындай жағдайларда бала ішінде жиналып қалған агрессиясын сыртқа шығарады. Бұл мектепке келіп басқа балаларды кемсітумен, мазақтаумен көрініс табуы ықтимал», – деп қосты психолог.

Буллингтің алдын алу үшін не істеу керек?

Психологтың сөзіне сүйенсек, жасөспірімдер арасындағы буллинг – кешенді тәсілді қажет ететін мәселе. Мектептегі қудалаумен бала жалғыз өзі емес,

бүкіл тарап – оқушының өзімен қатар ата-ана мен мұғалім де күресуі керек. Буллингке ұшырағандарға айтылатын алғашқы кеңес – маманның көмегіне жүгінген жөн. Психолог бұл мәселелерді жік-жікке бөліп айтып берді.

«Алдымен ата-анасы не істеуі керек, осыған тоқталайық. Қорлық көрген баланың ата-анасы көп жағдайда кінә, ұят, ашу және әлсіздік секілді сезімдерді басынан өткереді. Осыған байланысты кейде қолдау мен жанашырлықтың орнына олар: «Неге қарсы жауап бермедің?», «Әлсіз болма!», «Өзің кінәлісің» деген секілді сөздер айтып, баланың өзін айыптайды. Бұл кез келген отбасының басынан өтуі мүмкін екенін ұмытпау шарт. Бұл жерде ешкімнің кінәсі жоқ, әсіресе баланың. Керісінше, мына сөздер бала мен ата-ананың әңгімесіне оң әсер етеді:

«Мен саған сенемін». Бұл балаға кез келген жағдайда өзін жалғыз емес екенін ұқтырады;

«Бұл сенің кінәң емес». Осы арқылы балаға мұндай мәселеге тап болып тұрған өзі ғана емес екенін түсіндіру маңызды;

«Мен сені жақсы көремін және енді қайта қауіп төнбес үшін барлығын жасаймын». Бұл балаға қорғаныш сезімін ұялатып, болашаққа үмітпен қарауына көмектеседі.

Балаңыз кез келген жағдайда көмек сұрауға дайын болатындай әрқашан сенімді қарым-қатынас орнатыңыз».

Мұғалімге ақыл-кеңес

«Мектептегі және сыныптағы буллингпен күрес мәселесі бұл да үлкен тақырып. Мұғалімдер әсіресе балалардың ата-анасымен тығыз байланыста болуы керек. Өйткені көбінесе ата-анасы баласының сыртқа шыққандағы мінез-құлқынан хабары болмай қалады. Содан соң сыныпта ортақ жағымды атмосфера қалыптастыру маңызды. Бұзақылыққа баратын балаларды сынып арқылы тәрбиелеу секілді. Басқа мектепке ауысу кез келген жағдайда балаға көмегін бере бермейді, себебі қудалау жалғасуы мүмкін».

Баланың өзіне ақыл-кеңес

«Жасөспірім өзінің жасына байланысты буллингтен өзін қорғап қала алмайды. Бұл үлкендердің жұмысы. Дегенмен, мұндай мәселелердің алдын алу үшін ересектер балаларға түсіндіруі керек негізгі мәселелер бар:

Өзі сенім артатын үлкендерге болып жатқан қысым туралы айту;

Қудалауға қатігездікпен жауап берем деп үміттену дұрыс емес. Бұл тағы да басқа мәселелерді тудыруы мүмкін;

Егер буллингтің куәгері болған жағдайда оны назардан тыс қалдырмауды үйрету».

Буллинг пен кибербуллингтің баланың болашағына әсері қандай?

Психолог мектеп кезінде үнемі қудалауға ұшыраған баланың өз-өзін көрсетуі, көшбасшылық қабілеттері мен өзіне сенімділігі төмен болатынын айтады. Мектеп табалдырығынан басталған буллинг баланы ер жеткен шағында да ізінен еріп жүруі мүмкін, дейді ол.

«Балалардың 80% телефон мен компьютерге тәуелді болып қалған. Көп жағдайда ойынға беріліп кеткен балалар виртуалды әлемді шынайы өмірмен шатастырып алады да, суицид пен басқа да әрекеттер оларға оңай болып көрінеді. Жоғарыда айтқанымыздай санасы қатаймаған балалар мұны жете түсіне алмайды. Сонымен қоса суицид туралы оқиғаларды балалардың көруіне шектеу қою қажет. Себебі мұны көрген баланың кейбірінің батылдығы оянып, кейбірінің қызығушылығы оянып, осындай әрекетке барып жатады. Себебі балалардың психологиясы әртүрлі болатынын айттық, осы себепті олар ақпаратты да әртүрлі қабылдайды», – деп түсіндірді психолог.

Қорытынды. Балаларды буллингтен қорғау

Психолог балалар арасындағы буллингті мүлдем жою мүмкін емес екенін айтады. Бірақ алдын алу шаралары арқылы оны азайта аламыз, дейді маман.

«Елімізде мектептегі буллинг мәселесі балалар арасында қалыпты жағдай секілді болып қалған. Алайда бұл олай емес, бұл мәселемен кешенді күрес жүргізу қажет. Бұл ретте Еуропа елдеріндегі мектеп тәрбиесін зерттеп, керек жағын алғанымыз да абзал. Мәселен, еуропалық мектептерде балалардың киім үлгісіне еркіндік берілген. Сол секілді жасөспірімдермен жастайынан ашық әңгімелесіп, диалог орната алады. Бізде керісінше, бала ішіндегіні айтудан жасқанатын кездер аз емес. Осының барлығы бұл мәселені шешуді қиындатып жібереді. Біз буллингті түбегейлі жойып жібере алмаймыз. Бұл бұрын болған, қазір де қайталанатын. Тек осыған өзіміз дайын болып, балалар арасындағы қудалау мен қысымды азайта аламыз», – деп түйіндеді психолог.

Психолог сөзін түйіндей келе әрбір ата-анаға өз баласымен ашық әңгімелесуді, мектеп қабырғасында өзі немесе басқа бала қысымға ұшыраса не істеу қажет екенін түсіндіруге кеңес береді. Сонымен бірге баланың өзі агрессорға айналып кетпес үшін, айналасына деген құрмет пен сүйіспеншілікті арттыру қажет деп санайтынын баса айтты.

Әдебиеттер тізімі

Кибербуллинг, или травля в Интернете: Разбираемся и советуем как от него защититься [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://cabar.asia/ru/kiberbulling-ili-travlya-v-internete-razbiraemsya-i-sovetuem-kak-ot-nego-zashhititsya>.

80 % жертв кибербуллинга среди подростков — девочки — эксперт [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://khabar.kz/ru/news/obshchestvo/item/128288-80-zhertv-kiberbullinga-sredi-podrostkov-devochki-ekspert>.

Мемлекет басшысы Қ.–Ж.К. Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі». 2020 жылғы 1 қыркүйек [Электрондық ресурс]. — Қолжетімділік тәртібі: https://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy-2020-zhylgy-1-kyrkuiek

«Жантеке ауылының жалпы орта білім беретін мектебі» КММ

Бастауыш сынып мұғалімі

Мустафина Нургуль Ермаковна

МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ДАМУЫ: БАСТАУЫШ СЫНЫП ПЕДАГОГІНІҢ ӨЗІН-ӨЗІ ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Қазіргі кезде білім беру үрдісінде сабақтың дәстүрлі емес, яғни жаңа түрлері қолданылып келеді. Олар – тренинг сабақтар, дебат сабақтар. Бұл сабақтардың негізгі мақсаты – оқушылардың қисынды ойлау қабілетін дамыту. Сондықтан университет жағдайында болашақ педагогтердің таным белсенділігін арттырып, оларды оқу-тәрбие үрдісінде инновациялық технологияны пайдалануға дайындау қажет. Ол үшін студенттердің үнемі ізденуіне жол беріп, кәсіби шығармашылық әрекетін қалыптастыру керек.

Бүгінгі біздің қозғап отырған мәселеміз, мұғалімнің жан-жақтылығы. Жалпы мұғалім ол тек білім беруші ғана емес, бала жүрегіне жол табатын психолог болуы шарт. Ал мұғалім әлемдік білім беру жүйесінен мол ақпарат алып отырса, оның шәкіртке берген білімі нәрлі болады, кәсіби даярлығы мол мұғалімнің ілімі ғұмырлық сақталады деген тұжырым жасаймыз.

Бала бойына білім нәрін себетін басты тұлға –

ұстаз. Яғни жас ұрпақты оқытуда тиімді жағдайлар жасау көбіне мұғалімге тікелей байланысты. Мемлекетіміздің жарқын болашағы мен гүлденуі үшін қазіргі жоғары оқу орнында мұғалім қандай болуы керек? деген заңды сұрақтар тууы сөзсіз. Білім берудің ұлттық моделіне көшкен қазіргі оқу орнына ойшыл, зерттеуші, өз ісіне қатып қалған қасандық пен жаттандылықтан аулақ, өмірлік қызметте педагогикалық үйлестіруді шебер меңгерген, психолог-педагогтік диагностика қоя білетін іскер мұғалім қажет.

Мұғалімнің кәсіби біліктілігін шыңдаудың үздіксіздігі оның шығармашылық қабілетінің дамуының кепілі және өзіндік жеке педагогтік тәжірибесінің дамуының алғы шарты болып табылады. Ұстаздың кәсіби шеберлігінің негізі:

Біріншіден, мұғалімнің өмірге көзқарасы, оның идеялық нанымы.

Екіншіден, пәнді жетік білуі, ойын оқушыларға

толық жеткізу үшін жан-жақты қасиеттерді бойына сіңіруі, моральдық нормаларды білуі.

Үшіншіден, оқыту мен тәрбиелеудің әдіс-тәсілдерін міндетті түрде меңгеруі тиіс. Педагог көп біліп қана қоймай, сол білгендерін оқушыға бере білуі қажет.

Ұстаз шеберлігінің төртінші құрамды бөлігі педагогикалық әдеп деуге болады.

Сонымен, педагогтік шеберлік – тек қана мұғалімнің жалпы жан-жақты және әдістемелік сауаттылығы ғана емес, ол — әр сөзді оқушыға жеткізе білуі, олардың толық қабыл алуын, толғанып бойға сіңіруін үйретуі.

Педагогикалық әдеп – мұғалімнің әрбір нақты іс үстінде тәрбие мәселесінің ең ұтымды әдіс-тәсілдерін қолданып оқушыларды еліктіріп әкететін кәсіптік сапасы. Оқушылармен қарым-қатынас тұрғысынан қарағанда педагогикалық әдеп мұғалімнің жан-жақтылығының, оның идеялық сенімінің, жүріс-тұрыс мәдениетінің, жалпы және арнаулы білімінің, мамандығына байланысты ізденіс жемістері қорының жиынтығы іспетті. Шебер педагог болмай тұрып әдепті педагог болу әсте мүмкін емес.

Қазіргі заманда білім беру әлеуметтік құрылымның маңызды элементтерінің біріне айналды. Дүние жүзінде білімнің маңызды рөлі артты. Адамның болашағы оның қазіргі алған білімінің сапасына, көлеміне, ойлау деңгейіне байланысты.

Мұғалімнің кәсіби деңгейі мен әлеуметтік беделі оқушы жүрегіне жол таба білумен мөлшерленеді. Бүгінгі күн талабы тұрғысынан қарасақ, оқыту ісі тек сабақ беру ғана емес, оқытудың басты міндеті: мұғалімнің білім беруі және оқушының білім алу қызметтерінің біріккен түрі екендігінде. Өскелең заман әрбір студенттің тұлға ретінде тәрбиелеуді қажет етуде. Сондықтан студент қызметін басымдау етіп, үйренуші тұлға тек шәкірттер екенін ескеріп, білім беру ісін ұйымдастыруды дамыту жоғары оқу орынының бүгінгі басты нысанасы болмақ. Ұстаз шәкірттің білім алуға деген құлшынысын тудыра алмаса, оның ынтасы, пәнге қызығуы қалыптаспайды. Өйткені, мұғалім тақырыпты бастан-аяқ талдап, өзі түсіндіріп, тек аз уақыт оқушының жаттығуды өзі орындауына ғана көңіл бөледі. Ал қазіргі жаңа технологияға байланысты білім беруді студент өзі ізденіп, жаңа тақырыпты оқып, түсініп, пәнге байланысты әдебиеттермен жұмыс жасап, жолдастарымен ой бөліссе, өз білгенін көпшілікке жүйелі түрде жеткізе алса, онда ұстаз нәтижеге қол жеткізеді.

Кәсіби шебер мұғалімнің бойында мынадай қасиеттері болуы тиіс:

1. сергектік, байқағыштық;
2. сезімталдық;
3. сенім;
4. әділдік;
5. байсалдық;
6. ұстамдылық, төзім, сабыр сақтау;
7. ілтипаттық.

Бүгінгі таңда жоғары оқу орнындағы студенттерге білім берудің сапасы мен деңгейін жан-жақты

көтеру жаңаша ойлайтын, оқыту мен тәрбиенің жаңа технологиясын күнделікті жұмысында қолдана білетін оқытушылардың қолынан ғана келеді. Жас ұрпаққа саналы тәрбие мен сапалы білім беру, ең алдымен, мұғалімнің кәсіби даярлығына, оның іс-тәжірибесінің қалыптасуына байланысты. Сондықтан болашақ мұғалімнің кәсіби біліктілігін жоғары оқу орнында жүйелі қалыптастыруға тиіспіз. Әсіресе, болашақ мұғалімдерді оқытуда тиімді әдіс-тәсілдерді, озат тәжірибелерді сараптап, шығармашылықпен жұмыс атқарып, олардың жеке шығармашылығын қалыптастыруға көңіл бөлу қажет.

Кәсіби біліктілікті арттыру – басты мақсат.

Еліміздің болашағы мұғалімнің білімі мен біліктілігіне, рухани әлеуетіне, құқықтық және саяси мәдениетіне байланысты. Білім беру жүйесін одан әрі жетілдіру, мемлекеттік білім беру стандартын жүзеге асыру, жаңа буын оқулықтарын оқыту үрдісіне енгізу тәрізді келелі мәселелер ұстаздарға шеберлік пен іскерлікті, кәсіби дайындығының сапасын өсіру және дамыту міндеттерін қойып отыр.

Білім және ғылым министрлігі үстіміздегі оқу жылы бірінші рет тамыз педагогикалық кеңестерін мұғалім мәселесіне арнап, “Егемен Қазақстанның мұғалімі: оның әлеуметтік беделі мен кәсіби мәртебесі” деген тақырыпта өткізді. Мұғалімнің әлеуметтік беделі мен кәсіби мәртебесін көтеру қажеттігін алдымен білім беру және ғылыми қызметкерлерінің II республикалық сиезінде еліміздің Президенті Н.Назарбаев айтқан болатын.

Мұғалімнің кәсібилігі туралы әңгіме қозғағанымызда өте көп мәселелік сұрақтар туындайды. Сөз жоқ, мұғалімнің кәсіби деңгейін оның оқушыларға тиісті дәрежеде білім беру, біліктілік пен дағдыларды қалыптастыру тұрғысынан бағалау қажет-ақ.

Қазіргі өмір талабына сай педагогикалық жоғары оқу орындары білімді мұғалім ғана емес, әрі тәрбиеші, әрі қоғамшыл, әрі зерттеуші, әрі ұйымдастырушы мұғалім даярлау – күрделі үрдіс.

Бүгінгі білім беру саласындағы көкейкесті мәселенің бірі – біліктілікті арттыру. Яғни біліктілікті арттыру жүйесінің жаңа дидактикасын жасау.

Педагогика саласында “біліктілік” термині әр түрлі аспектіде, соның ішінде кәсіби даярлық, кәсіби шеберлік мәселелеріне жақын қарастырылады. Н.Кузьмина “кәсіби біліктілік – іс-әрекеттің сапалылығының сипаттамасы және еңбектің ең жоғарғы бағасы, ал іс-әрекеттедегі кәсіби біліктілік – бұл маманның кәсіби міндеттерді шешуде бүгінгі заманға сай мазмұн мен жаңа сараланатын, іс-әрекеттің субъектісіне, нақты мамандық өкіліне сапалы мінездеме мен баға беру” деп атап көрсетті.

Кәсіби біліктілік – бұл кәсіби іс-әрекеттегі субъектінің үнемі өсу үстінде болатын өзін-өзі дамыту үрдісі. Осыдан келіп кәсіби біліктілікті іс-әрекеттегі субъектінің жеке интегративті қасиеттерінің мінездемесі ретінде қарастырудың өзектілігі туындайды.

Әдебиеттер мен нормативтік құжаттарда біз мы-

надай анықтамаларды кездестіреміз: “Оқытушының кәсіби біліктілігі ретінде оның педагогикалық қызметі, педагогикалық қарым-қатынасы, мейлінше жоғары деңгейде жүзеге асырылатын еңбегі, мұғалімнің жеке қасиеттерінің жүзеге асырылу көрсеткіштері, оқушыларды тәрбиелеу және оқыту ісіндегі биік нәтижелер мен жетістіктері ескеріледі”. Өз кезегінде “білікті маман – мамандыққа тән нормалауды меңгерген, өз бетінше кәсіби мақсаттарды жүзеге асыра алатын, мотивациясы мен өзін-өзі жүйелеудің жоғары деңгейін иемденген, өзін-өзі басқара білетін адам” деп көрсетіледі.

Кез келген білім беру мекемесінде кәсіби шеберлікті көтеру мәселесі, педагогикалық ұжымды қалыптастыру кезеңінен басталады. Оқытушының кәсіби шеберлігін, біліктілігін көтеру – білім беру сапасын көтерудің ең маңызды шарттарының бірі.

Кәсіби шеберлікті қалыптастыру – оқытушының шығармашылық жеке тұлғасын қалыптастыру, жаңаны қабылдауға деген дайындықты қалыптастыру, педагогикалық инновацияларға деген қабылдауларын дамыту.

Білік – игерілген білімдер мен өмірлік тәжірибе негізінде орындалуы тез, дәл, саналы теориялық және тәжірибелік әрекеттерге даярлығы. Жүйенің мазмұны мен мақсатын, әдіс-формаларын, ұстанымдарын, білім алушылар мен оны ұйымдастырушылар арасындағы қарым-қатынасты өзгерту жаңа нәтижелерге әкеледі. Бұл мәселені шешудің жолдарының бірі – осы дидактикалық жүйедегі негізгі бөлік оқытуды жаңаша ұйымдастыру немесе технологияландыру деп түсінеміз.

Орыстың белгілі педагог ғалымдары Н.Крупская, А.Луначарский, А.Макаренко, В.Сухомлинский, Н.Блонский, т.б. мұғалім даярлаудың негізін қалаушылар. Қазіргі ғалым педагогтар, психолог әдіскерлер В.Сластенин, С.Полянский, Л.Керімов, А.Қадыров, А.Щербаков, К.Әбдімажитұлы, Н.Кузьмина, т.б. жоғары оқу орындарын білім мен біліктілікті, кәсіби іскерліктерін жетілдірудің және мұғалімдерді мұғалімдік мамандыққа даярлаудың бірден-бір үрдісі ретінде дәлелдейді.

Біздің елімізде кәсіптік білім берудің екі сатысы бар: орта мамандар даярлайтын арнайы оқу орындары, жоғары мамандар даярлайтын оқу орындары. Кәсіптік білімнің негізі – жалпы және политехникалық білім.

Мұғалімнің жеке басының үлгісі – кәсібилікпен біте қайнасқан қасиет. Сонымен мұғалімнің кәсібилігі іс жүзінде жас ұрпақты өмірге әлеуметтік қажеттілік деңгейінде дайындап шығаруды қамтамасыз ететін оның психологиялық, педагогикалық және ғылыми-пәндік білімдері мен оларға сәйкес мәдени-адамгершілік бейнесі және имиджінің жиынтығының жоғары сатысы болып табылады.

Педагогикалық әрекеттің шыңына апаратын келесі баспалдақ – кәсібилік. Қоғамның жаңаруы мен қарыштап дамуы оның азаматтарының барлық саладағы кәсібилігіне байланысты. Осы мәселені терең зерттеген А.Маркова мұғалімнің кәсіби деңгейге көтерілуінің мына төмендегідей психологиялық

критерийлерін анықтаған:

1. Объективті критерийлер: мұғалімнің өз мамандығына қаншалықты сәйкес, әлеуметтік тәжірибеге қосар үлесі қандай екендігі. Жоғары еңбек көрсеткіші, әр түрлі мәселелерді шығармашылықпен шеше алу біліктері, т.б. жататындығын атап өтеді.

2. Субъективті критерийлер: адамның мамандығы қаншалықты оның табиғатына, қабілеттері мен қызығуларына сәйкес. Мұғалім еңбегіндегі субъективті критерийлерге, сондай-ақ, кәсіби-педагогикалық бағыттылық, кәсіптің маңыздылығын, оның құндылығын түсіну, маман иесі ретінде өзіне позитивті көзқарастың болуын жатқызады.

3. Нәтижелі критерийлер: мұғалім өз ісінде қоғам талап етіп оытқан нәтижелерге қол жеткізіп отыр ма деген мәселе. Бұған қатысты қазіргі уақытта әр түрлі түсінік бар екені белгілі. Біреулер нәтиже ретінде оқушылардың білімдерінің стандартқа сай болуын алса, енді біреулері олардың қарым-қабілетін дамытуды алады, ал кейбіреулері оқушылардың өмірге дайындығын басты назарда ұстайды.

4. Шығармашылық критерийлеріне: мұғалімнің өз кәсібінің шекарасынан шыға алу, сол арқылы өз тәжірибесін, еңбегін өзгерте алуы жатқызылады. Шындығында да шығармашыл мұғалім үшін біреудің тәжірибесін қайталағаннан гөрі өз жаңалықтарын, білгендері мен түйгендерін басқаларға ұсына алудың шығармашылық бағыттылықтың болуының мәні зор. Тек сонда ғана ол өз оқушыларының дамуына қол жеткізіп, өзінің кәсіп иесі ретіндегі ішкі сұраныстарына жауап бере алады.

Болашақ мамандардың кәсіби құзырлылығын қалыптастыру мәселесінің теориялық негізін айқындау “компетенция”, “компетенттілік” ұғымдарының бірлігі мен ерекшеліктерін қарастырумен тығыз байланысты.

Ғылыми әдебиеттерд бұл ұғымдарға әр түрлі бағытта анықтамалар берілген. “Компетенция” ұғымы латын сөзінен шыққан, ол адамның мәселелерге жақсы хабардарлығын, танымдар мен тәжірибелерді меңгеру аумағын білдіреді. Мысалы, Францияда “компетенция” мен “біліктілік” ұғымдары синоним болып табылады.

“Компетенция” латын сөзі, аударғанда адамның жақсы хабардар мәселелер шеңбері және танымдық пен тәжірибеге ие болуы деген мағынаны білдіреді. Белгілі бір саладан компетентті болу – осы салаға негіздемелік талдау жасау және ондағы тиімді әрекет етуге мүмкіндік беретін лайықты білім мен қабілетке ие болу дегенді көрсетеді.

Сондықтан мұғалімдердің сапасын арттыру ісімен айналысатын біліктілікті арттыру мекемелерінің негізгі мақсаттарының бірі – олардың кәсіби біліктіліктің шыңына шығуына жағдай жасау.

Шығармашылық деген шыңға түзу жолмен көтерілу мүмкін емес, ол жолдың соқпағы, сүрлеуі болады. Дегенмен, ізденімпаз, өзіне талаптар қоя білетін, кәсіби деңгейі жоғары, рухы биік, даралық сапалары жетілген мұғалімнің шығар тауының биік болу мүмкіндігі мол.

Алматы қаласы Жетісу ауданы
№148 мектеп-гимназия
Бастауыш сынып мұғалімі
Сасенова Перизат Курмашевна

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ: БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕР МЕН МҮМКІНДІКТЕР

Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлау мәселесінің қазіргі жәйі еліміздегі білім беруді реформалау жағдайында туындап жатқан әлеуметтік-педагогикалық үдерістерді түсінетін жаңа тұжырымдамалық ойлау жүйесі бар педагогтерді дайындау қажеттілігін жоғары оқу орындары да дер кезінде түсініп, туындаған мәселені шешуге жан-жақты кірісіп жатқаны белгілі.

Инклюзивті білім беру саласындағы тәжірибе мен зерттеулерді жинақтап талдау, қоғамның мүгедек балаларды қалыпты дамып жатқан қатарластарымен бірге оқытуға деген оң көзқарасын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Оқу орындарының өздеріне де маңызды табыс өлшемдерінің бірі болып табылады. [1].

Қазақстанның білім беру жүйесіне ендігі ретте тек дені сау балаларға ғана емес, сонымен қатар әр түрлі әлеуметтік факторларды, әлеуметтену ерекшеліктерімен есепке ала отырып, дамуында түрлі ауытқулары бар балаларға да білім беріп, тәрбиелейтін жоғары білікті мектеп мұғалімдері ауадай қажет.

Бұл мәселенің маңыздылығы сонша, бұл туралы халықаралық және отандық құқықтық құжаттарда ашық та айқын анықталған. «Дүниежүзілік мүгедектік туралы баяндамада» инклюзивті білім беруді дамытуда жалпы білім беретін педагогтің арнайы даярлығы шешуші мәнге ие екендігі айтылған [2]. Аталған құжатта: «Мемлекеттік жалпы мектеп мұғалімдерінің арнайы оқытылуы олардың сенімділігін нығайтып, мүгедек балаларды оқыту дағдыларын жақсартуы мүмкін. Инклюзия қағидалары мұғалімдерді дайындау бағдарламаларына ендірілуі және мұғалімдерге инклюзивті білім беру саласында кәсіби білім мен тәжірибе алмасуға мүмкіндік беретін басқа да бастамалармен қосылуы керек», - деп көрсетілген.

Біздің еліміздегі білім беру саясатының өзекті мәселелеріне: кәсіптік даярлаудың сапасын жақсарту мен жетілдіру, біліммен қамтамасыз етудің ғылыми-әдістемелік жүйесін түбегейлі жаңарту, оқытудың формалары мен әдістерінің түрлерін өзгерту, ондағы алдыңғы қатарлы оқу-тәрбие тәжірибелері мен қазіргі қоғамның сұраныстарының алшақтығын жою, білімдегі жаңашылдықты саралау, білімді жетілдіру үдерісіндегі үздіксіздікті қамтамасыз етуде оның

маңыздылығын арттыру және қазіргі заман техникасы мен технологиясын жоғары деңгейде қолдана білу тағы басқа мәселелер енеді. [3]

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 қаулысымен бекітілген «Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында: «...ерекше білім беру қажеттіліктері (мұқтаждықтар) – дене бітімінде және ақыл-есінде кемсітігі бар балаларды қоса алғанда, білім алу да қандай да бір себептермен тұрақты немесе уақытша қиындықтарға тап болатын балалардың қажеттіліктері», -делінсе, «инклюзивті білім беру – білім беру бағдарламаларына сәйкес басқа да санаттардағы білім алушылардың тең қолжетімділігін көздейтін даму мүмкіндіктері шектеулі адамдарды бірге оқыту мен тәрбиелеу, арнайы жағдайларды қамтамасыз ету арқылы түзету-педагогикалық және әлеуметтік қолдау», -деп көрсетілген болатын.

Дамуында ерекшелігі бар балалардың білім алу бағдарламасының тиімділігі адамның жасы мен денсаулығындағы қиындықтардың бастапқы нүктесін анықтаудан басталады.

Қазақстан Республикасының 2016-2021 жылдарға арналған білім беру мен ғылымды дамытудың мемлекеттік бағдарламасы аясында мүмкіндігі шектеулі балаларға инклюзивті білім беру жүзеге асырылуда. [4].

Бүгінге дейін орта білім беру ұйымдарындағы балалардың 32 пайызы инклюзивті оқытумен қамтылған. Бұл мекемелерде арнайы жағдайлар жасалып, мүмкіндігі шектеулі 25 985 бала (28 пайызы) дені сау қатарластарымен тең дәрежеде білім алуда. Мүмкіндігі шектеулі адамдарға қолдау көрсетуге арналған нормативтік-құқықтық құжаттарды талдау барысында олардың инклюзивті білім беруді дамытудың негізін қалаған құқықтық реформалар болып табылатыны анықталды. Дүние жүзіне белгілі арнайы мекемелерде әлемге танымал инклюзивті білім беру формалары қолданылып келеді. Ондай білім беру формалары әрбір жекелеген баланың өзінің тұрғылықты мекен-жайында білім алуына мүмкіндік туғызады.

Инклюзивті оқыту мәселесімен бірге дербес оқу мүмкіндіктері бар балалар туралы мәселеде бір қатарда қарастырылады. Дербес оқу мүмкіндіктері бар балалар жөнінде оқушының дербес мүмкіндіктері дегеніміз- бұл нақты бір адамды басқалардан құрылымдық ерекшеліктері, миының функционалдық асимметриясының ерекшеліктері және тағы басқа белгілері бойынша ажырататын психофизиологиялық сипаттама екені көрсетілген. Оқушының психофизиологиялық сипаттамасының өзгешелігі – оның дербес мүмкіндіктері деп танылған.

Қазіргі таңда инклюзивті білім беру мәселесі қоғамда әлі де талқыланып, пікірталас тудыруда. «Инклюзивті білім беру» ұғымы көбінесе бұл білім беру ортасын ізгілендіру әрекеті ретінде түсініледі. Инклюзивті білім беру — бұл мүмкіндігі шектеулі адамдарға тең қызмет көрсету. Барлық адамдар білім алуда тең мүмкіндіктерге ие болуы керек. Өйткені, біз

барлық азаматтардың құқықтары тең елде өмір сүріп жатырмыз. Сондықтан қазіргі таңда мұндай адамдар үшін олардың барлығымен қатар оқуы үшін арнайы жағдайлар жасалуда.

Ағылшын тілінен аударғанда «инклюзия» термині «қосылу» дегенді білдіреді. Инклюзивті білім беру (фр. *inclusif*-лат. *Include*—араласу, қосамын)— жалпы білім беруді дамыту процесі, ол ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін білім алуға қолжетімділікті қамтамасыз ететін, барлық балалардың әртүрлі мұқтаждықтарына бейімделу тұрғысынан барлығы үшін білім алуға қолжетімділікті білдіреді. Мүмкіндігі шектеулі адамдарға инклюзивті білім беру (тәрбиелеу) — бұл бірлескен оқу сабақтарын, бос уақытты, қосымша білім берудің әртүрлі түрлерін ұйымдастыруды қоса алғанда, арнайы жасалған жағдайларда бірлесіп оқыту және тәрбиелеу. Инклюзивті білім беру білім беру жүйесінің даярлық деңгейіне, даму ерекшеліктеріне, білім алушылардың (тәрбиеленушілердің) қабілеттері мен мүдделеріне бейімделуін, олардың әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз етуге тиіс.

Инклюзивті білім берудің басты мақсаты — жеке баланы өзгерту немесе түзету емес, оқу процесін осы баланың мүмкіндіктеріне бейімдеу. Инклюзивті білім берудің 8 қағидасы бар. Бірақ олардың бүкіл мәнін бір негізгі принципке біріктіруге болады — бүкіл білім беру жүйесі белгілі бір баланың қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне бейімделеді. Инклюзияның ерекшелігі — оқу орындарындағы білім беру жүйесі мүмкіндігі шектеулі балаларға бейімделеді. Адамдардың ерекшеліктеріне қарамастан, оларға жайлылық үшін арнайы жағдайлар жасалған оқу орындарында оқуға мүмкіндік беріледі: оқу бөлмелерін қайта құру, оқытудың жаңа әдістері, бейімделген оқу жоспары, бағалаудың өзгертілген әдістері. Мүмкіндігі шектеулі балаларға сапалы және қолжетімді білім беруге жағдай жасау үшін ерекше технологиялар қолданылады. Инклюзивті технологиялар екі үлкен топқа бөлінеді: ұйымдастырушылық және педагогикалық. Ұйымдастырушылық технологиялар бейімделген және қол жетімді білім беру ортасын құруға, ал педагогикалық технологиялар оқу процесін жүзеге асыруға негізделген. Ал жоғарыда аталған технологиялар мүмкіндігі шектеулі адамдарда бұзушылықтарды белгілі бір дамытуға бағытталған кіші санаттарға бөлінеді. Инклюзивті сыныпта ұйымдастыру көп күш — жігерді қажет етеді, өйткені баланың жұмысына қосылудың барлық қыр-сырын ескеру қажет. Әр бала жеке болғандықтан және әрқайсысына ерекше көзқарас қажет. Мұғалім балалардың қызығушылығына бейімделіп, қажет болған жағдайда оқыту әдістерін өзгертуі керек. Жаңа білім беру технологияларын игеру үшін көп күш қажет, атап айтқанда, бұл мұғалімдерге қатысты.

Мұғалімнің негізгі міндеті — білім алушыларға болашақта өзін табуға, тәуелсіз, өзіне сенімді адамдар болуға, оларды қоғамдағы өмірге дайындауға көмектесу. Мұғалімнің оларға белгілі бір функционалдылық пен қасиеттер жиынтығын қалай енгізуі олардың қоғамға бейімделуіне байланысты

болады.

Инклюзияны дамыту үшін мыналар маңызды болып табылады: мұғалімдерді міндетті түрде қайта даярлау, арнайы білім беру жүйесінің тәжірибесін тарта отырып, инклюзивті білім беруді қолдаудың ресурстық орталықтарын құру, қашықтықтан білім беру жүйесін дамыту, мүгедектермен және мүмкіндігі шектеулі адамдармен жұмыс істеудің нысандары мен әдістерін жетілдіру, тәрбиелеу мен оқытудың барлық кезеңдерінде арнайы технологияларды пайдалану.

Интерактивті білім не үшін қажет, ол қандай категорияларға бағытталған, интерактивті білім берудің қандай технологиялары бар екендігі туралы біраз сөйлескеннен кейін, сіз осы технологияларды практикада қолдануға біртіндеп ауыса аласыз.

Негізінен, практикада интерактивті білім берудің педагогикалық технологиялары қолданылады, өйткені олар мүмкіндіктері шектеулі адамдарды оқытудың барлық идеяларын іске асыруға жауап береді. Интерактивті білім беру нәтиже беруі үшін, ең алдымен, оқытылатын адамдардың қабілеттері туралы көбірек білу керек. Өйткені бұл ойынға ұйымдастырушылық технологиялар енеді. Олардың арқасында оқыту үшін белгілі бір схема жасалады. Педагогикалық технологияларды қолданудың бір түрі — сауалнама. Әр адамға белгілі бір сұрақтар жиынтығы бар форма беріледі, соның арқасында мұғалім оқушының мүдделері мен қабілеттерін анықтай алады. Нәтижелер жиналып, талданған кезде сабақтарға арналған материалды таңдау оңайырақ болады. Сабақты құрастыруда мұғалім сауалнамадан кейінгі нәтижесін ескере отырып, әр оқушыға арналған тапсырмаларды таңдауы керек. Бұл тәсіл даралау принципі деп аталады. Ол барлық сынып оқушыларына тең мүмкіндіктер жасауға мүмкіндік береді, осылайша практикада инклюзивті тәсіл жүзеге асырылады. Егер сабақ барысында оқушылардың бірі қалған деңгейден жоғары көрінетін нәтиже көрсетсе, онда мұндай оқушылар шағын топтарға біріктіріліп, олар үшін білім деңгейіне сәйкес тапсырмалар таңдалып алынады.

Сондай-ақ, мұғалімдердің күш-жігерін дамудағы қайшылықтардың алдын алуға бағыттауға мүмкіндік беретін көптеген технологиялар бар. Балалардың әлеуметтік күзіреттілігін дамытуға бағытталған технологиялар мен әлеуметтік ойын технологияларын атап өткім келеді. Біріншісі, өз кезегінде, әлеуметтік дағдыларды тікелей оқыту, топтық қызмет түрлерін, соның ішінде ойын түрлерін еліктеу және ұйымдастыру арқылы әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру арқылы жүзеге асырылады. Бұл технология пайдалы және маңызды, өйткені ол құрдастарымен өзара әрекеттесу дағдыларын, өзара көмек пен өнімді қызметті үйретеді. Мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін – бұл сізді қоғамда қабылдаған кезде үлкен құндылық, сондықтан сіз өзара іс-қимыл мен өзара көмектің дамуын бағыттауыңыз керек. Кез-келген қиын жағдайда, дәл осындай ерекше адамдар көмекке келеді, ал басқалары жай ғана бұрылады. Екінші технологиялар бірдей мақсатқа ие, бірақ сәл

өзгеше. Әлеуметтік ойын технологиясында театр жаттығулары, аула және оқу ойындары негізінде жасалған дидактикалық ойындар бар, олар назар, ерік, есте сақтау, сөйлеу, тез ойлау, қимылдарды үйлестіруді дамытып қана қоймайды, сонымен қатар интерактивті білім беру жағдайында маңызды болып табылатын сыныптастарымен және мұғаліммен іскерлік қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырады. Бұл технологияларды іске асыру оңай, өйткені оларда көптеген ойындар бар, соның арқасында мүмкіндігі шектеулі адамдарға үйрену оңайырақ болады.

Осылайша, мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін инклюзивті тәсіл – бұл біздің санамыз үшін жаңа нәрсе. Мұндай адамдар үшін өзін-өзі бағалауды арттыру, дамыту үшін өте жақсы әдіс. Олар үшін бәрі бірдей емес елде бейімделу өте қиын. Статистикаға сәйкес, мұндай адамдар қарапайым адамға қарағанда әлдеқайда табысты болады. Қанша танымал адамдар мүмкіндігі шектеулі болды және бұл адамдардың жүрегін жаулап алуға кедергі болмады. Мұның бәрі әртүрлі жолдармен көрінеді: біреу күшті, біреу әлсіз. Бұл мүмкіндігі шектеулі балаларға қоғамның толыққанды мүшелері сияқты сезінуге және бейімделу кезеңінен сәтті өтуге, қарапайым балалар мен олардың ата-аналарына ерекше балаларға деген толерантты көзқарасты қалыптастыруға және адамдарды қалай қабылдауға болатындығын білуге көмектесетін интерактивті білім беру технологиялары.

Қорыта келгенде, инклюзивті білім берудің негізгі басты мәселелерін анықтадық олар мынадай:

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға даярлаудың теориялық негіздері айқындалып, жүргізілген тәжірибелік-эксперименттің нәтижелері төмендегідей тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді. «Инклюзия» ұғымының, инклюзивті білім беру жүйесінің, инклюзивті білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолданудың аса маңыздылығы қазақстандық білім беру саласында әлі де кең аяда және жан-жақты зерттелуі керектігі анықталды.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алуындағы әлеуметтік орта мен оның функциялары анықталды.

Инклюзивті білім беру жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану даярлығының психологиялық, педагогикалық ерекшеліктері анықталып, ғалымдардың еңбектерін, педагогтердің озық тәжірибелерін талдау барысында дамуында ауытқуы бар балаларды тәрбиелеу мен оларға білім беру ісін әлеуметтік мәселе тұрғысынан қарастырылу керектігі анықталды.

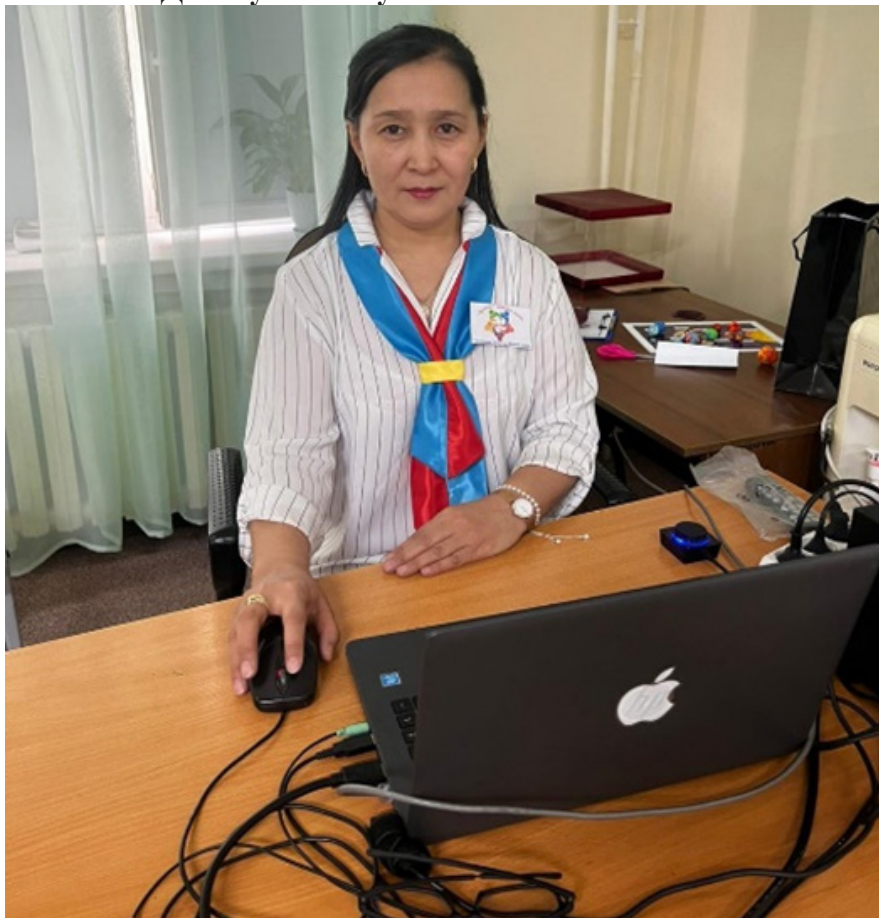
Осындай талдау негізінде инклюзивті білім беру саласында ақпараттық-коммуникациялық технологияны қолдану құзыреттілігі, оның деңгейі, сипаттамасы анықталды.

Алматы қаласы Жетісу ауданы

№148 мектеп-гимназия

4 сынып

Есенбаева Дамегул Жамбуловна

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТИ ҚОЛДАНУДЫҢ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ

Жасанды интеллект бұдан былай ғылыми фантастика емес, өмірдің ақиқатына айналды. Жаңа дәуірдің басталғанына куә болып отырмыз. Кезінде электржарығымен интернетті ойлап табу тіршілігімізді қалай түбегейлі өзгертсе, жасанды интеллекті технологиясының ықпалы да дәл сондай орасан зор. Ол адамзаттың тұрмыс салтын мүлдем басқа арнаға бұрып, жұмыс процестерін автоматтандырады және ауқымды экономикалық құндылық қалыптастыра алады. Кейбір сарапшылардың бағалауынша, жасанды интеллектінің жаһандық экономикаға қосатын елеулі үлесі – дүниежүзілік ЖІӨ-нің төрттен бір бөлігіне парапар. Аталған технологияның кең қолданысқа ие болуы Қазақстанның қарқынды дамуында маңызды рөл атқара алады, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев. Президенттің пікірінше, қысқа мерзім ішінде жасанды

интеллектіні дамыту үшін барлық жағдайды жасау қажет. Мемлекет басшысы форум қатысушыларына бұл бағыттағы жұмыстың негізгі басымдықтарын атап өтті.[1]

Жасанды интеллект үшін үлкен болашақ күтілуде. Бұл технология қазір ең жылдам дамып келе жатқан және перспективалылардың біріне айналды. Ақылды дауыс көмекшілері, сурет салатын, мәтіндер мен музыка жазатын нейрондық желілер — бүгінде ешкімді таң қалдырмайды. Білім беруде жасанды интеллектті қолдану туралы көбірек айтылып жатыр: мұндай жағдайлар қазірдің өзінде бар. Кембридж университетінің сарапшылары жасанды интеллектті қолдануды EdTech 2023 негізгі трендтерінің бірі деп атады (көзі).

Біз жасанды интеллектті бизнес үшін қалай

қолданылатыны туралы блогта болғанбыз. Бұл мақалада біз AI сізге тиімдірек үйренуге көмектесетінін және дәл қазір бұл үшін қандай мүмкіндіктер бар екенін талқылаймыз.

Жасанды интеллект дегеніміз не

Жасанды интеллект (AI) - бұл машинаға әдетте интеллектуалды ойлау арқылы шешілетін мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін технология. Жасанды интеллект адамның мінез-құлқына еліктейді; Негізгі ерекшелігі - алынған мәліметтер мен «тәжірибе» негізінде өздігінен білім алу мүмкіндігі.

Жасанды интеллектке деген жалпы қызығушылықты түсіндіру қиын емес: бұл технология адамдарға әртүрлі процестерді, әсіресе көп еңбекті қажет ететін және жалықтыратын процестерді автоматтандыруға керемет мүмкіндіктер ашады. Біз шаршаған, кейінге қалдыратын немесе алаңдататын жерде құрылғы жүз пайыздық тиімділік пен жоғары дәлдікті көрсетуді жалғастырады.

Жасанды интеллект білім беруде қалай қолданылуы мүмкін?

Қазірдің өзінде көптеген мүмкіндіктер бар және олардың саны тек өсе береді - өздігінен білім алуға қабілетті бағдарламалар мен қызметтер адамдарға әртүрлі мәселелерді шешуге көмектеседі.

Күнделікті процестерді автоматтандыру үшін

Ең ынталы, талантты ұстаздардың да өз мамандығынан түңіліп, түңіліп қалуының себебі неде? Күн тәртібіне байланысты. Өйткені, мұғалім кейде бір сұраққа жүз рет шыдамдылықпен жауап беруге, оқу үлгерімін бағалау үшін ұпайларды мұқият санауға, стандартты тапсырмаларды тексеруге тура келеді... Білім беруде Жасанды интеллектті енгізу осы тапсырмалардың кейбірін машинаға беруге мүмкіндік береді. - осылайша эксперимент пен шығармашылық үшін ресурстарды босатыңыз.

Ресейде білім беру саласындағы жасанды интеллект толығымен ресми орынға ие болды: мысалы, 2023 жылдан бастап гуманитарлық пәндер бойынша мектеп оқушыларының жазба жұмыстары пилоттық жоба аясында нейрондық желі арқылы тексеріледі. Жобаны жасаушылар машинаны грамматикалық, пунктуациялық қателерді және тіпті семантикалық қателерді іздеуге үйретті.

2024 жылдан бастап мектеп оқушыларының Бірыңғай мемлекеттік емтихан аясында жазған эсселері нейрондық желі арқылы орталықтандырылған түрде тексерілетін болады - мұндай жоспарлар туралы Рособрназор басшысы Анзор Музаев (дереккөз) мәлімдеді. Бұл жағдайда жасанды интеллектті қолданудың мақсаты – оқушылардың тұтастығын тексеру. Машина оқушылардың жұмысында күдікті жерлерді белгілейтін белгілер қояды деп жоспарлануда. Бірақ студенттің алдады ма, жоқ па, ол фигураларды пайдаланды ма, соны әлі тірі адам - модератор қабылдайды.

Жеке жаттығу жолдарын жекелендіру және құру үшін

Әрбір адамның оқу қарқыны және жаңа ақпаратты меңгеру сипаты терең жеке. Алайда, жаппай оқыту

жағдайында бұл нюанстардың барлығын ескеру қиын – мысалы, мұғалім жаңа материалды түсіндіру кезінде орташа көрсеткіштерге назар аударады. Бейімделіп оқыту нақты оқушының қажеттіліктеріне негізделген. Жасанды интеллект арқылы жеке жаттығу жолын жасауға болады. Ал білім беруде жасанды интеллектті қолдану оқыту курстарында проблемалық аймақтарды – студенттер көп қате жіберетін бөлімдер мен тапсырмаларды табуға мүмкіндік береді. Мұғалім үшін бұл өте ыңғайлы – ол осы аспектілерге көбірек көңіл бөле алады, мысалы, күрделі тақырып бойынша қосымша жұмыс жасау арқылы.

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ БОЛАШАҒЫ:

Білімге қолжетімділікті жақсарту: ЖИ білімге қолжетімділікті кеңейтуге көмектеседі, әсіресе мұғалімдердің ресурстары шектеулі болуы мүмкін шалғай немесе табысы төмен аймақтарда. AI технологиялары онлайн білім беру ресурстары мен қызметтерін қамтамасыз ете алады, бұл білім беруді барлығына қолжетімді етеді. Сонау 2021 жылы Ресей Федерациясының Білім министрлігі жасанды интеллектті зерттеуді мектеп бағдарламасына енгізді, ал 2024 жылға қарай ол мектептердің жартысында зерттелетін болады.

Білім сапасын арттыру: ЖИ әрбір оқушының қажеттіліктеріне бейімделген жекелендірілген оқыту тәсілін ұсына отырып, білім сапасын жақсартуға көмектесе алады. ЖИ жүйелері оқу әрекетінің деректерін талдап, ұсыныстар мен кері байланыс ұсына алады, бұл тиімдірек оқуға және жақсы нәтижелерге әкеледі.

Мұғалімнің рөлін оңтайландыру: ЖИ мұғалімнің рөлін алмастырмайды, керісінше оны оңтайландырады. Мұғалімдер алады

- оны оңтайландырады. Мұғалімдер алады бағалауды, деректерді талдауды автоматтандыру және жекелендірілген оқытуды қолдау үшін ЖИ технологияларын пайдаланыңыз. Бұл мұғалімдерді күнделікті тапсырмалардан босатып, курсты әзірлеу, жеке басшылық және студенттерді ынталандыру сияқты жоғары деңгейлі тапсырмаларға назар аударуға мүмкіндік береді. 2022 жылдың соңында 19 мыңнан астам мектеп мұғалімі «Жасанды интеллекттегі жылдам бастау» бағдарламасы бойынша оқытуға қатысты. Онлайн курс үш негізгі модульден тұрды: жасанды интеллектке кіріспе, заманауи мектептегі цифрландыру және тәжірибелік технология семинары, оның барысында қатысушылар өздерінің чат-боттарын жасады.

Жаңа білім беру тәсілдерін дамыту: ai білім беру бағдарламалары өзгеріп, нақты уақыт режимінде оқушылардың қажеттіліктеріне бейімделе алатын бейімделген оқыту сияқты жаңа білім беру тәсілдерін дамытуды ынталандырады. AI сонымен қатар оқушыларға бірегей және қызықты оқыту әдістерін ұсына алатын ойын технологиясы, виртуалды шындық және модельдеу сияқты инновациялық оқыту әдістерін дамытуды қолдай алады. оқушыларға оқудың ерекше және қызықты тәсілдерін ұсына

алатын шындық пен модельдеу.

Мысалы, Carnegie Learning сияқты өнім жасанды интеллект негізінде жұмыс істейді және сайтта айтылғандай: «бірдей оқитын екі студент жоқ». Carnegie Learning Карнеги Меллон университетіндегі онжылдық ғылыми зерттеулерге негізделген және білім берудегі ең күрделі міндеттер мен инновациялық шешімдерді ұсыну үшін жасанды интеллект, қалыптастырушы бағалау және бейімделу бойынша оқытуды қолдана отырып, білім беру технологиялары бойынша танымал көшбасшы болды.

Инклюзивті білім беруді қолдау: AI әртүрлі оқушылардың, соның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың қажеттіліктеріне сәйкес ақпаратты ұсынудың және білім беру материалдарын бейімдеудің әртүрлі тәсілдерін ұсына отырып, инклюзивті білім беру ортасын құруға көмектесе алады. Сондай-ақ, ол қиын жағдайларға тап болғандарға қосымша ресурстар мен қолдау ұсына отырып, оқушылардың үлгерімін бақылау мен бағалауды қолдай алады.

Инклюзивті білім берудегі Google-мен тәжірибе қызметі құралдары. Google with Experiments (Google эксперименттері) - бұл мүгедек балаларды шығармашылыққа тартуға арналған құралдар жинағы бар Google компаниясы жасаған қызмет. Ең бастысы, олармен жұмыс істеу үшін қосымша қымбат жабдық қажет емес. Сізге тек Интернетке қол жетімді компьютер немесе планшет және веб - камера қажет. Сонымен қатар, қызметтің көптеген құралдарына қол жеткізу мүлдем тегін.

Білім беру жүйелерін басқарудың тиімділігін арттыру: AI деректерді талдау және білім беру жүйелерін басқару процестерін жақсартуға көмектесетін үлгілерді анықтау үшін пайдаланылуы мүмкін. Деректерді талдау неғұрлым негізделген шешімдер қабылдауға, ресурстарды бөлуді оңтайландыруға және білім беру бағдарламаларының тиімділігін бағалауға көмектеседі.

Проблемаларды болжау және алдын алу: AI оқу үдерісіндегі ықтимал проблемаларды болжау үшін пайдаланылуы мүмкін, мысалы, оқуды тастап кету, үлгермеу немесе оқудағы қиындықтар. Деректерді талдау негізінде AI жүйелері мұндай проблемаларды болдырмау үшін ұсыныстар ұсына алады және тәуекелге ұшырағандарға қосымша ресурстар немесе қолдау көрсете алады.

БІЛІМ БЕРУДЕГІ АЖ-НЫ ЕНГІЗУ ТӘУЕКЕЛДЕРІ МЕН ҚИЫНДЫҚТАРЫ

Қазіргі уақытта білім беру саласында AI-ны жаһандық қолдану тиімділіктің төмен пайызын және елеулі тәуекелдерді әкелуі мүмкін:

гаджеттерге қол жеткізудің теңсіздігі немесе «цифрлық бөліну». Есепке сәйкес 2,2 миллиард немесе 25 және одан төмен жастағы балалар мен жастардың үштен екісі үйде интернетке қол жеткізе алмайды: ЮНИСЕФ және ЮНИСЕФ бірлесіп шығарған қанша балалар мен жастар үйде интернетке қол жеткізе алады. Халықаралық электр байланысы одағы (ХЭО). Қолда бар соңғы зерттеу

деректерін пайдалана отырып, есеп елдер, аймақтар, байлық топтары, қалалар мен ауылдар арасындағы айтарлықтай теңсіздіктерді тапты.

үздіксіз кәсіби даму. Білімге AI енгізу үшін мұғалімдер мектеп оқушылары мен студенттерді оқытуға деген көзқарасын сәл өзгертуі керек. ЮНЕСКО саясатының қысқаша анықтамасында мұғалімдер мен әкімшілердің көпшілігінің смартфонды және/немесе ноутбукты пайдалану тәжірибесі болса, оқуды бағалау және қолдану үшін жеткілікті цифрлық сауатты екені айтылған.

Білім беруде ЖИ пайдаланудың этикалық аспектісі (құпиялылық, ашықтық және пайдаланушы деректерін қорғау).

Білім беруде жасанды интеллектті пайдалану білім сапасын арттыруға, қолжетімділікті кеңейтуге және білім беру тәсілдерін инновациялық енгізуге айтарлықтай мүмкіндіктер береді.

Дегенмен, этикалық және қауіпсіздік аспектілерін, сондай-ақ процесте нашар пәндер мен инклюзивті білім беруді қамтамасыз ету қажеттілігін ескере отырып, AI пайдалануда сақтық таныту керек. Білім беруде AI-ны тиімді және жауапты пайдалануды қамтамасыз ету үшін тиісті ережелерді, стандарттарды және нұсқауларды әзірлеу маңызды.

Жасанды интеллект оқушыларға виртуалды реальдылық және аудиовизуалды материалдар арқылы интерактивті оқыту мүмкіндіктерін береді. Бұл оқу процесін қызықтырақ және тиімді етеді.

Жасанды интеллект бүгінгі күні өмірдің барлық салаларында, соның ішінде білім беруде де белсенді рөл атқарып, оқу процесінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект (ЖИ) технологиясы өмірдің әртүрлі салаларына, соның ішінде білімге белсенді түрде ене бастады. Қазақстанда ЖИ-ті оқу процесінде қолдануға деген қызығушылық артып келеді.

«Жасанды интеллект» термині 1956 жылы пайда болды. Жалпы жасанды интеллект деп адамға ұқсас қызмет атқара алатын кез – келген машиналар мен жүйелердің әрекетін айтамыз. Жасанды интеллекттің алғашқы түрлері компьютерлерге дойбы сияқты адамзатқа қарсы ойнауға мүмкіндік берді. Бірақ оның мүмкіндігі дәл қазіргі уақыттағыдай кең ауқымда болмай, тек нақты деректер көлемін ұлғайту және деректерді салыстыру, есептерді шығару сынды мүмкіндіктермен шектеліп, символдық есептеу жүйелерін дамытуға бағытталған еді. Осылайша жасанды интеллект ең алдымен АҚШ қорғаныс министрлігінің қызығушылығын тудырып, олар адамның психикалық әрекетіне технологияларды үйретуге бел бұды. Мысалы, ең алдымен АҚШ Қорғаныс министрлігінің зерттеу жобалары агенттігі виртуалды көше карталарын жасау үшін бірқатар жобаларды атқарып, 1970 жылы бұл идеяны іске асыра бастайды. 2003 жылы біршама интеллектуалды жеке көмекшілерді жасай алды. Бұл жұмыстар заманауи компьютерлерде, атап айтқанда, адамның сан қилы мүмкіндіктерін толықтыруға, жақсартуға және жеңілдетуге арналған шешімдердің алды

болды.Ежелгі грек мифологиясында да алғашқы рет роботтар мен жасанды нысандар пайда болды. Аристотельдің силлогизмді құру және оның дедуктивті пайымдауларды қолдануы адамзаттың өз интеллектін түсініп,тануға маңызды қадамы болды. Тамырының ұзақ және тереңдігіне қарамастан, біз білетін жасанды интеллект бар болғаны 1 ғасырдан аз уақыт болды.

Жасанды интеллекттің маңыздылығы туралы бастау үшін, оның тарихына назар аударғанымыз жөн болар. Ең алдымен, Уоррен МакКаллок пен Уолтер Питс 1943 жылы жасанды интеллект бойынша алғашқы жұмыс болып саналатын «Жүйке әрекетіндегі идеялардың логикалық есебі» атты мақаласын жариялады. Олар бұл мақалада, жасанды нейрон үлгісін жасауды ұсынады. Одан кейін,1949 жылы Дональд Хебб өзінің «Мінез құлық ұйымы: нейропсихологиялық теория» кітабында нейрондар арасындағы байланыс күшін өзгерту теориясын ұсынған болатын. 1950 жылы ағылшын математигі Алан Тьюринг «Есептеу машиналары және интеллект»кітабын жариялады,онда ол машинаның адам мөнез құлқын көрсету мүмкіндігі бар жоғын анықтауға арналған сынақты ұсынды. Бұл сынақ Тьюринг сынағы деп аталады. Оның тарапынан ұсынылған бұл сынақ қазіргі таңда да жасанды интеллект үшін маңыздылығын жоғалтпай, қолданысқа енген. Тьюринг сынағының негізді мақсаты – жасанды интеллекттің адаммен дұрыс сөйлесе алуын бақылау. Адам жасанды интеллектті қолдану барысында, оның жасанды екенің еш сезінбеуі басты қағида.Осы қағидаға сүйене, жасанды интеллект табиғи тілді өңдеу, сәтті қарым – қатынас жасау, сұрақтарға сапалы жауап беру сынды қасиеттерге ие болуға тырысады. Дәл осы 1950 жылы Гарвард түлектері Марвин Мински мен Дин Эдмондс «SNARS» деп аталатын алғашқы нейрондық желілік компьютерді құрастырды.1956 жылы Аллен Ньюэлл мен Герберт А.Саймон «Логикалық теоретик» деп аталатын алғашқы жасанды интеллект бағдарламасын құрастырды. Бұл бағдарлама 52 математикалық теореманың 38-ін тексереді, сонымен қатар олардың бірнешеуінің жаңа әрі талғампаз шешу жолдарын тапты.Сол жылы «Жасанды интеллект» сөзін алғаш рет Дартмут конференциясында американдық ғалым Джон Маккарти қабылдады және алғаш рет академиялық сала ретінде енгізілді.Жасанды интеллектке деген қызығушылық осы жылдан кейін тез өсті.

1959- Артур Самуель IBM компаниясында жұмыс атқарып жүргенде, машиналық оқыту терминін енгізді.

1463 – Джон Маккарти Стэнфордта жасанды интеллект зертханасын бастайды.

1466 – Джозеф Вайзенбаум «ELIZA» атты алғашқы чат ботты жасады.

1972 жыл – Жапонияда «WABOT-1» деп аталатын алғашқы адам робот жасалды.

1974 жылдан 1980 жылға дейін – бұл кезең бірінші қысқа кезең ретінде белгілі. Яғни, көптеген ғалымдар өз зерттеулерін жалғастыра алмады, қаражат

жағынан біршама қиындықтар болып, ғылымға деген қызығушылық төмендеген кезең болды.

1980 – Жасанды интеллект қатты соққымен оралды! Стэнфорд университетінде Американың жасанды интеллект қауымдастығының тұңғыш ұлттық конференциясы ұйымдастырылды.

1997 – Компьютер қабілеті адамды басып озды! IBM Deep Blue компьютері шахматтан сол кездегі әлем чемпионы Гари Каспаровты жеңіп, шахматтан әлем чемпионын жеңген алғашқы компьютер болды.

2002 жылы шаңсорғыштар пайда болды; 2006 жылы Facebook Google Twitter әлеуметтік желілері жасанды интеллектті қолдана бастады; 2008 жылы Google сөйлей алатындай серпіліс жасады және Iphone қолданбасында сөйлеуді тану мүмкіндігін енгізді; 2011 жылы Jeopardy компьютері күрделі сұрақтар мен жұмбақтарды тез шеше алатынын дәлелдеді; 2014 жылы Google алғашқы өзін – өзі басқаратын көлікті жасады; 2016 жылы Hanson Robotics компаниясы бет – әлпетті тануға, ауызша сөйлесуге қабілетті робот жасады.

2020 жылы коронавирус пандемиясының алғашқы кезеңдерінде Baidu өзінің LinearFold жасанды интеллект алгоритмін вакцина жасауға ұмтылатын ғылыми және медициналық топтарға қолжетімді етті. Жүйе вирустың РНҚ тізбегін небәрі 27 секундта болжай алды, бұл бұрынғы ескі әдістерге қарағанда 120 есе жылдам.

Күн өткен сайын жасанды интеллект барлық салаларда жылдам жетістіктерге жетуде. Осындай ұзақ тарихы бар бұл технология күннен күнге сапасы жоғарылап,маңыздылығы одан сайын артқан. Бүгінгі таңда жасанды интеллекттің мүмкіндігі сан қырлы. Қазіргі заманда жасанды интеллект күнделікті өмірде аса маңызды рөл атқарады. Оның көмегімен бұрын соңды адамға ғана мүмкін болған тапсырмаларды орындай аламыз.Жасанды интеллекттің көмегімен адам мүмкіндіктерін бағдарламаларда қолжетімді және сапалы түрде жүзеге асыруға болады. Ол адамның мүмкіндіктерін түсіну, пайымдау, жоспарлау және коммуникация және қабылдауды бағдарламаларда қамтамасыз ету арқылы өте тиімді және төмен шығындарымен маңызды орын алады. Әсіресе, уақыттың көп бөлігі деректерді жинақтау мен синтездеуге кететін секторларда ең қажетті болып саналады. Мысалы: қаржылық қызметтер, бөлшек сауда және сауда, кәсіби қызметтер,өндіріс және денсаулық сақтау салаларында жасанды интеллекттің қажеттілігі жоғары. Кез – келген техникалық қиындықтарды сәтті түрде шешу арқылы адамзат өмірін неғұрлым жеңілдетеді деп айтуға болады.

Жасанды интеллект біздің күнделікті өміріміздің ажырамас бөлігі екені даусыз. Оның күнделікті өміріміздің бір көрінісі екенін айтпауға болмайды. Егер әлдекім уақыт айналымын бір сәтке тоқтатып, 1950 жылдан 2022 жылға дейін бір саяхаттап келсе, қазіргі таңдағы смартфондардың, технологиялардың біздің өмірімізде қаншалықты маңызды екенін, қаншама жұмысымызды жеңілдететінін бірден байқайтын еді. Қазіргі адамдарда әлеуметтік өмірге деген тәуелділік

те жоқ емес. Тіпті ұйқыдан сізді оятатын ұялы телефоныңыздағы будильник, ақпаратты дереу тауып беретін Chrome, Google, Safari сынды платформалар, жақыныңызбен байланысқа жасанды түрде шығатын Инстаграм ватсап желілерінің бәрі осындай озық технологиялардың көмегімен ғана іске асып жатқанын байқаймыз. Жұмыс істеуге де, сабақ оқуға да, өмір сүріп, ақша табуға да технологияның тікелей қатысы бар екенің білеміз. Сол себепті жасанды интеллект қазір тіпті досымыз іспетті. Біздің қаржылық институттар, заң мекемелері, медиа компаниялар мен сақтандыру компаниялары да жасанды интеллектті өз пайдаларына жаратуда. Алаяқтарды анықтаудан бастап табиғи тілде өңделетін жаңалықтар мен мақалаларды жазуға, заң туралы қысқаша шолуларды қарастыруға дейін жасанды интеллекттің көмегіне жүгінеді. Бизнес көшбасшылары мен инвесторлар шығындар мен уақытты үнемдеу үшін жасанды интеллекттің мүмкіндіктеріне назар аударады. Тіпті, 150 жылдық тарихы бар Хайнекен сынды компаниялар маркетингтік шешімдер мен бастамаларды қабылдау, операциялар мен тұтынушыларға қызмет көрсетуді жақсарту мақсатында жасанды интеллект жинайтын деректердің үлкен көлемін, қолжетімділігін пайдаланады. Жаһандық жеткізу тізбегін басқарудан бастап жеткізу бағыттарын оңтайландыруға дейін жасанды интеллект барлық салалардағы компанияларға материалды алудан сатуға және бухгалтерлік есепке алудан тұтынушыларға қызмет көрсетуге дейінгі өнімділікті және нәтижені жақсартуға өз көмегін тигізеді. Бұл компанияларға өнімдер мен қызметтерді бұрыннан да жақсырақ жобалауға, өндіруге және жеткізуге мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект өз кезегінде 3 – ке бөлінеді. Себебі: олар әртүрлі мақсаттарға орай пайдаланылады, сол үшін бөліп қарастырылады. Олар: жасанды тар түрдегі интеллект (ANI); жасанды жалпы түрдегі интеллект (AGI); жасанды супер интеллект (ASI).

Тар түрдегі интеллект дегеніміз ең кең таралған интеллект түрі. Бұл жасанды интеллекттің түрі бір сауалға ғана жауап беріп, белгілі бір мақсаттағы ғана жұмысты атқарумен шектеледі. Аты айтып тұрғандай, оның мүмкіндігі аз ғана болып саналады.

Ал, жалпы түрдегі интеллект дегеніміз әр алуан бағыттағы қызметтерді атқара алатын, әртүрлі саланы қамтитын жасанды интеллекттің маңызды түрі. Мысалы: суреттерді өңдеу, әртүрлі есептерді шығару, белгілі бір ақпараттарды жөндеу сынды қызметтерді жатқыза аламыз.

Бұл жүйені жетілдіру және білім сапасын арттыруға жаңа мүмкіндіктер ашады.

STEM Academia бұл технологияның білім беру ортасына қалай еніп жатқанын айтып береді.

ЖИ-ті білім беруде нақты қалай қолдануға болады? Мысалы, мектепте ЖИ-ті келесідей қолдануға болады:

- Үй тапсырмаларын тексеру;
- Оқытушылар мен студенттердің уақытын басқару;
- Репетиторлық үшін;

– Жеке тәсілді қашықтықтан оқыту бағдарламасы ретінде;

– Тілдік жаттықтырғыш ретінде.

Соның жарқын мысалы ретінде энтузиастар әзірлеген Orator Nomad қазақ тілін онлайн оқыту симуляторы болды. Бұл сервис тілдерді үйрену жетістіктерін талдайды және жасанды интеллект технологиялары көмегімен жеке оқыту бағдарламасын қалыптастырады.

Білім беруде ЖИ-ті енгізудің негізгі міндеті мұғалімдерді алмастыру емес, ол – мұғалімдерді ЖИ-ке тапсыруға болатын күнделікті жұмыстан босатып, басқа да басым міндеттерге уақыт бөлу. Мұғалім бір оқушының үй тапсырмасын тексеруге 5-10 минут жұмсаса, жасанды интеллект оны 20-30 секундта орындайды. Мұндай жағдайда адамның зияткерлік ресурстарын пайдаланудан гөрі машинаға мұндай тапсырмаларды беру ұтымды болып көрінеді.

Техникалық прогресс жоғары білімді де айналып өткен жоқ. Қазіргі уақытта университеттерді цифрландыру, білім беру бағдарламаларына жасанды интеллектті енгізу және оқу орындарының күнделікті жұмысында жаңа технологияларды қолдану бойынша жұмыстар жүргізілуде.

Бағдарлама еліміздің жетекші университеттерінде деректерді талдау, машиналық оқыту және робототехника сияқты пәндер бойынша жүзеге асырылуда.

Өршіл мақсаттарға қол жеткізу үшін Қазақстан Республикасының Ғылым және Жоғары Білім Министрлігі Google, Coursera, Huawei, Amazon және Nvidia сияқты технологиялық алпауыттармен белсенді түрде ынтымақтасады.

Білім беруде жасанды интеллектті қолдану білім беру жүйесін модернизациялау және оның тиімділігін арттырудың жаңа перспективаларын ашады. Осы технологияларды дұрыс енгізу және қолдану біздің елімізде қол жетімді, икемді және сапалы білім алуға ықпал ете алады.

Жасанды интеллект білім беруде қандай мүмкіндіктер ашады?

Жасанды интеллект оқушылардың білім деңгейін, оқу стилін және қызығушылығын анықтап, әр оқушыға жекелендірілген оқу жоспарын жасай алады. Бұл оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырып, олардың білім алу сапасын жоғарылатады.

Жасанды интеллект оқытушыларға оқу жоспарларын жасауға, оқу материалдарын таңдауға және оқушылардың жетістіктерін бақылауға көмектеседі. Бұл оқытушылардың жұмыс жүктемесін азаттап, олардың оқу процесіне толықтай қатысуына мүмкіндік береді.

Оқушылардың білім деңгейін автоматты түрде бағалауға және кері байланыс беруге мүмкіндік береді. Бұл оқытушыларға оқушылардың білім деңгейін жылдам және тиімді түрде бақылауға мүмкіндік береді.

Оқушыларға жаңа технологияларды, мысалы, искусственный интеллект ассистенттерін, виртуалды реальдылық құралдарын және т.б. пайдалануға

мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың ХХІ ғасырдағы технологиялармен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Жасанды интеллект білім берудегі шектеулер:

Құпиялылық және қауіпсіздік: Оқушылардың жеке мәліметтерін қорғау маңызды мәселе.

Жасанды интеллект білім беруде қолданылғанда, әділдік, құпиялылық және басқа этикалық мәселелерді ескеру қажет.

Жасанды интеллекттің көп текті қолдану үшін техникалық инфрақұрылым және білікті кадрлар қажет.

Жасанды интеллект оқыту процесін толықтай автоматтандыра алмайды. Оқытушылардың қатысуы мен шығармашылығы әлі де маңызды.

Жасанды интеллект білім беруде революция жасауға қабілетті. Ол оқу процесін жекелендіруге, оқытушыларды қолдауға, бағалауды автоматтандыруға, оқуды интерактивті етуге және жаңа технологияларды қолдануға мүмкіндік береді. Дегенмен, осы технологияны қолдануда этикалық және қауіпсіздік мәселелерін ескеру қажет. Адамзат факторы әлі де маңызды және оқыту процесіндегі оқытушылардың рөлін азайтпайды. Жасанды интеллект білім беруде маңызды құрал бола алады, бірақ оның қолданылуы адамзат факторларымен және этикалық принциптермен байланысты болуы қажет.

Сонымен қатар, білім беруде АИ қолдану процесінде мұғалімдер мен білім беру мамандарының рөлі маңызды болып қала береді. Мұғалімдер оқуды

басқаруға бағытталған фасилитаторлар ретінде әрекет ете алады, контекстік қолдау көрсете алады және студенттің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін АИ қолдайтын білім беру тәсілдерін бейімдей алады.

Осылайша, білім беруде жасанды интеллектті пайдалану маңызды перспективалар мен қиындықтарды ұсынады. Жасанды интеллектті дұрыс пайдалану тиімдірек, қолжетімді және инклюзивті білім беруге әкелуі мүмкін. Білім беруде жасанды интеллектті қолдану бойынша одан әрі зерттеулер мен әзірлемелер білім беру контекстінде АИ технологияларын қолдану мен озық тәжірибелерді анықтау үшін маңызды болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-digital-bridge-2023-halykaralyk-forumynakatysty-1294420/> Қазақстан Республикасы, Астана қ., Президенттің «Ақорда» резиденциясы | 2024 ж.

2. Коровникова Н.А. Искусственный интеллект в образовательном пространстве: проблемы и перспективы // Социальные новации и социальные науки. - Москва: ИНИОН РАН, 2021. - № 2. - С. 98-113.

3. Анталиков А.А. Использование инструментов с применением технологий искусственного интеллекта сервиса Experiments with Google в инклюзивном образовании (2022 г.)

4. Указ Президента РФ от 10 октября 2019 года № 490 «О развитии искусственного интеллекта в Российской Федерации».

Западно-Казахстанская область

КГУ Подстёпновская Общеобразовательная школа № 1

Учитель начальных классов

Азарова Елена Алексеевна

ТЕМА : «ИГРОВЫЕ МОМЕНТЫ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ»

**Без игры нет и не может быть полноценного умственного развития.
Игра – это огромное светлое окно, через которое в духовный мир ребенка
вливается живительный поток представлений, понятий.**

**Игра – это искра, зажигающая огонек пытливости и любознательности»
В.А.Сухомлинский**

Урок у учащихся немислим без игры, без красочного наглядного оформления, особенно в первой половине года. На уроках математики должно быть следующее оборудование: магнитные доски, набор цифр, счетный материал, геометрические фигуры, классное и индивидуальные полотна.

Игра ценна только в том случае, когда она содей-

ствует лучшему пониманию математической сущности вопроса, уточнению и формированию математических знаний учащихся. Игровые упражнения и дидактические игры стимулируют общение между учениками и преподавателем, отдельными учениками, поскольку в процессе проведения этих игр взаимоотношения между детьми начинают носить более

непринуждённый и эмоциональный характер.

Практика показывает, что занимательный материал применяется на разных этапах усвоения знаний: на этапах объяснения нового материала, его закрепления, повторения, контроля. Использование игр оправдано только тогда, когда они тесно связаны с темой урока, органически сочетаются с учебным материалом, соответствующим дидактическим целям урока.

Каждый период в жизни и развитии ребёнка характеризуется определённым видом деятельности. Под ведущей деятельностью понимается та деятельность, в процессе которой происходит качественное изменение психики детей, формирование основных психических процессов и свойств личности, появляются психические новообразования, характерные именно для данного конкретного возраста.

Сущность игры как одного из основных видов деятельности ребёнка заключается в том, что дети отражают в ней различные стороны жизни, особенно взаимоотношения взрослых, уточняют свои знания об окружающей деятельности. Игра есть средство познания действительности и рассматривается как: 1) особое отношение личности к окружающему миру; 2) особая деятельность ребёнка, которая изменяется и развёртывается как его субъективная деятельность; 3) социально заданный ребёнку и усвоенный вид деятельности (или отношение к миру); 4) особое содержание усвоения; 5) деятельность в процессе, которой происходит развитие психики ребёнка; 6) социально-педагогическая форма организации детской жизни и детского общества. К началу младшего школьного возраста игра не теряет своей роли, но содержание и направленность игр меняется. Большое место начинают занимать игры с правилами и дидактические игры. С помощью них ребёнок учится подчинять своё поведение правилам, формируются его движения, внимание, умение сосредоточиться, то есть развиваются способности, которые особенно важны для успешного обучения в школе.

Актуальность игры в настоящее время повышается и из-за перенасыщенности современного школьника информацией. Телевидение, видео, радио, компьютерные сети за последнее время значительно увеличили поток получаемой детьми информации и её разнообразия. Но все эти источники представляют, в основном, материал для пассивного восприятия. Важной задачей школы становится развитие умений самостоятельной оценки и отбора получаемой информации. Развивать подобное умение поможет игра, которая служит своеобразной практикой для использования знаний, получаемых на уроке и во внеурочное время.

Игра- это естественная форма обучения для ребёнка. Она часть его жизненного опыта. Передавая знания по средствам игры, педагог учитывает не только будущие интересы школьника, но и удовлетворяет сегодняшние. Учитель, использующий игру, организует учебную деятельность, исходя из естественных потребностей ребёнка.

Игра в младшем школьном возрасте не только не

теряет своего психологического значения как желаемая деятельность, но и продолжает развивать психические функции ребёнка, прежде всего воображение, навыки общения в играх с правилами, а интеллектуальных играх.

Кроме того, игра как свободная деятельность доставляет ребёнку релаксирующее его чувство волеизъявления. В учебной деятельности могут быть использованы игровые моменты, что помогает ребёнку не только отдохнуть, снять чувство давящий напряжённости, но и научить отличать особенности, разницу игровой и учебной деятельности.

Игра не только сугубо детская деятельность. Это и занятие, служащие для развлечения, для заполнения досуга людей всех возрастов.

Игра- это естественная форма обучения для ребёнка. Она часть его жизненного опыта. Передавая знания по средствам игры, педагог учитывает не только будущие интересы школьника, но и удовлетворяет сегодняшние. Учитель, использующий игру, организует учебную деятельность, исходя из естественных потребностей ребёнка.

Игра в младшем школьном возрасте не только не теряет своего психологического значения как желаемая деятельность, но и продолжает развивать психические функции ребёнка, прежде всего воображение, навыки общения в играх с правилами, а интеллектуальных играх.

Кроме того, игра как свободная деятельность доставляет ребёнку релаксирующее его чувство волеизъявления. В учебной деятельности могут быть использованы игровые моменты, что помогает ребёнку не только отдохнуть, снять чувство давящий напряжённости, но и научить отличать особенности, разницу игровой и учебной деятельности.

Игра не только сугубо детская деятельность. Это и занятие, служащие для развлечения, для заполнения досуга людей всех возрастов.

Ценность игры в психолого- педагогическом контексте очевидна. В практике начального образования при условиях адекватного отношения к взрослой игре и разумного использования мощного психолого- педагогического потенциала, игра способна стать тем оптимальным инструментом, который комплексно обеспечивает:

- успешность адаптации ребёнка к новой ситуации развития;
- сохранение и совершенствование на протяжении всего начального образования.
- сохранение и укрепление его нравственного, психического и физического здоровья.

Присутствие игры в младшем школьном возрасте должно быть осмысленно соотносено с другими видами деятельности, целесообразно спланировано и использовано в течении дня.

Существует несколько видов игр:

1. дидактическая игра.

Цель её – это облегчить переход к учебным задачам.

В дидактической игре можно выделить следующие

щие функции:

- формирование устойчивого интереса к учению и снятие напряжения, связанного с процессом адаптации ребёнка к школьному режиму;
- формирование психических новообразований;
- формирование собственно учебной деятельности ребёнка;
- формирование общественных умений, навыков, учебной и самостоятельной работы;
- формирование навыков самоконтроля и самооценки;
- формирование адекватных взаимоотношений освоения социальных ролей

2. Сюжетно – ролевая игра.

Этот вид игры имеет преимущества и недостатки.

Преимущества игры:

Помогает ребёнку выразить скрытые чувства, обсуждать личные вопросы и проблемы, проникнуться чувствами окружающих и понять их мотивацию, даёт возможность поупражняться в различных типах поведения, учить людей контролировать чувства и эмоции.

Недостатки игры:

Наставник теряет контроль над содержанием и процессом обучения; на игру уходит много времени; игра зависит от личных особенностей наставника и ученика; столкновения людей во время игры могут включить механизмы отторжения и защиты игра может выглядеть слишком захватывающей или слишком легкомысленной.

Увеличение умственной нагрузки на уроках математики заставляет меня задуматься над тем, как поддержать у учащихся интерес к изучаемому предмету. Ведь не секрет, что многие дети пасуют перед трудностями, а иногда и не хотят приложить определённых усилий для приобретения знаний.

В своей практике я использую следующие современные образовательные технологии или их элементы:

Педагогические технологии и достигаемые результаты:

Личностно-ориентированная технология обучения

Помогает мне в создании творческой атмосферы на уроке, а так же создает необходимые условия для развития индивидуальных способностей детей.

Технология уровневой дифференциации

Дифференциация способствует более прочному и глубокому усвоению знаний, развитию индивидуальных способностей, развитию самостоятельного творческого мышления.

Проблемное обучение Использование методов, основанных на создании проблемных ситуаций и активной познавательной деятельности учащихся, позволяет мне нацелить ребят на поиск и решение сложных вопросов, требующих актуализации знаний.

Исследовательские методы в обучении

Дают возможность учащимся самостоятельно пополнять свои знания, глубоко вникать в изучаемую проблему и предполагать пути ее решения, что важно при формировании мировоззрения. Это важно для определения индивидуальной траектории развития

каждого учащегося.

Тестовые технологии

Задания на тестовой основе получили широкое распространение в практике преподавания. Я их использую на различных этапах урока, при проведении занятий разных типов, в ходе индивидуальной, групповой и фронтальной работы, в сочетании с другими средствами и приемами обучения.

Групповая технология

Групповая технология позволяет организовать активную самостоятельную работу на уроке. Это работа учащихся в статической паре, динамической паре при повторении изученного материала, позволяет в короткий срок опросить всю группу. Так же применяю взаимопроверку и самопроверку после выполнения самостоятельной работы.

Информационно-коммуникационные технологии

Главным преимуществом этих технологий является наглядность, так как большая доля информации усваивается с помощью зрительной памяти, и воздействие на неё очень важно в обучении.

Использование ИКТ на уроках математики мне позволяет: сделать процесс обучения более интересным, ярким, увлекательным за счёт богатства мультимедийных возможностей; эффективно решать проблему наглядности обучения; расширить возможности визуализации учебного материала, делая его более понятным и доступным для учащихся.

Здоровьесберегающие технологии

Использование данных технологий позволяют равномерно во время урока распределять различные виды заданий.

Использование вышеперечисленных современных образовательных технологий позволяет мне повысить эффективность учебного процесса, помогают достигать лучшего результата в обучении математике, повышают познавательный интерес к предмету.

Игровые технологии

Отдельно остановимся на использовании игровых технологий.

Я считаю, что использование на уроках игровых технологий обеспечивает достижение единства эмоционального и рационального в обучении. Так включение в урок игровых моментов делает процесс обучения более интересным, создает у учащихся хорошее настроение, облегчает преодоление трудности в обучении. Я использую их на разных этапах урока. Так в начале урока включаю игровой момент «Отгадай тему урока», при устном счете:

- математический лабиринт,
- магические квадраты,
- элементы sudoku,
- кроссворды,
- ребусы,
- головоломки и др.

При закреплении изученного материала – «Найди ошибку», кодированные упражнения. Так же мною разработаны викторины, часы занимательной математики, факультативы. Всё это направлено на расширение кругозора учащихся, развитие их познавательной

деятельности, формирование определенных умений и навыков, необходимых в практической деятельности, развитие общеучебных умений и навыков. Игровые технологии находят также широкое применение во внеклассной работе.

Внеклассная работа

По отношению к математике всегда имеются некоторые категории учащихся, проявляющие повышенный интерес к ней; занимающиеся ею по мере необходимости и особенного интереса к предмету не проявляющие; ученики, считающие математику скучным, сухим и вообще не любимым предметом. Это приводит к необходимости индивидуализации обучения математике, одной из форм которой является внеклассная работа.

Внеурочные занятия по математике призваны решить целый комплекс задач по углубленному математическому образованию, всестороннему развитию индивидуальных способностей школьников и максимальному удовлетворению их интересов и потребностей.

Основные задачи внеклассной работы по математике:

Повысить уровень математического мышления, углубить теоретические знания и развить практические навыки учащихся, проявивших математические способности;

Способствовать возникновению интереса у большинства учеников, привлечение некоторых из них в ряды «любителей математики»;

Организовать досуг учащихся в свободное от учебы время.

Одна из основных причин сравнительно плохой успеваемости по математике – слабый интерес многих учащихся к этому предмету. Интерес к предмету зависит, прежде всего, от качества учебной работы на уроке. В то же время с помощью продуманной системы внеурочных занятий можно значительно повысить интерес школьников к математике.

Внеклассная работа создает большие возможности для решения воспитательных задач, стоящих перед школой (в частности, воспитание у учащихся настойчивости, инициативности, воли, смекалки). Внеурочные занятия с учащимися приносят большую пользу и самому учителю. Чтобы успешно проводить внеклассную работу мне приходится постоянно расширять свои познания по математике, следить за новостями математической науки. Это благотворно сказывается и на качестве уроков.

Виды внеклассной работы по математике:

Работа с учащимися, отстающими от других в изучении программного материала;

Работа с учащимися, проявляющими к изучению математики повышенный интерес и способности;

Работа с учащимися по развитию интереса в изучении математики.

В третьем случае задача заключается в том, чтобы

заинтересовать учащихся математикой.

Формы проведения внеклассной работы по математике с учащимися:

- разнообразны

Математический кружок;

Факультативы и элективные курсы;

Школьный математический вечер;

Интеллектуальные марафоны;

Математическая олимпиада;

Участие в различных конкурсах (Золотой ключик, Креатив, Кенгуру и др.);

Школьная математическая печать;

Математическая экскурсия;

Математическая конференция;

Математическая игра и др.

Математическая игра

Игровые формы занятий или математические игры – это занятия, пронизанные элементами игры, соревнования, содержащие игровые ситуации.

Математическая игра как форма работы играет огромную роль в развитии познавательного интереса у учащихся. Игра оказывает заметное влияние на деятельность учащихся. Игровой мотив является для них подкреплением познавательному мотиву, способствует активности мыслительной деятельности, повышает концентрированность внимания, настойчивость, работоспособность, интерес, создает условия для появления радости успеха, удовлетворенности, чувства коллективизма. В процессе игры, увлекшись, дети не замечают, что учатся. Игровой мотив одинаково действен для всех категорий учащихся, как сильных и средних, так и слабых. Дети с большой охотой принимают участие в различных по характеру и форме математических играх. Математическая игра резко отличается от обычного урока, поэтому вызывает интерес большинства учащихся и желание поучаствовать в ней. Так же следует заметить, что многие формы работы по математике могут содержать в себе элементы игры, и наоборот, некоторые формы работы могут быть частью математической игры. Введение игровых элементов разрушает интеллектуальную пассивность учащихся, которая возникает у учащихся после длительного умственного труда на уроках.

Список литературы.

1. Амонашвили Ш. А. В школу — с шести лет. — М., 2006. — 295 с.
2. Аникеева Н. Б. Воспитание игрой. — М., 2007. — 324 с.
3. Блехер Ф. Н. Дидактические игры и занимательные упражнения в 1 классе. — М.: 2008. — 220 с.
4. Бочек Е. А. Игра-соревнование «Если вместе, если дружно» // Начальная школа. — 2009. — № 1. — С. 34–43.
5. Волина В. В. Праздник числа. / Занимательная математика для детей/ книга для учителей и родителей. — М.: Знание, 2009. — 269 с.

Алматы облысы Іле ауданы
“Montessori Academy” жеке-мектебі
Турсынова Айзат Нурмухаметқызы

БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІН ОҚЫТУДЫҢ МАҚСАТТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

Егеменді Қазақстанның қазіргі даму бағыты жалпы білім беретін мектепте жас ұрпақты нарықтық заман талаптары мен мәдениеттің даму деңгейіне сай дайындауды қажет етеді. Жалпы білім беретін орта мектептерде барлық оқу пәндерін оқыту, жеке пәндердің өзіндік ерекшеліктерін ескере отырып, еліміздің болашақ азаматтарын дайындау мен тәрбиелеу мақсатын қояды. Сондықтан бейнелеу өнері сабақтары, жас ұрпақтарды іс-әрекетке және іс-әрекет технологиясын түсінуге бағытталуы тиіс.

Еліміздің перспективалық бағыттарына сәйкес бейнелеу өнерінің оқу курсы өзінің мақсатын мынандай құрылымда айқындайды:

1. Еліміздің мемлекеттік, қоғамдық және шаруашылық өміріне белсене араласуына қабілетті, білімді, тәрбиелі азаматтарын дайындау;

2. Балалардың дүниетанымын қалыптастыра отырып, олардың эстетикалық көзқарасына дұрыс бағыт олардың эстетикалық талғамын дамыту, эстетикалық тәрбие беру.

3. Балаларға қоршаған ортаны тануға жәрдемдесіп, олардың байқампаздығын дамыту, логикалық ойлауға үйрету, көргендерін саналы ой елегінен өткізе білуге үйрету.

4. Бейнелеу өнерінің адам өміріндегі практикалық мәнін ашып көрсету, сурет өнерін еңбек қызметінде қолдана білуге үйрету.

5. Сурет өнерінің элементарлық негізі туралы оқушыларға білім беру. (Бейнелеу өнерінің алғашқы

дағдылары мен ептейліктерін меңгерту) бейнелеудің негізгі бейнелеу тәсілдерімен таныстыру.

6. Оқушылардың шығармашылық қышкеттерін дамыту, өмір шындығын эстетикалық қабылдауға дұрыс бағдар беру, кеңістікті ойлауын, образдық елестетуін және қиялын дамыту.

7. Мектеп оқушыларын әлемдік және қазақ бейнелеу өнерінің данықты шығармаларымен таныстыру. Бейнелеу қызметіне деген сүйіспеншілігі мен қызығушылығын қалыптастыру.

Осы айтылған мақсат міндеттерді тереңірек таныстыратын болсақ олар мынандай бағыт бағдарларды қамтиды.

1. Бейнелеу өнерін орта мектепте оқыту ең бірінші жалпы білім, берушілік мақсаты көздейді. Негізгі міндет адамның ой өрісін кеңейту, қоғамның жан-жақты білімді мүшесін тәрбиелеу болып табылады.

Көпшілік қауым мектептегі бейнелеу өнерін жалпы білім беретін пән емес, ол арнаулы пән деп қарастырады. Бұл дұрыс емес. Жалпы білім беретін мектеп математиктерді, химиктерді, ақындарды композиторларды дайындамайтыны сияқты суретшілерді де дайындамайды. Мұндай мамандар арнаулы оқу орындарында дайындалады. Жалпы білім беретін мектептегі әрбір пән жеке-жеке және бірлесе отырып оқушылардың жан-жақты дамуына ықпал етуге тиіс.

Бейнелеу өнері адамның дамуын өте бай мүмкіндік туғызады. Бұл істе әсіресе сурет салудың орны ерекше. Сурет салу заттардың формасын талдауға және

оны ұқыпты бақылауға үйретеді, дүннені тануға жәрдемдеседі, ойлауға және эстетикалық дамуға көмектеседі. Сурет өнері көру есін, кеңістікті ойлауды дамытып, образды елестету қабілетін арттырады. Ол нақты есептеуге, табиғат әсемдігін тануға үйретеді, ойлау мен сезу икемділігін арттырады.

Бейнелеу өнерінің сабақтары өздерінің оқу-тәрбие жұмыстары бойынша да, түрлеріне байланысты да әр түрлі болып келеді. Мектеп бағдарламасында оқу сабақтарының төрт түрі қарастырылады, Олар: нұсқаға қарап сурет салу, сәндік сурет салу, тақырыптық сурет салу, өнер туралы әңгіме. Нұсқадан қарап сурет салу сурет және кескіндеме жұмыстарымен айналысуды көздейді, сәндік сурет салу – ою-өрнектерді көркем конструкциялау, ою-өрнек элементтерін құрастыру және т.б. жұмыстарын қарастырады.

Өнер туралы әңгімеде оқушылар кескіндеме, графика, мүсін, сәулет ескерткіштерімен және сәндік қолданбалы өнер шығармаларымен танысады. Бұл аталған әрбір сабақ жеке тұлғаның эстетикалық тәрбиесіне, шығармашылық қабілеттерінің дамуына, дүниетанымына, жан жақты дамуына ықпал етеді.

Мектептегі бейнелеу өнерін оқытудың теориясы философия, мен эстетикаға, педагогика мен психологияға, және бейнелеу өнерінің теориясы мен практикасына сүйенеді. Бұл жалпы білім беру мен тәрбиенің мақсаттары мен міндеттерінің орындалуын* әдістемесінің ғылыми негізделуін қамтамасыз етеді.

Кейде мектептегі бейнелеу өнерін оқыту сыңар жақты түсініледі. Барлық ықылас тәрбие мен шығармашылық қабілеттерді дамытуға аударылып, білім мен оқыту екінші кезекке шығарылады. Тәрбені оқытудан бөліп қарауға болмайды. Кейбіреулер мектеп суретшілерді дайындамайды сондықтан, көркемдік білім беру қажет емес деп ойлайды.

2.Бейнелеу өнерін оқыту мақсаттарының бірі көркемдік білім мен қатар эстетикалық тәрбие беру. Эстетикалық тәрбие-өмірдегі, табиғаттағы, өнердегі, ғылымдағы және қоғамдағы әсемдікті оқушылардың қабылдауын тәрбиелеу. Эстетикалық тәрбие – бұл адамды тек қана өнерге тарту емес, өмірдегі әсемдіктің барлық түрлері мен формаларына тарту болып табылады. Эстетикалық тәрбиенің мәні, әрбір адамның қызықты әдемі өмір сүруі, әсемдік қандай түрде кездесетіндігін түсініп, көре білуге үйренуі.

Эстетикалық тәрбие адамның шығармашылық қызметіндегі рөлі ете ауқымды. Өмірге деген эстетикалық қатынас адамға жігер беретін алғашқы негіз болып, еңбектің рухани қанағатқа жеткізетін қуаныш көзіне айналуына ықпал етеді.

Эстетикалық тәрбие үдерісінде адамның эстетикалық көзқарасы, сезімі, талғамы және идеалы қалыптасады. Эстетикалық тәрбие адамды игілікті істерге, әсемдікке, адамгершілік істерге бастайды. Орта мектептің міндеті-эстетикалық тәрбиенің әртүрлі әдістерімен эстетикалық эмоциясын тудыра отырып әсемдікке тарта отырып, шығармашылық мүмкіндік тудыра отырып, оқушылардың әсемдік талғамын тәрбиелеу болып табылады.

Әсемдіктің барлық қыр сырын түсіну мен сүйе білу әр бір адамға рухани байлығы үшін ғана емес, еңбекте де жаңа жетістекке жету үшін қажет. Ол қандай мамандық иесі болмасын ол әсемдіктің нәзіктігін түсіне де, көре де білуі тиіс.

Мектеп оқушысын белсенді өмірге дайындау жан -жақты білім және тәрбиемен қатар оның жеке қабілеттерін дамыту әсемдік заңдылықтары арқылы өмір сүріп, жаңаны жасауға үйренуін көздейді.

Балалардың әсемдікке деген талғамдарын ояту үшін бейнелеу өнері пәнінің мұғалімі балалардың назарын өмірдегі сұлулыққа аударып, оларды байқауға, сезуге, қабылдауға, сүйене білуге, қуана білуге үйретуі тиіс. Әсемдік талғам адамның туғанан пайда болатын қасиеті емес, ол дамиды. Оны мектепте дамытатын бейнелеу өнерінің мұғалімі.

Мұғалім балаларға табиғаттағы түстердің реңдерінің формалардың сан алуандығын көрсетеді. Нұсқасына қарап отырып табиғатты, ағаш жапырақтарын, гүлдерді салу барысында, зат формасын оқып үйрену кезінде балалар табиғатқа, олардағы бөяулар мен формалардың алуан түрлігіне онан сайын қызыға түседі. Мектептегі сурет салу адамға өмірді жан -жақты көре білуге үйретеді. Сондықтан өмір шындығын көре білу де өз алдына бір өнер.

3.Сурет салумен айналысудың ең басты міндеті — балаларға қоршаған өмір шындығын тануға көмектесу, олардың байқағыштығын дамыту, оларды дұрыс көре білуге үйрету.

Сурет сабағында балалар қоршаған заттарды, олардың алуан түрлі формаларымен, түстерімен, өлшемдерімен және басқа да ерекшеліктерімен, танысуға тиіс. Бұл таныстық зат туралы елестетулерінің нақты және толық болуына ықпал етіп, көру әсерін кеңейте түседі. Бейнелеу процесі оқушыға бұрын бірақ рет шала көрген затты терең зерттеуге мүмкіндік туғызады. Сурет салу кезінде оқушы заттың формасын, құрылымын, пропорцияларын, түстер мен реңдік қатынастарын кеңістікте орналасуын зерттейді, сол арқылы оларды ұтымды да жан-жақты, терең де нақты қабылдауға үйренеді.

Мектептегі сурет салу балаларға өмірді кең көлемде және жан жақты көре білуге жаттықтырады. Сурет салуға оқыту өзара байланысты екі міндетті шешуге ықпал етеді; Олар: оқушылардың көру арқылы қабылдауын дамыту және олардың көргендерін ой елегінен өткізу дағдыларын қалыптастыру.

Баланың байқағыштығын дамыту – күрделі іс -әрекет сонымен бірге ол, оқыту әдістемесі үшін ең маңызды міндет. Баланың байқампаздығын дамыту жас кезінде, әсіресе адам қоршаған өмір шындығын жаңадан тани бастағанда маңызды. Ғылымдар қоршаған ортаны танудағы көру арқылы қабылдау басты орын алатындығын көрсеткен. Себебі олар 90% қабылданатын мәліметтердің көру арқылы алынатындығын дәлелдеген. Бұл адамға көрудің маңызды екендігін білдіреді. Сондықтан көруді дамытуды мектеп жасынан, жас шақтан бастап қолға алу қажет.

Ғалымдар бақылауды әлі де дұрыс кере білу,

көргенін түсіне білу емес екендігін көрсеткен. Ересек адамдардың өзі заттың форма құрылысындағы ерекшеліктерді, оның ұсақ бөлшектерін, форма сипатын көбінесе аңғара бермейді. Мұғалімнің міндеті баларды осы қиындықтан шығару. Бейнелеу өнері сабақтарының міндеті нақтылы зейінге, ойлауға және зат формасына нақты талдау жасауға, үйрету. Сан түрлі эсерлерден байқағандардан дұрыс қорытынды жасап, оларды жалпы сипатқа біріктіру оқушылардың ойлауын дамытып, оларды жаңа білімге ұмтылдырады. Саналы көру зейінін ретке келтіру, басқа зейін түрлерінің дамуына ықпал етеді.

Сонымен мектептегі бейнелеу өнерін оқыту көптеген оқу-тәрбие міндеттерінің жүзеге асыру процесі, оқушылардың қоршаған орта туралы туралы елестетулерін жинақтап, тереңдетуге, дамытуға мүмкіндік тудырады, түптеп келгенде ғылыми дүниетанымының қалыптасуына ықпал етеді.

4. Мектептегі бейнелеу өнерін оқытудың бір мақсаты- сурет сала білу адамға кең көлемдегі іс-әрекет мүмкіндігін беретіндігін оқушыға ұғындыру. Мұғалім алғашқы сурет сабағында оқушыларға сурет өнерінің адам өміріндегі рөлі ашып көрсетуі тиіс. Сурет салу кез келген іс-әрекетке, кез келген мамандыққа қажет. Сурет салудың қарапайым бағдарын меңгеру адамға машина деталдарының суретін салуға, үй құрылысының жоспарын жасауға, қарапайым заттардың формасын салуға жәрдемдеседі. Кейде біз біреуге таныс емес, бір жерге қалай беру керектігін түсіндіру үшін жолдың бағыттарын суретке салып көрсетеміз.

Сурет салу ғалымдарға да жәрдемін тигізген. Ғалым Ш.Уалихановқа сурет салу Қашқарияға барған сапарында көп жәрдемін берген. Ол бұл сапарда этнографиялық сипаттағы көптеген суреттер салғандығы белгілі. Бейнелеу өнерінің сауаттылығының негіздерін меңгеру әскерилерге, әскери барлаушыларға, космоновттарға да жәрдем беретіндігін олардың жазған естеліктерінен оқуға болады. Жау тылына барған барлаушы жаудың әскери күштерінің орналасу құрылымын суретін салу арқылы нақты да дәл өлшем бірліктерімен көрсете білген. Кеңес одағының батыры И.Кожедуб өзінің сурет сала білу қабілеті, сандаған әуе шабылуы кезінде көмек бергендігін айтқан.

Сурет салу сондай-ақ агрономға, шоферға, станоктағы жұмысшыға, хирургке де күрделі істер атқаруға жәрдемдескен. Бұлармен қатар сурет салудың жобасы архитекторларға, конструкторларға қажеттігі көпшілікке мәлім. Бұл жас ұрпақты өмірге дайындаудағы суреттің практикалық мәнін көрсетеді.

5. Бейнелеу өнерін орта мектепте оқытудағы басты тағы бір міндеті-оқушыларға реалистік суреттің қарапайым негіздерін, сурет салудың ептейліктері мен дағдыларын меңгеру болып табылады. Мұғалім балаға қарандашты қолға қалай ұстау керек екендігін, сызықты қалай жүргізу қажеттігін, қағаз бетіне заттардың көлемін қалай бейнелеу керектігін көрнекті түрде салып көрсетеді. Сонымен қатар ол сурет салуға қажетті әр түрлі материалдармен, құралдармен

таныстырып, суретті қандай әдістемелік бірізділікпен орындау қажеттігі жайлы айтып түсіндіреді.

Жалпы білім беретін мектепте баланы сурет салудың техникалық тәсілдерін меңгерудің қажеттігі аз деп ойлау дұрыс емес. Шын мәнінде бала мектепте осы тәсілдермен танысуы тиіс.

Мектепте оқушы суреттегі тональдық қатынастар туралы түсінік алып, зат көлемін беруде тоналдық қатынастарды бере білуге қылқаламмен, қажетті бояу түсін алу үшін бояуларды араластыруға үйренуі тиіс.

Мұндай техникалық дағдылар адамға еңбекке қажет іс-әрекеттер. Түсті көре білу және оны бояумен қағаз бетінде бере білу, жазықтың бетін тегіс етіп бояу халық шаруашылығының барлық саласында қолданылады. Мысалы құрылысшыға қабырғаны бояу үшін колор дайындау қажет болса, химикке реакцияны жасау барысын байқау үшін түстердің түрлі реңдерін жақсы ажырата білу керек. Бояғыш заттарды дайындау сонымен қатар текстиль және баспа қызметінің сапасын арттыруға жәрдемдеседі. Балқыған заттың түсіне қарап, металлург балқыған металдың дайын болғанын білуге мүмкіндік алады.

Мектептегі бейнелеу өнері сабақтарының міндеттерінің бірі-балаларға жұмысты ұйымдастыру, жұмыс жүргізу тәртібінояластыру, ойлау, саналы да жоспарлы жұмыс істеуге үйрету болып табылады. Сурет салу мақсатқа бағытталған жұмыс. Сурет сала отырып оқушы белгілі бір мақсатқа жетуге ұмтылады. Бірақ оның алдында көптеген кедергілер кездеседі. Олар кейде «Менің қолымнан келмейді»деп ойлайды. Бірақ ол бар қабілет мүмкіндіктерін жұмылдыру нәтижесінде белгілі үлгілерімге жететіндігін түсіне бермейді.

Оқушының жұмыс үрдісіне ұмтылысын дамыта отырып мектеп қабырғасында біз балаларды ертеңгі өмірге қажетті сапарларды тәрбиелеу іс-шараларын жүзеге асыруымыз қажет.

Мектептегі бейнелеу өнері зат формасы туралы анық та, нақты түсініктерінің жинақталуына жәрдемдесе отырып, айқын да нақты ойлауға ықпал етеді, сонымен қатар шығармашылық пен жаңадан ойлап табу қабілетін дамытуға көмектеседі.

Бейнелеу өнері сабақтарында оқушылардың образды ойлауын дамыту оқыту міндетінің бірі. Бұл көру арқылы қабылдауды дамыту, байқауға үйрету, көру есінің, образдық қиялының дамуымен байланысты. Бұл қасиеттердің маман жұмысшыларда, техникте, инженерде болуы өте маңызды.

Авиоконструктор Еңбек ері А.С. Яковлов (Расказы авиаконструктора. М, 1958.79 с) өз естелігінде «Мектепте сурет пәнін дұрыс жолға қойғандығы үшін ризамын, менің болашағыма сурет сала білу көп көмек берді. Инженер-конструктор қандайда бір машинаны ойластырысады «ол өз ойымен өзінің санасындағыны қарандашпен қағазға түсіреді. Бұл сурет болашақ машина формаларын көз алдымызға әкеліп көрсетеді» деген

Бейнелеу өнері сабағында мұғалім оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мақсатын қою арқылы, ол балалармен дұрыс жұмыс әдісін тандап

алуы тиіс. Көптеген мұғалімдер өздерін кинамай -ақ өз оқушыларының шығармашылық қабілеттерін бетімен жібереді, сонан келіп әрбір оқушы өзінің шығармашылық қабілеттерін дамыту мақсатындағы тапсырманы өз бетінше орындауға талпынады. Сондықтан мектеп оқушының шығармашылық жұмыстарын басшылық жасауға болатын, бағыттауға болатын іс-әрекет деп тану қажет.

Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту барысында мұғалім балардың қиялын дамытуға көңіл бөлуі тиіс. Адам қиялы адамның көңіл күйімен байланысты, сонымен қатар өнердің өзі көңіл күйге әсер етеді. Сондықтан бейнелеу өнері мұғалімі оқушылардың елестетулерін жинақтау процесін реалдық өмір шындығынан бастап, қиялмен шығармашылықпен өмірмен байланысты жаңа елестетулерге дейін бағыттауға болады.

Жаңа ашылымдар, шығармалар жасау үшін қажетті маңызы бар балалардың таң қалу, ырзалық сезім қабілеттеріне қолдау көрсету және сақтау бейнелеу өнерін оқыту мақсатына кіреді.

Таң қалу ғылым мен өнерде жаңа ашылымдарға қозғау салатындығына ғылымдар мен суретшілер аса көп мән берген. Эйнштейн ересек адамдардың таң қалу қабілеттерінің жойылуына өкініш білдірген. Ол егер бұл қабілет адам өмірінің соңына дейін сақталғанда, ұлы ашылымдардың саны мұнанда көп болар еді, -деп есептеген.

7. Бейнелеу өнерін оқытудың маңызды міндеттерінің бірі -оқушыларды өнердің даңқты шығармаларымен таныстыру. Мұғалім өнер туралы әңгіме кезінде графика, кескіндеме, мүсін, сәулет, сәндік қолданбалы өнердің түрлері туралы әңгіме қозғайды. Өнер туралы әңгіме оқушыларды адамзат мәдениетінің даму тарихымен, өнердің даңқты шығармалармен, ұлы суретшілердің өмірі мен шығармашылығымен, белгілі кезеңнің стилімен, бұрынғы және қазіргі даңқты өнер адамдарымен таныстырады.

Мұғалім міндеті өнердің мәнін қарапайым, түсінікті, лайықты формада бала санасына дейін жеткізу болып табылады. Ол үшін бейнелеу өнерінің түрлерінің ерекшеліктерін атап көрсетіп, олардың жанрларына түсінік беру қажет. Өнер шығармасының көркемдік ерекшеліктерін талдап, оқушылардың көзқарасы мен ойлау қабілеттерін қалыптастыру аса

маңызды міндет болып табылады. Әңгіме кезінде мұғалім оқушыға өнер шығармасының көркемдік ерекшеліктері мен онан алған әсері туралы ойларын айтуға мүмкіндік туғызады. Шығармаға оң баға берген оқушыны мадақтап, ал егер ол суретші шығармасындағы басты және бағалыларын түсінбеген жағдайда лайықты түзету жасап, түсініктемелер береді.

Бейнелеу өнерімен таныстыру өмірдегі және өнердегі әсемдікті түсінуге, отан мен табиғатты сүйуге бағытталады. Әңгіме барысында мұғалім балалардың назарын өмір шындығының көркемдік бейнеленуі мен орындау техникасына талдау жасау арқылы өнер шығармасын тани білуге үйретеді.

Атап өтілген оқу –тәрбие міндеттерін жүзеге асыру үшін мұғалімге өнерді таныстырудағы белгілі жүйені ұстанып, оқушылармен жұмыс жүргізудің әртүрлі әдістерін қолдану қажет. Әрбір оқу сабақтары өзінің лайықты әдіс мен іс-әрекетке деген ерекше қатынасты қажет етеді. Бұл қызметте әсіресе дәрістерді өткізуге деген тапқырлық пен педагогтық шеберлік маңызы орын алады.

Мұғалім оқушыларға өнерді таныстыруда үлгерімге жеткізу үшін оқушылардың меңгеретін білімі мен дағдыларының көлемін біліп оқушылармен қандай жұмыс әдістерін таңдап алу керектігін білуге тиіс. Бұл міндеттер бейнелеу өнерін оқытудың бағдарламасында қарастырылған. Бірақ оқу бағдарламасы мұғалім қызметінің ерекшеліктерін көрсетпейді. Ең бастысы бағдарлама туралы білім формалды емес, ойластырылған, теориялық білімдерге сүйенген білім болуы тиіс.

Мектеп бағдарламасын талдау сурет сабақтарының мазмұнына кіретін нақты мәселелерді ашып көрсетуді қажет етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.

1. Әлмұхамбетов Б., Бакенов Ж. Сурет салу және бояумен жұмыс істеу әдістері. – А., 1987
2. «Бүгінгі Қазақстан» Республика суретшілерінің шығармаларында Алматы Өнер 1983ж.
3. Қазақстан акварелі «Өнер» Алматы 1989
4. Щипанов А.С. «Әуесқой жас суретшілер мен мүсіншілерге» Алматы «Мектеп» 1989.
5. Ғаламтор сайттары.

Алматы облысы

Қарасай ауданы «Үштерек ауылындағы №2 орта мектебі» КММ

Бастауыш сынып мұғалімі

Батанова Назира Жумакадровна

МАТЕМАТИКАНЫ ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ ИННОВАЦИЯНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Бүгінгі күні мектептегі оқу пәндерінің ішіндегі ең күрделісі әрі қиындығы мол деп саналатын пәндердің бірі – математика.

Математика – ерекше құдіретті ғылым. Қазіргі заман – математика ғылымының өте жан-жақты тараған кезеңі. Оқушыларға математикалық жүйелі білім беру, олардың өздерінің алған білімдерін өмірде қолдана білуге және арнайы дамытуға тәрбиелейтін-мұғалім.

Математика пәнін оқыту процесінің негізгі мақсаты – арнайы педагогикалық әдістермен тәсілдерді мақсатты, жүйелі түрде пайдаланып, оқушылардың танымын, шығармашылық ойлауын, ғылыми көзқарасы мен белсенділігін қалыптастыру, өз бетімен білім алу дағдыларын дамыту болып табылады. Оқушылардың өз бетімен жұмыс істеуін қалыптастыру – оқушының пәнге деген қызығушылығынан және қажеттілігінен туады.

Математика сабағында оқушылардың шығармашылығын қалыптастыру үшін сабақта заманауи технологияларын қолдану қажет. Қазіргі заман технологиялары сабақтың сапасын көтеруге, оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттыруға, қазіргі қоғам талабына сай білім алуына көп әсерін тигізеді[15;23].

Қазіргі кезде қолданып жүрген жаңа педагогикалық технологияның негізіне мыналар жатады:

а) әрбір оқушының жеке және дара ерекшеліктерін ескеру;

ә) оқушылардың қабілеттері мен шығармашылықтарын арттыру;

б) оқушылардың өз бетінше жұмыс істеу, іздену дағдыларын қалыптастыру.

Жаңа педагогикалық технологиялардың ынтымақтастық педагогикасы, білім беруді ізгілендіру технологиясы, тірек белгілері арқылы оқыту технологиясы, қарқынды оқыту технологиясы, жоба технологиясы, деңгейлік саралап оқыту технологиясы, модульдік оқыту технологиясы, ақпараттық технология тағы басқа көптеген түрлері бар.

Оқытудың жаңа технологиясының бағдарламалап оқыту мәселелері В.Беспалько, М.Кларин, И.Лернер және тағы басқалардың еңбектерінде көрініс табады. Дамыта оқыту бағытындағы педагогикалық технология Л.Выготский, Л.Занковтың, ал жеке-бағдарлы оқыту технологиясының жобасы Ш.Амоношвили

еңбектерінде зерттелген. Жаңа технологиялар мұғалімнің жүйелі жұмыс істеуіне мүмкіндік береді. Оқу процесінің тиімділігі ең алдымен оқушылардың белсенділігі мен танымдық ізденісіне қатысты.

Қазір білім саласында оқытудың жаңа технологиясы кеңінен қолданылуда. «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай жаңа білім беру өте – мөте қажет» деп, ел Президенті атап көрсеткендей, электронды оқыту әдіс – тәсілдерін мектеп өміріне енгізу – жаңа білім берудің бірден – бір шарты.

Оқытудың дидактикалық ғылыми негізінің оқыту үрдісіндегі басты мақсаты – шығармашылық оқыту негізінде абстракты ойлауын дамытып шәкірттерді ғылым негіздерімен қаруландыру. Оқушылардың ғылым негіздерінің қарулануы көркем шығармадан игерген білім қоры негізінде дамып, дүниетаным үрдісі тікелей сезіп білуден абстрактілі ойға, қоғамдық тәжірибемен өмірде пайдалана білумен ұштасса ғана жемісін береді[3;38].

Математика сабақтарында оқытудың инновациялық технологиялар қолданудың дидактикалық негіздері:

- 1) бағдарламалап оқыту;
- 2) сатыламалы оқыту;
- 3) дәстүрлі оқыту;
- 4) проблемалық оқыту;
- 5) дамытпалы оқыту;
- 6) тәрбиелей оқыту;
- 7) ірі блокпен оқыту;
- 8) даралап, саралап оқыту;
- 9) тиімді оқыту;
- 10) дифференциалдап оқыту.

Сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз-ой қозғай отырып, оқушының өз ойы мен өзгелердің ойына сыни қарап, естіген-білгенін талдап салыстырып, өз бетімен және бірлесіп шығармашылықпен жұмыс жасау. Сыни ойлауды дамыту технологиясының дәстүрлі оқытудан басты айырмашылығы- оқушыға білімнің дайын күйінде берілмеуі.

Бағдарлама бірнеше кезеңдерден тұрады: қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой-толғаныс. Сабақтың құрылымына қарай қолданған жағдайда оқушылар белсенділігі артып, бір-біріне деген сенімі, өзінің түсінігі мен түйсінуді арқылы жаңа білім

құрастыруға дағдыланады. Сыни тұрғыдан ойлау технологиясының әдіс-тәсілдерін қолдану арқылы оқушыларды топаралық жұмыс жасауға, топтардың жұмыстарын баяндауға, нәтижені қорғауға, пікірталас туғызуға, талдау және қорытындылауға үйрете отырып білім беру өте тиімді. Оқушыларды топқа бөлгенде, топтың құрамында әр түрлі деңгейде оқитын оқушылардың болғанын ескеремін. Жақсы оқитын оқушылар сабақтың барысында үлгерімі төмен оқушыларға көмек көрсетеді. Жаңа сабақты өткенде жетекші оқушы өзі ғана біліп қоймай, тобының жаңа сабақты меңгеруіне де ықпал жасайды.

Математикалық терминдерді, ережелерді, анықтамалар мен теоремаларды толық айтып жеткізу үшін, сабақта математикалық сауатты сөйлеу мәдениетіне көңіл бөлемін. Сыни тұрғыдан ойлау бағдарламасымен оқыту нәтижесінде оқушылардың өзін-өзі бақылау, бағалау, сөйлеу, тыңдау қабілеттері артады. Аталған технологияның ерешелігі: еркін ойлауға мүмкіндік береді, ақыл-ойын дамытады, ынта-жігері артады, ұжымды іс-әрекетке тәрбиелейді, тіл байлығы жетіледі, жан-жақты ізденеді, өз ойын жеткізіп үйренеді. Мұндай әдістер арқылы ой айту, пікірін ортаға салу арқылы табиғаты тұйық оқушылар ашылады. Тақырыптың негізгі өзегін, бағытын, мән-мағынасын түсінеді, өз ойын мазмұнды, мағыналы, дәлелді баяндауға дағдыланады, пәнге қызығушылығы артады, ой еңбегі жетіледі, ынтасы артады [7;31].

XXI ғасыр ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. АКТ-ны қолдану-заман талабы. Қазіргі ақпараттық технологияның озық жетістіктерін математика сабағында қолдану арқылы танымдылық іс-әрекеттерін ұйымдастырып оқушылардың құзіреттілігін дамытуға болады. АКТ-да бүгінгі күні интерактивті тақта ерекше орын алып отыр. Оқушы интерактивті тақтамен жаңа материалдарды арнаулы программамен мүмкіндігінше пайдалана алады. Ондағы мақсат – оқушының өзінше ойлау қабілетін арттыру, қазіргі заманғы интерактивті тақтамен жұмыс істеуге үйрету.

Математиканы оқытудағы негізгі талап – оқушыға есептер шығара білу жолдары мен тәсілдерін үйрету. Интерактивті тақтамен сабақ берген кезде мұғалім, шәкірт және интерактивті тақтамен қарым-қатынас жүргізіледі. Компьютер арқылы оқу материалын беруге, оны әзірлеуге, бақылауға, қорытындылауға, көмек беруге мүмкіндік зор. Әр сабаққа құрылған флипчарт, слайд, презентациялар оқушының пәнге қызығушылығын тудырады. Қазіргі кезде республикалық білім беруді ақпараттандыру ғылыми әдістемелік орталығы негізінен білім жүйесінің барлық сатылары үшін электрондық оқулықтар жасаумен шұғылданып келеді.

Мұғалім үшін электрондық оқулық бұл күнбе-күн дамытылып отырған ашық түрдегі әдістемелік жүйе, оны оқытушы өз педагогикалық тәжірибесіндегі материалдармен толықтыра отырып, әрі қарай жетілдіре алады. Электрондық оқулық тек теориялық материал мен тапсырмалардан құрастырылған оқу құралы ғана болып қалмай, бақылау мен бағалау

функциясын да атқарады. Әр сыныпқа арналған электрондық оқулықтарды сабағымда пайдаланамын.

Бүгінгі таңда озат педагог – ғалымдар, тәжірибелі мұғалімдер ойлап тапқан сабақты түрлендіре өткізудің жаңа тәсілдері жеткілікті. Осындай технологиялардың бірі – профессор Ж. А. Қараевтың деңгейлеп-саралап оқыту технологиясы. Деңгейлеп-саралап оқыту технологиясы дегеніміз – оқушының туа біткен ақыл-ой қабілетінің жеке даму жан-жақтылығына негізделген білім беру жүйесі. Өз жұмысымда профессор Ж.А.Қараевтың оқытудың «Үш өлшемді әдістемелік жүйесі» педагогикалық технологиясын қолданып келемін. Деңгейлеп оқыту математика пәні үшін маңызы зор.

Мектептегі математика оқулықтарында тапсырмалар, есептер 3 топқа бөлініп бірінші, екінші, үшінші деңгейлі етіп берілген. Білім мазмұнын деңгейлік түрде ұсыну дамыта оқытуды ұйымдастыруға мүмкіндік береді, өйткені оқулық та тапсырмалар да деңгейленіп жасалған, оны біртіндеп деңгей бойынша меңгереді, және мұндағы білімнің кейбір жетекші элементтерін: фактілер, ұғымдар, ережелер, заңдылықтарды т.б. оқушылардың өздері ашады [13;42].

1. Оқушылық деңгейде оқушы мұғалім көмегімен әрекет жасайды алдындағы мақсатты шешуге ұмтылады, бұрынғы білімдерін пайдаланады. Жаттап алуға лайықталған анықтамалар, жеңіл есептер, тұжырымдамалар, т. б. тапсырмаларды орындай алу.

2. Алгоритмдік деңгейде мақсат пен шешілуге тиісті жағдаят анық, оқушы бұрынғы жинақталған білімін пайдалана отырып, мақсатқа жету үшін өз бетімен жұмыс істейді. Өтіп кеткен материалдарды реттеуге және жүйелеуге берілген логикалық тапсырмалар, бірақ оларды орындау үшін алған білімдерін түрлендіріп, тереңдете пайдалануды талап етеді;

3. Эвристикалық деңгейде мақсат ашық, жағдаят түсініксіз, оны оқушының өзі толықтырады, табады, шешеді, яғни бұрынғы білім көмекке келеді. Оқушы жаңа хабар, білімді өз ізденісімен ала алады. Бұл деңгей - өнімді деңгей. Әр түрлі әдіс-тәсілдермен өздігінен есептер шығару, ребрус, сөзжұмбақтар құрастыру, диаграмма салу, өлшем жасау, проблемалық жағдайларды шешу, белгілі дағдыларды қалыптастыруға арналған сұрақтар.

4. Шығармашылық деңгей – мақсат жалпылама, анық емес. Оқушы оны анықтайды, жаңа нәрсені табады, өз бетінше жаңа дүние әкеледі. Теорема дәлелдеу, заңдылықтарды оқулыққа сүйенбей мұғалімнің көмегінен қорытып шығару; әр деңгейде есептер шығару; берілген тақырыпқа өз бетімен реферат, баяндама, ізденіс жұмысы, ғылыми жобалар қорғау.

Деңгейлік тапсырмалардың алғашқы үш деңгейі мемлекеттік стандарттың міндетті деңгейін құрайды. 4-ші деңгейде шығармашылық тапсырмаларын оқытушы жеке баланың қабілетіне қарай өзі құрастырады, оқушы онымен танысады, жаңа нәрсе табады, дәлелдейді. Тақырып бойынша жасақталған деңгейлік тапсырмалар жүйесі дамыта оқыту идеясын жүзеге асыруға мүмкіндік берді. Өйткені оқушының

ойлау, елестету, есте сақтауын, белсенділігін, дағдысын, білім сапасын арттыруды қамтамасыз етеді.

Нәтижесінде оқушылардың табиғи жеке қабілеттеріне сәйкес жоғары деңгейге көтерілуіне және дарындық қасиеттерінің ашылуына толық жағдай жасалады. Ал сабақтан тыс уақытта оқушылармен жеке жұмысты ұйымдастыру үшін үлгерімі төмен оқушының білім сапасын көтеруге мүмкіндік туады. Деңгейлік тапсырмалар оқушылардың әр түрлі білім дәрежесіне сай ұсынылады [15;18].

Деңгейлеп - саралап оқыту технологиясы сабақтарда қандай оқушы болмасын қалай оқытынына қарамастан жұмысты бірінші деңгейден бастап орындайды, бірінші деңгей тапсырмаларын орындау Мемлекеттік стандарты талаптарының орындалуына кепілдік береді. Әрбір оқушы бірінші деңгейлік тапсырмаларды орындауға міндетті және одан жоғары деңгейдегі тапсырмаларды орындауға құқылы.

Әдетте 1 - деңгейді орындаған оқушы одан жоғары деңгейлерді орындауға ұмтылады, өзіне - өзі сенім білдіріп, бір деңгейден екінші деңгейге көтерілуге іздене талпына отырып, өз білімін толықтырып жетілдіреді, себебі «4» және «5» бағаларын алу үшін неғұрлым жоғары деңгейдегі тапсырмаларды орындау қажет.

Оқушылардың білім деңгейін бақылауға арналған жұмыс түрлері: математикалық диктант, тест-тапсырмалар, жеке оқушылар үшін деңгейлік тапсырмалар, логикалық тапсырмалар. Сабақ барысында сыныптың әрбір жеке оқушысымен іс-әрекет жасау. Сабақтың құрылымы және оның әр түрлі кезеңдерінде оқушылардың құзіреттілігін қалыптастыру жайында:

1. Ұйымдастыру кезеңінде оқушылардың ішкі, сыртқы психологиялық дайындығы анықталып, психологиялық құзіреттілігі қалыптасады.

2. Өткенді қайталау кезінде оқушының жеке тұлғалық даму құзіреттілігі қалыптасады, яғни оқушы өзінің білімін дұрыс көрсетуге тырысады.

3. Тестік жұмысты орындау кезінде оқушының оқу-танымдық құзіреттілігі, ақпараттық құзіреттілігі қалыптасады.

4. Ауызша жаттығулар орындау кезінде оқушының коммуникативтік, әлеуметтік-мәдени құзіреттіліктері қалыптасады.

5. Тақтада жұмыс кезінде ойлау және мәдени құзіреттілігі қалыптасады.

6. Өздік жұмысын орындау кезінде оқушының ойлау, тұжырым жасау, сараптау құзіреттілігі қалыптасады.

7. Сабақ қорытындысын жасағанда оқушы психологиялық жеңілдік сезінеді.

Сабақты жоспарлау барысында тапсырмалар ешқандай оқушы жұмыссыз қалмайтындай етіп құрастырылды. Жеке тапсырмалар оқушының деңгейіне қарай құрастырылып, барлық оқушылар қамтылды. Деңгейленген тапсырмалар арқылы әрбір оқушымен жеке жұмыс жүргізуге, әр оқушының интеллектуалдық даралығын анықтауға мүмкіндік берді. Өтілген тақырыптар жүйелі түрде қайталанып,

еске түсірілді. Оқушылардың бағдар бетінде барлық тапсырмаларға қатысуы туралы белгілер қойылып отырды.

Сабақта қолданылған әдіс-тәсілдер сабақтың негізгі мақсатына жетуге жақсы көмек берді деуге болады, себебі, сабақтың әр кезеңіне бөлінген уақыт оқушылардың дайындық деңгейіне сай және бір кезеңнен екінші кезеңге өту еш қиындық туғызған жоқ. Сабақта психологиялық климат өте жақсы болды, оқушылар өздерін еркін ұстап, өз ойларын ашық жеткізе білді.

Демек, мұғалім бір ғана әдіспен шектелмей, шығармашылығын шыңдап, озық іс-тәжірибелерді пайдалана білуі шарт. Заман талабына сай педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерді қабылдай отырып, өз пәндерімізге тиімді қазіргі заман педагогикалық технологияларын пайдалануымыз керек. Осы үдеріспен бәсекеге қабілетті дамыған елдердің қатарына ену ұстаздар қауымына зор міндеттер жүктейді.

Оқыту жүйесінің қандай түрі болмасын, олар белгілі бір әдістемеге негізделеді. Әдістеме жан-жақты және өз орнында дұрыс қолданылса, өтілетін әрбір тақырыптың мазмұны да ойдағыдай ашылып, оқушылардың меңгеруіне жеңіл тиеді. Әдетте әдістеме өз-өздігінен келе қоймайды. Ол көп жылдар бойғы ұстаз қызметінің іс-тәжірибесімен, күнделікті сабақ беру процесімен тығыз байланысып жатады. Осылардың негізінде әр мұғалімнің бойында, ойында әдістеменің озық үлгілері жинақталады. Сонымен қатар олар күнделікті жұмыс тәжірибесінде озат мұғалімдердің шеберліктерінде пайдалана алатын болады. Бұлардың барлығы, сайып келгенде, әдістемедегі белгілі бір жүйелікті қалыптастырады [7;51].

Ең алғаш «инновация» ұғымы қазақ тілінде анықтаған ғалым, профессор Немеребай Нұрахметов. Ол былай дейді: «Инновация, инновациялық үрдіс деп отырғанымыз білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір бөлек қызмет».

Өзінің жіктемесінде инновацияны, қайта жаңарту кеңістігін бірнеше түрге бөледі:

1) Жеке түрі (жеке-дара, бір-бірімен байланыспаған);

2) Модульдік түрі (жеке-дара кешені, бір-бірімен байланысқан);

3) Жүйелі түрі (мектепті толық қамтитын).

Ал, кейбір ғылыми әдебиеттерде инновацияны модификациялық, комбинаторлық, радикалдық деп үш түрге бөледі.

1) Модификациялық инновация – бұл қолда барды дамытумен, түрін өзгертумен айналасу. Бұған В.Ф.Шаталовтың математикаға жазған тірек конспектісі және оны көптеген мұғалімдердің пайдалануы мысал бола алады.

2) Комбинаторлық инновация – бұрын пайдаланылмаған, белгілі әдістеме элементтерін жаңаша құрастыру. Бұған тіл мен әдебиетті оқытудың қазіргі кездегі әдістемесі дәлел.

3) Радикалдық инновация – білімге мемлекеттік

стандарттарды енгізу жатады. Мемлекеттік стандарт білім беруде, негізінен, мөлшерлерді, параметрлерді, деңгейлік және сапалы оқытудың көрсеткіштерін қалыптастырады.

Оқу үрдісінде – оқушыны тұлға етіп қалыптастыру ортасы мектеп.

Сондықтан жоғарыда аталған мүмкіндіктерді жүзеге асыру, тиімділігіне қарай пайдалану мұғалімнен үлкен шеберлікті талап етеді.

Мектепте жүргізілетін әрбір сабақта инновациялық технологияларды қолдану арқылы біз оқушыларға еліміздің табиғаты, табиғи байлығы, экономокасы, ғылымы мен мәдениеті, этика, әдеп, эстетика, құқық пен өнері, адам-адам, адам-қоғам, адам-табиғат арасындағы қарым-қатынас түрлері жайында ғылыми ұғымдар беріледі.

Пәнді оқып меңгеру барысында оқушылар дүниенің үш құрамдас бөлігі: адам, қоғам, табиғат саласынан білім алады. Биология, химия, география, физика пәндерінің бастама негізі қаланады. Атап айтсақ, қоршаған дүние заттары, құбылыстары, табиғат, экология туралы ғылыми түсінік қалыптасады.

Тарихи деректер жайында жалпы мағлұмат алып, халықтың салт-дәстүрі, тұрмыс-тіршілігі, табиғат-тіршілігі, табиғат байлығы, мәдени-әдеби, көркем-қолөнер шығармашылығы арасындағы байланысты, сабақтастықты көре білуге үйренеді. Пәннен алған ұғымдарын басқа пәндермен кіріктіре оқу арқылы дүниенің тұтастығы жайында жүйелі білім негізі қалыптасады.

Сонымен бастауыш мектеп математика курсын оқытуда ғылыми таным әдістерін пайдалану арқылы математика пәнін оқытудың мақсатына қол жеткізуге болатындай жағдайлар жасау мүмкіндігі мол. Осылайша оқушыларды математика ғылымының негізі болатын білімдер жүйесімен және ол білімдер сапалы түрде қолдана алу іскерлігі мен дағдыларының берік қалануына өз бетінше шығармашылық жұмыс істей алуына жағдайлар жасалады.

Сондай –ақ бастауыш сынып оқушыларының танымдық қабілеттерінің әсіресе, ақыл – ойларын дамытуда орны ерекше көре аламыз, сондықтан да бастауыш сыныптың оқу процесінде дамыта оқыту технологиясын қолдану арқылы оқушыларға танымдық тапсырмалардың кеңінен енгізілуі өте қажет және міндетті деп айтуымызға болады.

Қорытындылай келгенде, математика сабақтарында инновациялық технологияларды қолдану барысында оқушылардың ой белсенділігі артады, мұғалім оқу кітабындағы материалды толық оқып шығып, оның қандай бөлігіне басшылық керек, ал қандай бөлігіне балалардың өздіктерінен орындауларына беруге болатынын анықтайды. Инновациялық технологиялар элементтері арқылы орындайтын тапсырманың түрлерін, оның сабақтағы орнын белгілейді, мақсатын түсіндіреді, олардың орындау барысын тексереді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Астамбаева Ж.Қ. Бастауыш мектепте математиканы оқыту теориясы мен технологиясы. (Практикалық, лабораториялық сабақтар, СОӨЖ). - Алматы, 2008.-189б.
2. Абдулкаримова Г. Компьютерлік техниканы пайдаланудың негізгі бағыттары //Бастауыш мектеп – 2000. - №2.
3. Аманбаева А. Оқу-тәрбие үрдісін акпараттандыру білгірі. //Қазақстан мектебі – 2005 - №2
4. Алиева К.С.,Байдыбекова Е.И. Бастауышта математиканы оқыту әдістемесі. Шымкент, 2014.-200б.
5. Алдамұратова А. Қазақ тілін оқыту методикасы. – Алматы: Рауан. 1993.
6. Бұзаубақова К.Ж. Мұғалімнің инновациялық даярлығын қалыптастыру. – Алматы: Жазушы, 2006.-150б.
7. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. – //Қазақстан мектебі, №4, -2008.-8-10б.

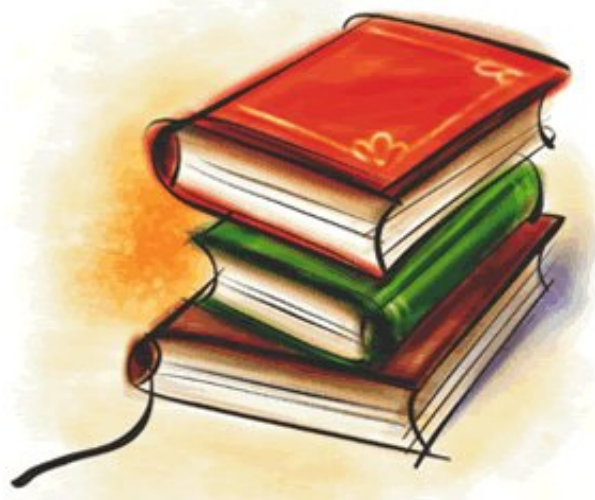
г. Алматы

КГУ «Гимназия №35»

Заместитель директора по воспитательной работе

Джундыбаева Айгуль Абдрауовна

ПРОГРАММЫ «БІРТҰТАС ТӘРБИЕ»

Современные образовательные учреждения нуждаются в квалифицированных кадрах, способных эффективно организовать воспитательную работу, отвечая на вызовы времени и реализуя обновленные подходы к воспитанию.

Цели и задачи программы:

Школа молодого ЗДВР направлена на всестороннее развитие профессиональных качеств у участников, что необходимо для решения ключевых задач воспитательной деятельности. Основные цели программы:

Формирование профессиональных компетенций: развитие управленческих навыков, знание нормативно-правовой базы, умение планировать и реализовывать воспитательные мероприятия.

Поддержка профессионального становления: создание благоприятных условий для адаптации молодых специалистов, помощь в преодолении профессиональных вызовов.

Создание профессионального сообщества: обмен опытом между участниками, развитие сетевого взаимодействия, формирование общей системы ценностей в рамках программы «Біртұтас тәрбие».

Программа работы школы молодого заместителя директора по воспитательной работе (ЗДВР) включает несколько последовательных этапов, направленных

на всестороннее развитие личности молодого специалиста и его профессионального становления. Каждый этап представляет собой важный шаг к формированию компетентного, целеустремленного и вдохновляющего лидера воспитательной деятельности.

Этапы программы разработаны таким образом, чтобы не только обеспечить глубокое понимание теоретических основ воспитательной работы, но и позволить участникам эффективно применять знания на практике, развивая навыки взаимодействия, проектирования и анализа. Итогом становится формирование всесторонне подготовленного профессионала, готового к успешной реализации воспитательных задач в современных образовательных условиях.

1. Теоретическая подготовка

На данном этапе участники программы углубленно изучают ключевые аспекты воспитательной работы, осваивая нормативно-правовую базу, современные подходы и ценности программы «Біртұтас тәрбие». Внимание уделяется следующим темам:

Законодательство и правовая основа воспитательной деятельности. Участники изучают основные нормативные документы, регулирующие процессы воспитания в образовательной среде.

Современные педагогические тренды. Рассматриваются передовые подходы и технологии воспитания,

их практическая реализация в работе с учащимися.

Формирование воспитательной среды. Особое внимание уделяется созданию гармоничной образовательной среды, способствующей всестороннему развитию личности.

2. Практическая деятельность

На этом этапе молодые заместители директоров по воспитательной работе (ЗДВР) активно применяют полученные знания в реальной педагогической практике, разрабатывая и внедряя проекты в образовательных учреждениях Павлодарской области. Ключевые направления практической работы включают:

Организацию мероприятий. Участники разрабатывают и проводят мероприятия, направленные на популяризацию ценностей программы «Біртұтас тәрбие».

Эффективное взаимодействие. Ведется работа по укреплению сотрудничества с учащимися, их родителями и коллегами, направленная на создание единой воспитательной стратегии.

Решение практических задач. Молодые специалисты анализируют и успешно справляются с реальными ситуациями, возникающими в процессе воспитательной работы.

Эти этапы обеспечивают комплексное развитие профессиональных навыков и способствуют повышению эффективности воспитательной деятельности в образовательных учреждениях региона.

3. Наставничество и обратная связь

Участники программы находятся под постоянным сопровождением опытных наставников «Школы молодого ЗДВР», которые оказывают индивидуальную поддержку на каждом этапе профессионального роста. Наставники делятся своими знаниями, помогают в решении сложных ситуаций и направляют молодых специалистов в их работе.

Кроме того, в рамках программы регулярно проводятся тренинги и круглые столы. Эти мероприятия создают пространство для открытого обмена опытом, обсуждения актуальных вопросов и получения ценной обратной связи от экспертов и коллег. Такой подход способствует профессиональному развитию участников и укреплению их уверенности в реализации воспитательных задач.

4. Анализ результатов

Завершающим этапом программы становится защита проектов, созданных участниками в процессе обучения. Этот важный момент позволяет продемонстрировать приобретенные знания, профессиональные навыки и творческий подход к решению воспитательных задач.

Успешное завершение всех этапов программы отмечается вручением сертификатов, подтверждающих прохождение обучения. Эти документы становятся свидетельством высокого уровня подготовки участников и их готовности к эффективной реализации воспитательной деятельности в современных образовательных условиях.

Методические особенности программы

Работа Школы базируется на практико-ориентированном подходе и интерактивных методах:

Мастер-классы: приглашение ведущих экспертов для обмена опытом и лучших практик.

Кейсовый метод: анализ конкретных случаев из реальной практики воспитательной деятельности.

Групповые проекты и тимбилдинг: развитие командных навыков и совместной работы, соответствующей принципам «Біртұтас тәрбие».

Результаты программы

Школа молодого ЗДВР помогает участникам:

Приобрести навыки управления воспитательной деятельностью.

Освоить эффективные подходы к взаимодействию с учениками, родителями и педагогами.

Умело разрешать конфликтные ситуации и находить креативные решения воспитательных задач.

Перспективы развития программы

Программа Школы молодого ЗДВР имеет большие перспективы для развития:

Расширение онлайн-обучения: внедрение дистанционных форматов обучения для охвата большего числа участников.

Создание специализированных модулей: углубленные курсы по конкретным направлениям воспитательной работы, например, профилактике буллинга или инклюзии.

Участие в грантовых проектах: развитие конкурсного движения для поддержки инноваций в воспитательной сфере.

Одной из важных задач нашего общества является воспитание подрастающего поколения, всесторонняя его подготовка к принятию ответственности за судьбы страны и ее безопасности.

Национальные ценности для Республики Казахстан — это основа, определяющая многовековую историю, культуру и традиции народа. В соответствии с поручением Главы государства Касым-Жомарта Токаева на втором заседании Национального Курултая «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» в 2023 году разработана программа «Біртұтас тәрбие» и внедрена во все организации образования.

«Біртұтас тәрбие» — комплексный проект, цель которого — формирование национального воспитания и культуры в системе образования страны. Данная программа предусматривает развитие духовно-нравственных качеств молодежи, привитие чувства патриотизма, сохранение и пропаганду национальных традиций.

Воспитание — это основа качественного образования, которое ведет поколение к высоким идеалам. Оно заряжает душу человека добром и наполняет ее ценными человеческими качествами. А настоящее время — эпоха творческого поколения в меняющемся мире. Поколение, выросшее на национальных ценностях, будет великим.

Концепция данной программы направлена на воспитание образованного, честного, благородного поколения, способного укрепить самобытность страны и создать справедливое общество, основанное на национальных ценностях.

Главной целью воспитания является вырастить

поколение, впитавшее общечеловеческие и национальные ценности.

Реализация республиканской программы «Біртұтас тәрбие» осуществляет свою деятельность по следующим ценностям воспитания:

1. Национальный интерес. Ценность – национальный интерес способствует:

- участие в укреплении государственности Казахстана;
- готовность служить национальным интересам Казахстана;
- служение во благо общества;
- активно способствовать формированию казахстанского имиджа;
- быть готовым обеспечить безопасность Казахстана;
- бережно относиться к национальному наследию;
- проявлять национальную культуру;
- расширять сферы применения казахского языка.

1. Совесть. Данная ценность поможет, научить детей:

- поддерживать принцип академической честности;
- соблюдать моральные нормы;
- уважает честный труд;
- умеет принимать решения и формировать чувство ответственности;
- быть верным своим словам и делам;
- проявлять доброту и уважение по отношению к друзьям, одноклассникам, членам семьи;
- заботиться о чести семьи;
- чувствовать себя ответственным перед семьей, классом, школой, обществом, страной.

1. Стремление. Данная ценность направлена на развитие:

- критически и творчески мыслить;
- имеет стремление к общению, труду и саморазвитию;
- продвигать технологические и цифровые навыки;
- уметь развиваться индивидуально и в команде;
- уметь устанавливать правильные отношения;
- быть физически активным;
- эффективно планировать время и собственные ресурсы.

Основу воспитания составляет: национальный интерес, национальное наследие, национальная культура, исторические места, природное наследие, наследие кочевой цивилизации.

Сколько существуют люди, столько существует и воспитание. Всегда взрослые растили детей и готовили их к жизни – обучали их жизненным ценностям,

навыкам общения с другими людьми, принятым в то время, трудовым умениям, знакомили с правилами и укладом жизни общества – как создавать семью, как праздновать, как относиться к старшим, как защищать свою землю, свою семью и т.д. По существу, воспитание существовало всегда. Родители, бабушки и дедушки, все окружающие вносили свой вклад в воспитание – своими словами, поступками, или отсутствием поступков. И результат этого – жизнь человека. Будет лучше для всех, если этот результат будет хорошим, и каждый ребёнок встретит на своём пути людей, которые помогут ему понять правила, ведущие к успешной жизни, которые помогут ему понять своё место в мире, раскрыть способности, поверить в себя и в свои силы, увидеть в своей жизни смысл и цель, достичь эту цель.

Программа играет важную роль в развитии национальных ценностей. Она учит детей уважать свою культуру и историю, сохранять и развивать национальные традиции. Кроме того, через программу у детей формируются патриотические чувства и гражданская ответственность.

Для реализации программы используются различные методы:

1. Проведение специальных занятий о национальных ценностях в детском саду;
2. Пропаганда национальных праздников и традиций;
3. Привлечение детей к национальной культуре и искусству.

Результаты программы проявляются в повышении интереса детей к национальным ценностям. В будущем эта программа будет способствовать сохранению и развитию национальной культуры и увеличению духовного богатства общества.

Программа «Біртұтас тәрбие» играет важную роль в развитии национальных ценностей. Она учит детей уважать свою культуру и историю, сохранять и развивать национальные традиции. Через эту программу укрепляется духовная и моральная основа общества.

Заключение

Школа молодого заместителя директора по воспитательной работе — это мощный инструмент подготовки квалифицированных кадров, способных формировать гармоничную воспитательную среду.

Эта инициатива помогает молодым педагогам успешно адаптироваться к требованиям профессии, развивать свои компетенции и внедрять лучшие практики в школьной среде, укрепляя воспитательную составляющую системы образования региона.

Карагандинская область город Караганда
КГУ ОШ №16
Учителя истории Казахстана
Экажева Виктория Викторовна
Сыздыкова Асель Муратовна

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СХЕМ И ТАБЛИЦ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

XXI век - век гуманитарных технологий, на первый план выходят гуманитарные науки, среди которых история занимает первое место. Сейчас очень важно построить образовательный процесс таким образом, чтобы учащийся овладел неким комплексом, связывающим воедино знания, умения и действия, развить способность мобилизовать умения в конкретной ситуации. Преподавателю необходимо постоянно поддерживать интерес учащихся к предмету, ставить перед ними познавательные задачи различной сложности.

При изучении материала по истории серьезное внимание необходимо уделять работе учащихся с таблицами и схемами. Такая работа способствует развитию активного самостоятельного мышления. Материал в таблицах группируется по вертикальным, горизонтальным графам (или колонкам). В помещенных в учебниках таблицах содержится самый разнообразный материал: рисунки, репродукции картин и т.д. Нацеливая учащихся на изучение этих таблиц, учитель ставит перед собой цель: с помощью таблиц помочь ученикам понять тему. Конечно, не только таблицы играют такую роль, но и иллюстрации, карты и др. Просто таблица создает образ той темы, которую проходят на уроке. Для работы с группами можно использовать таблицы, предложенные в справочниках, методиках, или придумывать самостоятельно. Задания с таблицами и схемами можно проводить во время изучения различных тем, будь то тема классовой борьбы, культуры, экономики или войны. Сопоставление таблиц или схем привлекает внимание всей группы не только к новому материалу, но и учит отбирать наиболее важное, опускать второстепенное, анализировать и сопоставлять события, делать определенные выводы. Применение таблиц и схем в образовательном процессе позволяет выявить самые существенные признаки изучаемого объекта и сознательно отвлечься от второстепенных характеристик. К тому же у учащихся юношеского возраста уже отчетливо проявляется способность к абстрактному, понятийному мышлению, что повышает востребованность таблиц и схем, связанных с раскрытием и углублением обществоведческих понятий. Они помогают систематизировать, классифицировать мате-

риал, «свертывать» его в некие логические, наглядно воспринимаемые структуры, позволяют организовать продуктивную работу с учебником.

Особенно полезно использовать наглядные схемы и таблицы при блоковом (тематическом) обучении в качестве источника знаний, зрительной опоры в рассказе учителя, при закреплении пройденного материала. Графическая схема помогает разбить сложный вопрос на несколько отдельных проблем. Она позволяет отобразить их в условной форме, установить взаимосвязи между составляющими ее элементами и компонентами.

Использование схем (таблиц) при проверке знаний способствует выявлению умений обучающихся оперировать изученным материалом, конкретизировать его. Обучающимся предлагается дополнить логическую схему или заполнить различные виды таблиц, используя полученные теоретические знания. Предлагаемая работа помогает разнообразить виды и формы проверки.

Схемы и таблицы являются средствами выделения главного, они «запирают» информацию в замкнутое пространство. При составлении схем и таблиц ученик совершает логические операции: анализ, синтез, сравнение, умение преобразовать и обобщить исторический материал, привести его в систему и графически изобразить.

Однако при всем сходстве схемы и таблицы имеют четко выраженные различия.

Схема – это графическое изображение исторической действительности, где отдельные части, признаки явления изображаются условными знаками: геометрическими фигурами, символами, надписями, а отношения и связи обозначаются их взаимным расположением, связываются линиями и стрелками.

Таблица – это графическое изображение исторического материала в виде сравнительных, тематических и хронологических граф с целью их заполнения учащимися, синтетический образ изучаемой темы. В таблице, в отличие от схем, нет условных обозначений исторических явлений.

Традиционно в методике преподавания истории выделяют следующие виды схем: логические, сущностные, последовательные, диаграммы, графики,

технические, локальные. Таблицы же разделяют на тематические, сравнительные, хронологические и синхронистические.

Логические схемы. Обычно они применяются при изучении причин и последствий событий и явлений, помогают выявить причинно-следственные связи. Они достаточно просты в исполнении учениками, так как основаны на последовательном соединении квадратов, в которых фиксируются причины и следствия, вытекающие одно из другого.

Структурные схемы отражают обычно структуру, основные части, черты и суть того или иного явления. Они могут отражать названия племен, основные занятия жителей, сословия, расходы и доходы государства, национально-государственное устройство страны.

Схемы – диаграммы, которые могут подчеркивать количественные и качественные стороны изучаемых событий и явлений. Они делятся на столбиковые и круговые.

Система выделения главного в историческом материале путем демонстрации или заполнения схем и таблиц является важной частью системы преподавания истории. Особо необходимо выделить значение схем для слабых учащихся. Запомнить отдельные факты, события, даты для них бывает очень сложно, не говоря уж о цельной цепочке темы. Такие ученики часто теряются, замыкаются в себе и в конечном итоге теряют всякий интерес к предмету. Схема, в таком случае, действительно становится опорой для такого ученика. Она позволяет без помощи преподавателя вспомнить и воспроизвести материал не только отдельного элемента, но и всей темы в целом. Постепенно пропадает скованность, появляется интерес к получению знаний, позволяет сжато записать любую лекцию.

Каждый учитель старается ответственно подойти к подготовке урока, разработать его интересно, познавательно и занимательно.

А сколько сейчас открылось возможностей разнообразить, украсить, творчески подойти к этому: тут тебе в помощь и Интернет, и различные презентации, и творчество как коллективное и заимствованное у других, так и собственное.

С целью более эффективного усвоения знаний я избрала использование метода наглядного обучения. Использование опорных схем-таблиц на уроках – считаю важным моментом в моей работе. Учебные средства наглядности облегчают восприятие теоретического материала, способствуют быстрому его запоминанию, причём не механическому и бездумному, а осмысленному и более прочному, поскольку при такой подаче учебной информации наглядно демонстрируются логические связи между явлениями языка.

Таблицы просты в использовании (для демонстрации их не требуется сложные дополнительные приспособления). В отличие от плаката таблица предполагает не просто зрительное предъявление материала, но и определенную группировку, систематизацию. Таблица предполагает не просто зрительное предъявление материала, но и определенную группировку, систематизацию. Таким образом, в самой табличной

форме заложены возможности для широкого использования приема сравнения, облегчающего понимание изучаемого материала, сознательное усвоение его.

XXI век - век гуманитарных технологий, на первый план выходят гуманитарные науки, среди которых история занимает первое место. Сейчас очень важно построить образовательный процесс таким образом, чтобы учащийся овладел неким комплексом, связывающим воедино знания, умения и действия, развить способность мобилизовать умения в конкретной ситуации. Преподавателю необходимо постоянно поддерживать интерес учащихся к предмету, ставить перед ними познавательные задачи различной сложности.

При изучении материала по истории серьезное внимание необходимо уделять работе учащихся с таблицами и схемами. Такая работа способствует развитию активного самостоятельного мышления. Материал в таблицах группируется по вертикальным, горизонтальным графам (или колонкам). В помещенных в учебниках таблицах содержится самый разнообразный материал: рисунки, репродукции картин и т.д. Нацеливая учащихся на изучение этих таблиц, учитель ставит перед собой цель: с помощью таблиц помочь ученикам понять тему. Конечно, не только таблицы играют такую роль, но и иллюстрации, карты и др. Просто таблица создает образ той темы, которую проходят на уроке. Для работы с группами можно использовать таблицы, предложенные в справочниках, методичках, или придумывать самостоятельно. Задания с таблицами и схемами можно проводить во время изучения различных тем, будь то тема классовой борьбы, культуры, экономики или войны. Сопоставление таблиц или схем привлекает внимание всей группы не только к новому материалу, но и учит отбирать наиболее важное, опускать второстепенное, анализировать и сопоставлять события, делать определенные выводы. Применение таблиц и схем в образовательном процессе позволяет выявить самые существенные признаки изучаемого объекта и сознательно отвлечься от второстепенных характеристик. К тому же у учащихся юношеского возраста уже отчетливо проявляется способность к абстрактному, понятийному мышлению, что повышает востребованность таблиц и схем, связанных с раскрытием и углублением обществоведческих понятий. Они помогают систематизировать, классифицировать материал, «свертывать» его в некие логические, наглядно воспринимаемые структуры, позволяют организовать продуктивную работу с учебником.

Особенно полезно использовать наглядные схемы и таблицы при блоковом (тематическом) обучении в качестве источника знаний, зрительной опоры в рассказе учителя, при закреплении пройденного материала. Графическая схема помогает разбить сложный вопрос на несколько отдельных проблем. Она позволяет отобразить их в условной форме, установить взаимосвязи между составляющими ее элементами и компонентами.

Использование схем (таблиц) при проверке знаний

способствует выявлению умений обучающихся оперировать изученным материалом, конкретизировать его. Обучающимся предлагается дополнить логическую схему или заполнить различные виды таблиц, используя полученные теоретические знания. Предлагаемая работа помогает разнообразить виды и формы проверки.

Схемы и таблицы являются средствами выделения главного, они «запирают» информацию в замкнутое пространство. При составлении схем и таблиц ученик совершает логические операции: анализ, синтез, сравнение, умение преобразовать и обобщить исторический материал, привести его в систему и графически изобразить.

Однако при всем сходстве схемы и таблицы имеют четко выраженные различия.

Схема – это графическое изображение исторической действительности, где отдельные части, признаки явления изображаются условными знаками: геометрическими фигурами, символами, надписями, а отношения и связи обозначаются их взаимным расположением, связываются линиями и стрелками.

Таблица – это графическое изображение исторического материала в виде сравнительных, тематических и хронологических граф с целью их заполнения учащимися, синтетический образ изучаемой темы. В таблице, в отличие от схем, нет условных обозначений исторических явлений.

Традиционно в методике преподавания истории выделяют следующие виды схем: логические, сущностные, последовательные, диаграммы, графики, технические, локальные. Таблицы же разделяют на тематические, сравнительные, хронологические и синхронистические.

Логические схемы. Обычно они применяются при изучении причин и последствий событий и явлений, помогают выявить причинно-следственные связи. Они достаточно просты в исполнении учениками, так как основаны на последовательном соединении квадратов, в которых фиксируются причины и следствия, вытекающие одно из другого.

Структурные схемы отражают обычно структуру, основные части, черты и суть того или иного явления. Они могут отражать названия племен, основные занятия жителей, сословия, расходы и доходы государства, национально-государственное устройство страны.

Схемы – диаграммы, которые могут подчеркивать количественные и качественные стороны изучаемых событий и явлений. Они делятся на столбиковые и круговые.

Система выделения главного в историческом материале путем демонстрации или заполнения схем и таблиц является важной частью системы преподавания истории. Особо необходимо выделить значение схем для слабых учащихся. Запомнить отдельные факты, события, даты для них бывает очень сложно, не говоря уж о цельной цепочке темы. Такие ученики часто теряются, замыкаются в себе и в конечном итоге теряют всякий интерес к предмету. Схема, в таком случае, действительно становится опорой для такого ученика.

Она позволяет без помощи преподавателя вспомнить и воспроизвести материал не только отдельного элемента, но и всей темы в целом. Постепенно пропадает скованность, появляется интерес к получению знаний, позволяет сжато записать любую лекцию. Схемы и таблицы являются средствами выделения главного, они «запирают» информацию в замкнутое пространство. При составлении схем и таблиц ученик совершает логические операции: анализ, синтез, сравнение, умение преобразовать и обобщить исторический материал, привести его в систему и графически изобразить.

Однако при всем сходстве схемы и таблицы имеют четко выраженные различия.

Схема – это графическое изображение исторической действительности, где отдельные части, признаки явления изображаются условными знаками: геометрическими фигурами, символами, надписями, а отношения и связи обозначаются их взаимным расположением, связываются линиями и стрелками.

Таблица – это графическое изображение исторического материала в виде сравнительных, тематических и хронологических граф с целью их заполнения учащимися, синтетический образ изучаемой темы

В таблице, в отличие от схем, нет условных обозначений исторических явлений.

Традиционно в методике преподавания истории выделяют следующие виды схем: логические, сущностные, последовательные, диаграммы, графики, технические, локальные. Таблицы же разделяют на тематические, сравнительные, хронологические и синхронистические.

Логические схемы. Обычно они применяются при изучении причин и последствий событий и явлений, помогают выявить причинно-следственные связи. Они достаточно просты в исполнении учениками, так как основаны на последовательном соединении квадратов, в которых фиксируются причины и следствия, вытекающие одно из другого.

Структурные схемы отражают обычно структуру, основные части, черты и суть того или иного явления. Они могут отражать названия племен, основные занятия жителей, сословия, расходы и доходы государства, национально-государственное устройство страны.

При изучении политических событий и явлений можно применять также схемы по расположению. Традиционно расстановку политических сил учителя истории обозначают справа, слева и в центре. Е.Н. Захарова дает три модели расстановки сил в 1917 г. в Украине и предлагает выбрать верную. Соотношение политических сил методист предлагает изображать в виде весов, которые перевешивают стороны.

Схемы – диаграммы, которые могут подчеркивать количественные и качественные стороны изучаемых событий и явлений. Они делятся на столбиковые и круговые. Для вычерчивания диаграмм и графиков на доске полезным считается использование цветных мелков. Эти средства могут в порядке, тем самым проверяется система знаний учащихся.

Система выделения главного в историческом материале путем демонстрации или заполнения схем и та-

блиц является важной частью системы преподавания истории. Рассмотренные примеры не являются единственно возможными для использования на уроке.

Традиционно в методике преподавания истории выделяют следующие виды схем: логические, существенные, последовательные, диаграммы, графики, технические, локальные. Таблицы же разделяют на тематические, сравнительные, хронологические и синхронистические.

Логические схемы. Обычно они применяются при изучении причин и последствий событий и явлений, помогают выявить причинно-следственные связи. Они достаточно просты в исполнении учениками, так как основаны на последовательном соединении квадратов, в которых фиксируются причины и следствия, вытекающие одно из другого.

Структурные схемы отражают обычно структуру, основные части, черты и суть того или иного явления. Они могут отражать названия племен, основные занятия жителей, сословия, расходы и доходы государства, национально-государственное устройство страны.

Схемы - диаграммы, которые могут подчеркивать количественные и качественные стороны изучаемых событий и явлений. Они делятся на столбиковые и круговые. Для вычерчивания диаграмм и графиков на доске полезным считается использование цветных мелков. Эти средства могут помочь, тем самым провяжется система знаний учащихся.

Учителя по-разному относятся к идее схематизации. Одни считают это оптимальным средством решения проблемы запоминания материала, другие – что эти методы неприемлемы для преподавания гуманитарных предметов. При этом и приверженцы, и сторонники этого метода часто связывают саму идею схематизации с методической системой В.Ф. Шаталова. Между тем работа по схематизации совсем не обязательно должна выглядеть как работа с опорными конспектами. Хотя это, если хотите, один из элементов данной системы. Схематизация развивает логическое мышление, помогает представить событие или исторический процесс в определенной последовательности. Важно, чтобы учащиеся не запоминали схемы, а понимали их сущность, не только умели схемы читать, но и могли бы сами эти схемы составлять.

Хочу выделить основные моменты работы по схематизации. Главное достоинство ее – эффективная передача информации. Следует отказаться от понимания схемы как шампура, на который нанизывают все, что попадает под руку. Работающий со схемой учитель сознательно допускает явное преобладание иллюстративно-объяснительного изложения материала и репродуктивной познавательной деятельности ученика. При этом предполагается, что неизбежная ущербность подобного подхода компенсируется в дальнейшем, на уроках, посвященных осмыслению

материала, а не его первоначальному усвоению. Схема нужна не сама по себе, а для того, чтобы передать определенное содержание. Поэтому о едином алгоритме работы со схемой при изучении различных тем, преподавании в разных классах не может быть и речи. Варианты использования схем определяются склонностями учителя, уровнем подготовленности класса, задачами на уроках и т.д.

Первоначально я пыталась при составлении схем использовать систему опорных сигналов, которые ребята должны были усвоить на начальной стадии работы со схемами. Но в связи со спецификой нашего учреждения, которая включает большую сменяемость учащихся в классе и, поэтому, постоянные пробелы в знании элементов этих сигналов, я остановилась на текстовом использовании в сокращенном варианте. К составлению схем применимы определенные требования:

Они должны быть выразительны.

Не перенасыщаться излишними деталями.

Не должны быть большими.

Сопровождающий текст должен быть краток и легко читаем.

На начальном этапе работы схемы были упрощенными, но дальше стали использоваться многоуровневые с целью детального рассмотрения политической, военной или экономической истории.

Далеко не всегда следует прибегать к письменным проверкам усвоения текста, практикуемым при использовании опор конспектов шаталовского типа. Обязательным элементом работы остается, впрочем, полное и точное словесное воспроизведение содержания схемы. Наши ребята имеют очень бедную речь, слабую память. Использование схемы позволяет не только проговаривать материал, но и его усваивать.

Прочность запоминания во многом зависит от повторения. Повторение – важнейшее условие овладения знаниями, умениями, навыками. Очень важно, чтобы повторение было разнообразным и активным. Для этого перед учеником ставятся разные задачи: придумать примеры, ответить на вопросы, составить таблицу и т.д.

Система выделения главного в историческом материале путем демонстрации или заполнения схем и таблиц является важной частью системы преподавания истории. Рассмотренные примеры не являются единственно возможными для использования на уроке.

Список литературы

Абашкина О.А., Требования к современному уроку обществознания [Электронный ресурс] /Абашкина О.А.// – Режим доступа: [http://www.ufa-edu.ru/nimts/an-online-community-of-teachers-of-teachers/history-social-sciences-law-economics-internal-tabs-forum-for-teachers-of-this-category/sovr%20urok%20\(2\).doc](http://www.ufa-edu.ru/nimts/an-online-community-of-teachers-of-teachers/history-social-sciences-law-economics-internal-tabs-forum-for-teachers-of-this-category/sovr%20urok%20(2).doc)

Павлодар облысы Ертіс ауданы Ағашорын ауылы
 “Ағашорын жалпы орта білім беру мектебі” КММ
 Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
 Бралинова Асель Ислямовна

САБАҚ ТАҚЫРЫБЫ: ҚАЗАҚ КИНОСЫНЫҢ АТАСЫ

Бөлім:	Қазақ киносы мен театрының қазіргі келбеті. Дулат Исабеков «Әпке драмасы»	
Мұғалімнің аты-жөні		
Күні:		
Сынып: 10	Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақ тақырыбы	Қазақ киносының атасы	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	10.1.2.1 оқылым және тыңдалым материалдары бойынша мәтінді тыңдай отырып, негізгі идеяларды (ақпараттарды) іріктей отырып, түртіп жазу (конспектілеу); жазбаға сүйеніп мәтін мазмұнын түсіндіру. 10.1.4.1. драмалық шығарманы тыңдау, шығармада көтерілген мәселені айқындау;	
Сабақтың мақсаты	Оқылған, тыңдалған ақпараттарды өңдеп, іріктеп, түртіп жазу (конспектілеу) Лексикалық құрылымдарды қолданып, сөзжасамдық және синтаксистік нормаларды сақтай отырып, көтерілген мәселе бойынша өз ойын дәлелдеу. Тақырып аясында оқушылар клишелер мен лексикалық құрылымдарды орынды қолдануға үйренеді, өзге пәндер бойынша меңгерген білімін, алған ақпараттарын қазақ тілінде сауатты қолдана алады.	

Сабақ барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру кезеңі 2 минут	Психологиялық дайындау, жөк оқушыларды белгілеу -«Шаттық шеңбері» (әр оқушы бүгінгі күнге жақсы тілек тілейді) Табиғатқа қамқор боп, Байлығын біз қорғайық. Әдепті де, тәртіпті боп, Жақсылығын қолдайық. - Балалар, бір-біріміздің қолымыздан ұстап, алақан арқылы жүректің жылуын сезініп үйренген қандай тамаша, қандай қуаныш!	Сабаққа дайындалуы Шеңбер құрып, тілек айту		Тірек сөздер
Қызығушылықты Ояту 1-мин	«Мозайка» ойыны 	Оқушылар түскен фигураларға сәйкес, топтарға бөлінеді		Фигуралар
5-минут	«Мозайка» әдісі бойынша, сабақтың тақырыбын ашатын кілтті сөздерді шығару І топ «Шәкен», ІІ топ «Айманов», ІІІ топ «драматург» Осы сөздер қалай ойлайсыздар кімге қатысты айтылаған? Ендеше қазір әр топ Кино әлеміне қатысты сөздер жазып, оларды үш тілде айтып шығу керек. Келесі тапсырмамыз «Ассоциация» стратегиясы	Оқушылар топта Би мен Ханға байланысты сөздермен класстерді толтырады шешен – оратор – speaker Ақылды – умный – clever Беделді – авторитетный	Топ басшысы белсенді көп сөз айтқан оқушыға + қояды	Кесте, ойын, Стикерлер аудиофайл

	ТАПСЫРМА 1 Тыңдалым «Сөздік гол» әдісі арқылы түсіндірмелі сөздікпен жұмыс жүргізу 1. Аудио дыбыс арқылы сөздермен таныстыру 2. Тыңдарған жаңа сөздердің мағынасын түсіндірмелі сөздіктен іздеп, сөз тіркесін, сөйлем құрастырыңыздар. Жаңа сөздер: алғашқы, қиыншылықтар, шығармашылық, тұлға, шеберлік	Әділ –справедливый – just Батыл - храбрый – brave Тапқыр – находчивый - inventive																
	<table><tr><td colspan="2">Саралау</td></tr><tr><td>Ерекше қабілеті бар оқушылар</td><td>Қажеттілігі бар оқушылар</td></tr><tr><td>Сөйлем құрайды саралайды</td><td>Сөз тікестерін құрайды</td></tr><tr><td colspan="2"></td></tr><tr><td>Бағалау критерийі</td><td>Дескриптор</td></tr><tr><td>Жаңа сөздермен сөз тіркестерін, сөйлемдер құрастырады</td><td>Жаңа сөздермен сөз тіркестерін, сөйлем құрастыра алады</td></tr><tr><td></td><td></td></tr></table>	Саралау		Ерекше қабілеті бар оқушылар	Қажеттілігі бар оқушылар	Сөйлем құрайды саралайды	Сөз тікестерін құрайды			Бағалау критерийі	Дескриптор	Жаңа сөздермен сөз тіркестерін, сөйлемдер құрастырады	Жаңа сөздермен сөз тіркестерін, сөйлем құрастыра алады			Сөзтіркес, сөйлем құрастырады	Өзара тексеру	
Саралау																		
Ерекше қабілеті бар оқушылар	Қажеттілігі бар оқушылар																	
Сөйлем құрайды саралайды	Сөз тікестерін құрайды																	
Бағалау критерийі	Дескриптор																	
Жаңа сөздермен сөз тіркестерін, сөйлемдер құрастырады	Жаңа сөздермен сөз тіркестерін, сөйлем құрастыра алады																	
Жаңа сабаққа дайындық 1-минут	Сабақ мақсатымен таныстыру																	
Жаңа сабақ Ой қозғау 3 -минут	Әр топ басшысы жребі тарту бойынша сұрақтарға жауап береді Киноны кім түсіреді? «Қазақфильм» киностудиясы туралы не білесің? «Қазақфильм» киностудиясы қайда орналасқан? «Қыз Жібек» фильмін көрдің бе? «Қыз Жібек» фильмінің режиссері кім? Сен режиссер болсаң, қандай фильм түсірер едің?	Оқушылар сұрақтарға жауап береді «Ойлан, жұртпаң, болыс» 	Сұраққа жауап берген оқушы смайлик алады															
2-минут	Бейнефильм көрсету «Қыз Жібек» фильмін үзіндісін көрсету Қандай атақты актерлерді білесіздер? Қазақ актерлерін атаңыз? Ж. 2- тапсырма. «Сүзгі» әдісі 2-тапсырма. Оқушылар 2 мәтінді оқып, жоспар бойынша өз мәтіндерінің мазмұнын ашады Барлық оқушыларға: Мәтінде кездесетін тірек сөздерді іріктеп алыңыз. «Сүзгіден өткізілетін» қатар: Режиссер, шығарма, басқарған, драма, қазақ драм театры, шақырылады, рөлдер, ұйымдастырған, ұлттық Кейбір оқушыларға: «Шебер» сөзінің қазақ ұғымындағы мағынасы қандай? деген сұраққа тірек сөздерді пайдаланып жауап беріңіз.	Үзіндіден актерлерге мінездеме беру	Жұптық жұмыс топтық	Слайд, бейне фильм														
5-минут	Түйінді сөздер Сөздер банкі Жаңа сөздер Бағалау критерийі: мәтіннен тірек сөздерді іріктейді Дескриптор: сөздерден қажеттісін іріктейді. Сұраққа жауап береді. Тірек сөздерді сөйлемде дұрыс пайдаланады. КБ. «Қате түсінікті тексеру». ЖЖ. 3- тапсырма. «Сенімді және еркін жауап беру» әдісі	Мәтінді оқып, әр топ бөлім бойынша мазмұнын дайындайды	Өзара бағалау. Түсіндірме	https://www.youtube.com/														
	Сұраққа жауап беріндер: (жалпы мазмұнын, идеясын табу үшін) <table><tr><td>сұрақ</td><td>жауап</td><td>Негізгі ой</td></tr><tr><td>Қазақтың академиялық драма театрының бас режиссері</td><td></td><td rowspan="4"></td></tr><tr><td>Мәтін не туралы?</td><td></td></tr><tr><td>Шәкен Айманов кім?</td><td></td></tr><tr><td>«Қазақфильм»студиясын басқарған кім?</td><td></td></tr></table>	сұрақ	жауап	Негізгі ой	Қазақтың академиялық драма театрының бас режиссері			Мәтін не туралы?		Шәкен Айманов кім?		«Қазақфильм»студиясын басқарған кім?						
сұрақ	жауап	Негізгі ой																
Қазақтың академиялық драма театрының бас режиссері																		
Мәтін не туралы?																		
Шәкен Айманов кім?																		
«Қазақфильм»студиясын басқарған кім?																		

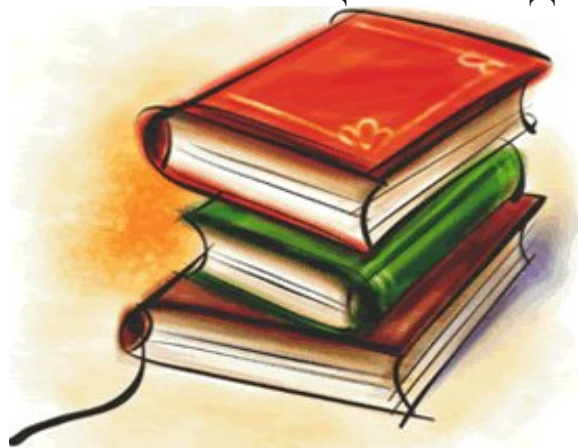
5-минут	Нәтиже арқылы саралау: Қолдауды қажет ететін оқушылар: нақты, ашық сұрақтарға жауап береді. Барлық оқушылар ойды өрбітетін сұрақтарға жауап береді. Кейбір оқушылар барлық ойлау деңгейіндегі сұрақтарға еркін жауап бере алады, себептерін анықтап, қорытындысын дәлелдей алады. Бағалау критерийі: сұрақтарға жауап беру арқылы мәтіннің негізгі ойын анықтайды Дескриптор: сұрақтарға жауап береді; мәтінді қорытындылаушы 5 сөз тіркесін айтады; тірек сөздерді пайдаланып мәтін тақырыбын анықтайды; Мәтіндегі негізгі ойды 1 сөйлеммен айтып шығады.	Оқушылар айтылғандармен келісетіндігін немесе келіспейтіндігін, өздерінің көзқарастарын айтуларын сұраймын.	Сұрақтарға жауап береді	https://www.youtube.com/
Ой толғаныс 13 минут	Әр топтан бір – бірлеп оқушылар жоппен бойынша түсінгендерін айтады. Кім? Туған жері Актёрлік жұмысы Фильмдері Дескриптор -Берілген мәтін мазмұнымен танысып,талдау жасайды. -Ұсынылған тірек сөздер мен тіркестерді орынды қолданады -Өз ойын және шешімдерін дәлелді жеткізеді Ой шақыру: Оқушыларға «Қазақфильм» киностудиясы тақырыбында бейнесюжет көрсету. https://www.youtube.com/watch?v=ycCd34CH4zA Дескриптор Бейнесюжет көру барысында екі тірек сөзді жазып алады Тірек сөздерін дамытып, өз ойларын айтады	Мәтіннің мазмұнын жппар бойынша айтады. Әр топ мүшесі топта ауызша жауап дайындайды. Фильмнен тірек сөздерді жазып алады.	Оқушылар сыныптастарының жауабын тыңдай отырып бірін-бірі бағалайды	Кесте, кластер, мәтін Карточка Бейнефильм
	Жазылым тапсырмасы: «Бас бармақ» 4-тапсырма. Мәтіндегі суреттің орнына керекті сөздерді қой. — актер, режиссер 1932 ж. Алматыдағы			
	 шақырылады. рөлдері ұлттық театр тарихында өшпес із қалдырды.			

	 студиясының көркемдік жағын басқарды. Қазақтың академиялық бас режиссері болды.			
	Қажетті сөздер: Отелло, қазақ театры, Шәкен Айманов Бағалау критерийі: Мәтіндегі суреттің орнына керекті сөздерді қояды. Қажетті сөздерді пайдаланады Дескриптор: Қажетті сөздерді орынды қолданады Суреттің орнына керекті сөздерді қояды			
	Бағалау: «Қонақ» әдісі арқылы жүзеге асады. Жұптар өз жұмысын өздері таңдаған жұппен алмастырып оқып, бағалау критерийлеріне сай бағалап, кері байланыс береді. Дәптерлерімен ауысып, өзара тексеру Өзара тексеру Жазылымнан кейінгі тапсырма. Әр жұп «Жеребе» әдісі арқылы қағаздар суырады, қай жұпқа «жауап» сөзі түссе сол жұп өз жұмысын сынып назарына ұсынады.			
Бағалау 1 минут	Бағалау парақшаларымен жұмыс Рефлексия	Оқушылар баспалдаққа өз смайликтерін жапсырады		Тақта смайликтер
Аяқталуы 1 минут	«Жетістік баспалдағы» 1. Мен бәрін түсіндім, тапсырмаларды орындадым 2. Мен бәрін түсіндім, бірақ тапсырмалар орындау қиынға түсті 3. Мен түсінген жоқпын Смайликтерді қою 			
Үй тапсырмасы	Жаңа сөздермен сөйлем құрастыру «Кино әлемі» эссе жазу			

Қосымша ақпарат	
Саралау - Сіз қосымша көмек көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлайсыз?	Қабілетті және қолдау көрсетуде оқушыларға топтық жұмыс ұйымдастыру барысында саралау әдістерді қолдандым. Оқушылардың деңгейлеріне қарап, ерекше қабілеті бар және қолдау көрсетуде оқушыларға саралау тапсырмалар бердім.
Бағалау	Сабак барысында оқушылардың білімдерін «Өзара бағалау», «Кесте», «Бес саусақ», «Жұптық бағалау», әр топ жетекшісі бағалау парағын толтыруын жөн көрдім.
Денсаулық пен қауіпсіздік техникасын сақтау	Оқушыларға қауіпсіздік шараларын сақтау қажеттілігі ескертіледі. Топта жұмыс істеу барысында топ ережесін еске ұстап, бірлескен нәтижелі жұмысқа қол жеткізу.

Павлодар облысы Ертіс ауданы Ағашорын ауылы
 “Ағашорын жалпы орта білім беру мектебі” КММ
 Қазақстан тарихы пәнінің мұғалімі
 Бралинов Сейтгалы Бағдатович

«БАТЫР БАЯН» ПОЭМАСЫНЫҢ КӨРКЕМДІК ЕРЕКШЕЛІГІ.

Бөлім: Парасат пайымы	Мектеп:	
Күні:		
Мұғалімнің аты-жөні:		
Пәні:	Қазақ әдебиеті	
Сынып: 7	Қатысқан оқушылар:	Қатыспағандар:
Сабақтың тақырыбы	«Батыр Баян» поэмасының көркемдік ерекшелігі.	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары:	7. 2. 3. 1 Шығармадағы көркемдегіш құралдардың (символ, синекдоха, қайталау түрлері: эпифора, анафора, аллитерация, ассонанс, риторикалық сұрақ) қолданысын талдау; 7. 2. 1. 1 Шығармадағы эпизодтар мен бейнелерді салыстыру;	
Сабақ мақсаты	Оқушылар «Батыр Баян» поэмасынан көркемдегіш құралдарды анықтай отырып, поэмадағы көркемдегіш құралдардың қолданысына талдау жасайды; Шығармадағы эпизодтарды тауып, бейнелерді (кейіпкерлерді) салыстыра алады.	

Жоспар				
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	1. Ұйымдастыру кезеңі: Сәлемдесу. Топқа бөлу. «Абылай, Баян, Ноян, Алаш» сөздері жазылған кималармен топқа бөлінеді. Оқушылардың назарын түгел сабаққа аудару. М. Жұмабаевтың «Мен жастарға сенемін» өлеңін сынып болып екі шумақ өлеңін мәнерлеп оқудан бастау. Арыстандай айбатты, Жолбарыстай қайратты, Қырандай күшті қанатты, Мен жастарға сенемін! Көздерінде от ойнар, Сөздерінде жалын бар, Жаннан қымбат оларға ар	Сәлемдеседі, топқа бөлінеді. Екі шумақ өлеңді мәнерлеп айту арқылы оқушылар сабаққа назарын аударады. Цифрлы сұрақтарға жауап жылдам-жылдам жауап береді.	ҚБ «Екі жұлдыз, бір тілек» ҚБ «Екі жұлдыз, бір тілек» 	7 - сынып «Қазақ әдебиеті» оқулығы хрестоматия Қима қағаздар Ц и ф р жазылған кима қағаздар Ә д е б и е т хрестоматиясы

Сабақтың ортасы	Мен жастарға сенемін! –деп Мағжан ақынымыз келешегіміздің жарқын болуына жастарға сенім артып отыр. Ал, бүгінгі ашық сабағымыздың керемет, қызықты да, тартымды болуы үшін мен сендерге сенемін. 2. Үй тапсырмасын пысықтау. «Цифрлы сұрау» әдісімен тексеріледі. Әр топ «Батыр Баян» поэмасының мазмұны желісі бойынша сұрақтарға жылдам-жылдам жауап береді. Жылдам сұрақтар: 1. Поэмада қай жердің сұлу табиғаты суреттелген? Ж. Көкшетау 2. Поэмада кездесетін кейіпкерлерді атаңдар. Ж. Абылай, Баян, Ноян, Қалмақ қызы, Би Қанай, Ұса. Серен, Жанатай, Сары батыр, Ер Көкше, Ер Қосай 3. Поэмада қазақ тарихының қай кезеңі суреттелген? Ж. XVIII ғасыр 4. Қалмақ қызы Ноянды қалай алдады? Ж:Елге барып, ата-анамның рұқсатын алып, саған тұрмысқа шығамын деді. 5. Баян інісі Ноян мен қалмақ қызын қай жерде өтіреді? Ж. Жолдыөзекте 6. . Поэманың авторы кім? Ж. М. Жұмабаев 7. Поэмада Баянның інісі неше жаста болды? Ж:15 жаста 8 Қалмақ қызының жасы неше? Ж:14 жаста 9. Абылай бастаған жиынға Баян неге келмеді?Ж: Інісінің артынан қуып кеткен болатын. 10. Баянның поэма соңындағы тағдыры немен аяқталды? Ж: Жоңғарлардың қолынан ажал құшты. 10. Баян жаудың жорығынан нені олжалап келген еді? Ж. Қалмақ қызын 11. Олжалаған затына Баян қандай көзқарасын білдірді? Ж. Өзінің де көңілі болды. 12. Баянның жан жолдасы кім, ол қай тарауда бейнеленген? Ж: Жанатай, екінші тарау 13. Поэма дегеніміз не?Ж: Оқиғаны өлеңмен баяндап айтатын көлемді шығарма. 14. Ұса мен Серен дегендер кім, қай эпизодта кездеседі? Ж:Қалмақтардың ханы, поэманың соңғы эпизодтарында			
	15. Поэмадағы оқиға қай ханның тұсында болған? Ж: Абылай хан 16. Алаш жұрты деп кімдерді атаған?Ж: Бүкіл қазақ деген ұлтты 17. Ноян қалмақ қызымен қашқандағы Баянның жай-күйі қалай берілген? Ж: Өз ісіне қатты өкінеді 18. Баян қай өзеннің бойында қаза тапты? Ж. Іле өзенінің бойы 19. Қалмақтар мен қазақтардың әскер саны тең келді ме?Ж. Қазақтар-100, Қалмақтар саны- мың сан болды 20. Көкшетаудың жерінде қандай аңдардың аты аталды? Ж: Бөрі, бұғы, марал 21. Поэмада кездесетін жер-су атауларын ата. Ж: Көкшетау, Сарыарқа, Оқжетпес, Бурабай, Жолдыөзек, Іле, Қытай, 22. Қазақтар 1723 жылы қалмақтардың кесірінен қандай кесепатқа ұшырады ? Ж. «Ақтабан шұбырынды» 23. Ноянның ағасының алдындағы соңғы сөзі. Ж: «Жан көке!» 24. Абылайдың ақылшысы кім? Ж. Би Қанай 25. «Елдің шетін, анаң бетін Бір көрмей , қозым, ерге барма» бұл қай кейіпкердің сөзі? Ж. Қыздың анасы 26. Батыр Баян қай рудан шыққан? Ж: Уақ руынан Дескриптор: -поэма сюжетін анықтайды; -сұрақтарға жылдам жауап береді.			
	3. Жаңа сабаққа көпірше жасау. Бес арысты атап өту. Қазақ әдебиетіндегі бес арыс дегенде кімдерді атауға болады. Не үшін оларды бес арыс деп атаған?	Жаңа сабаққа көпірше жасау, қазақ әдебиетіндегі бес арысқа тоқталу, берілген сұрақтарға жауап береді.	ҚБ «Екі жұлдыз, бір тілек» 	Бес арыстың фотолары Актив панель тақтасы

	3-топ:«Батыр Баян» поэмасына композициялық талдау. 1. Тақырыбы: Ерлік пен махаббат 2. Идеясы: Батырдың ел алдындағы арқалар жүгінің ауырлығын ұғындыру, батырларды ұлықтау, құрметтеу 3. Авторы: Мағжан Жұмабаев 4. Жанры: поэма, 5. Оқиғаның басталуы: Батырлардың бас қосуы 6. Оқиғаның байланысы: Батыр Баянның жорықтан қалмақ қызын алып келуі. 7. Оқиғаның дамуы: Ноянның қалмақ қызына ғашық болуы 8. Шиеленісуі: Қос ғашықтың елден қашуы	Поэманың құрылысына композициялық талдау жасайды.		Үлестірімелі кестелер																
	9. Шарықтау шегі: Батыр Баянның екеуін атып өлтіруі 10. Шешімі: Батыр Баянның ерлікпен қаза табуы																			
	4-топ:Шығармадағы берілген эпизодтарды дәлелдейтін деректерді поэмадан табындар. <table><tr><td>Эпизодтар</td><td>Поэмадан үзінділер</td></tr><tr><td>Автордың моноlogy (ішкі сезімі)</td><td></td></tr><tr><td>Абылай ханның Батыр Баянды күтуі</td><td></td></tr><tr><td>Ноянды Қалмақ қызының елге кетуіне көндіруі</td><td></td></tr><tr><td>Қашып кеткен Нояды естігендегі Баянның халі</td><td></td></tr><tr><td>Баянның екі жасты мерт қылуы.</td><td></td></tr><tr><td>Баянның өкініші</td><td></td></tr><tr><td>Баянның өлімі</td><td></td></tr></table>	Эпизодтар	Поэмадан үзінділер	Автордың моноlogy (ішкі сезімі)		Абылай ханның Батыр Баянды күтуі		Ноянды Қалмақ қызының елге кетуіне көндіруі		Қашып кеткен Нояды естігендегі Баянның халі		Баянның екі жасты мерт қылуы.		Баянның өкініші		Баянның өлімі		Берілген эпизодтарды дәлел келтіре отырып, поэмадан анықтайды.		О қ у л ы қ , хрестоматия
Эпизодтар	Поэмадан үзінділер																			
Автордың моноlogy (ішкі сезімі)																				
Абылай ханның Батыр Баянды күтуі																				
Ноянды Қалмақ қызының елге кетуіне көндіруі																				
Қашып кеткен Нояды естігендегі Баянның халі																				
Баянның екі жасты мерт қылуы.																				
Баянның өкініші																				
Баянның өлімі																				
	Дескриптор: -Поэмадағы бейнелерді анықтайды - Іс-әрекеттерін табады -Адамгершілік қасиеттерін таниды -Бейнелерге баға береді. -Көркемдегіш құралдарды ажыратады; -Эпизодтарды анықтайды -Поэма құрылысына талдау жасайды. .																			
	Сабакты бекіту. Жалпысыныптық тапсырма. «Токта кадр» әдісі арқылы тапсырма орындау. Оқушыларға поэма желісі бойынша түсірілген фильмнен үзінді көрсетіліп, оқушыларға проблемалық сұрақтар қойылады. 1-топқа:Неліктен Ноян қалмақ қызының ұсынысын қабыл алады? 2-топқа:Неліктен Батыр Баян екі жасты өлімге қиды? 3-топқа:Ноянның қалмақ қызымен қашып кетуін сатқындық деуге болады ма? 4-топқа:Қазіргі таңда өз жұртының намысы үшін інісін өлтіретін батырлар бар ма, бар болса кімдерді атауға болады? Дескриптор: -фильмді бақылайды -оқушылар проблемалық сұрақтарға жауап береді.	Токта кадр әдісі бойынша фильмнен көрген бейнесін талқылай отырып, берілген сұрақтарға жауап береді.		«Батыр Баян» көркем фильмі Проблемалық сұрақтар жазылған ү л е с т і р м е л і кеспелер																
Сабақтың соңы	Рефлексия «ҮшҚ» әдісімен сабаққа рефлексия жасау Қызық болды. Қиын болды. Қажет маған. Үйге тапсырма: Әр топ өзіне берілгенпроблемалық сауалды негізге ала отырып, эссе жазу.																			

Қызылорда облысы Арал ауданы
«№83 орта мектебі» КММ
Биология пәнінің мұғалімі
Тайжанова Аралгүл Махсутқалиқызы

ТУА ПАЙДА БОЛҒАН ЖӘНЕ ЖҮРЕ ПАЙДА БОЛҒАН ИММУНИТЕТ ТҮРЛЕРІ.

Бөлім:		Заттардың тасымалдануы
Педагогтің аты-жөні:		Тайжанова А.
Күн: 21.11.2024ж	Сыныбы : 8а Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:	
Тақырыбы:	Туа пайда болған және жүре пайда болған иммунитет түрлері.	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	8.1.3.6 аурудың алдын алудағы вакцинацияның рөлін бағалау	

Сабақтың мақсаты:	иммунитет түрлерін білу; жасанды және туа пайда болған иммунитет түрлерінің айырмашылығын сипаттау; вакциналаудың артықшылықтары мен кемшіліктерін анықтау;
Құндылықтар	тәртіп, мақсатқа талпынушылық, өзін-өзі бақылау байсалдылық, парасаттылық, заңға бағынушылық, басқаларды құрметтеу, өзгенің пікірін құрметтеу

Сабақ барысы	Мұғалімнің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 3 мин C1	I. Ұйымдастыру кезеңі: «Жемістер» суреті бойынша жағымды психологиялық ахуал орнатады Мен ... жемісі сияқты ... «Пазл» бойынша топқа бірігуге нұсқау береді.	Оқушылар «Жемістер» арқылы сыныпта жағымды ахуал орнатады. Мен құлпынай жемісі сияқты ашық реңдімін, себебі көпшілікті өзіме баурап аламын. «Пазл» бойынша топтарға бірігеді	Кері байланыс: Мадақтау арқылы бағаланады.	Суреттер
7 мин	II Үй тапсырмасы «Кеше, бүгін» тәсілі арқылы сұралады Қораптардағы термин сөздерді кеше, бүгін деп бөледі. Жаңа терминдер бойынша сабақтың тақырыбы мен оқу мақсаты ашылады Иммунитет дегеніміз не? Иммунитет түрлері. Екпе туралы не білеміз? Тыңдалым алды сұрақтар .	Оқушылар «Кеше, бүгін» тәсілі арқылы өткен тақырыптар бойынша білімдерін еске түсіреді. Термин бойынша жауаптарын жаңа тақырыппен байланыстырады, сабақтың тақырыбын, мақсатын анықтайды.	Кері байланыс: Мадақтау арқылы бағаланады. «Жарайсың!» «Тамаша жауап» т.б	Экран
Сабақтың ортасы C2 15 мин C3	Мұғалім түсіндірмесі Мұғалім жаңа тақырып бойынша қысқаша ақпарат береді. IV Топтық жұмыс. Топтық жұмысты ұйымдастырады. 1-топ « Табиғи иммунитет». Ұғымдар картасын жасау 2-топ «Жасанды иммунитет» органайзер дайындау (сызбалармен)	Мұғалімнің түсіндіргені бойынша тыңдалым алды 3 сұраққа жауап алады. Оқушылар мұғалімнің бағыт беруімен топта талқылау жасап, жұмыс жасайды. Оқулықтағы ақпаратпен танысады, жұмыстарын қорғайды	Кері байланыс: Өзін өзі мадақтау (3 рет арқасын қағып)	АКТ А3 парағы Маркер флипчарт
15 мин	Сабақты бекіту тапсырмалары. Оқушылармен жұптық, жеке жұмысты ұйымдастырады, бақылау жасайды. 1-тапсырма Жұптық жұмыс Венн диаграммасы «Табиғи және жасанды иммунитет» 	Оқушылар табиғи және жасанды иммунитет түрлерінің ұқсастықтары мен айырмашылықтарын жазады.	Дескриптор: Табиғи иммунитет түрлерін сипаттайды; Жасанды иммунитет түрлерін сипаттайды. Жалпы балл-2 ұпай	
	2-тапсырма «Сөйлемді аяқта!» тәсілі Табиғи иммунитет ----- және ----- бөлінеді. Табиғи пайда болған ----- бір аурумен ауырған соң қалыптасады. Жасанды иммунитет медициналық препараттар: ----- немесе ----- енгізілген соң пайда болады. ----- бұл тіршілігін жойған немесе әлсіздендірілген ауру қоздырғышы не оның уы. ----- емдік сарысу енгізілген соң пайда болады. Тірек сөздер: иммунитет, Вакцина, туа біткен, жүре пайда болған, емдік сарысу, Жасанды енжар иммунитет, вакцина	2-тапсырма «Сөйлемді аяқта!» тәсілі арқылы тірек сөздерді пайдаланып сөйлемді толықтырады.	Дескриптор: қажетті сөздерді тауып, сөйлемді аяқтайды; Жалпы балл-2	2-қосымша Тапсырма жазылған парақтар

	2-тапсырма PISA тапсырмасы (Функционалды сауаттылыққа бағытталған тапсырма) МЭРИ МОНТЕГЮ Газеттегі мақаланы оқып келесі сұрақтарға жауап беріңіз. ВАКЦИНАЦИЯ ТАРИХЫ Мэри Монтегю өте сұлу әйел болған. 1715 жылы ол шешек ауруынан тірі қалды, бірақ оның денесі тыртықтарға толы болды. 1717 жылы Мэри Түркияда тұрды, ол ондағы әдетте қолданатын егу (прививка) әдісін бақылады. Бұл жас адамдардың денесіне жарақаттап оған шешек ауруының жеңіл түрінің вирусын енгізу болатын. Кейін бұл адамдар шешек ауруымен ауырды, бірақ ауру жеңіл түрде өткен. Мэри Монтегю егудің қауіпсіздігіне толық сенімді болып, өзінің ұлы мен қызына егу жасатқызады. 1796 жылы Эдвард Женнер егуді сиырдың шешек аурумен ұқсас ауруларға пайдаланып, шешекке қарсы антидене жасауға қолданды. Шешек егуімен салыстырғанда бұл егудің кері әсері азырақ болды және егуден кейін ауру бір-біріне жұқпады. Бұл әдіс вакцинация деп аталады	PISA тапсырмасын орындайды	Дескриптор: адамдарға вакцинацияны қандай ауру түрлеріне қарсы жасауға болатынын анықтайды; ауруды туғызған бактериялардың аурудың ағзада қайта жүруін болдырмау құбылысын түсіндіреді; балалар мен егде адамдарға тұмауға қарсы егу жасауға кеңес беру себебін жазады; Жалпы балл-6	
	Сұрақ 1: МЭРИ МОНТЕГЮ Адамдарға вакцинацияны қандай ауру түрлеріне қарсы жасауға болады? A Тұқым қуалайтын ауруларға, мысалы гемофилия B Вирус арқылы жұғатын ауруларға, мысалы полиомиелит C Организмнің қызметін бұзатын ауруларға, мысалы диабет D Кезкелген емделмейтін ауруларға	Адамдарға вакцинацияны қандай ауру түрлеріне қарсы жасауға болатынын анықтайды.		
	Сұрақ 2: МЭРИ МОНТЕГЮ Егер, адамдар немесе жануарлар бактериялар арқылы берілетін жұқпалы аурулармен ауырған болса, әдетте жазылғаннан кейін ауруды туғызған бактериялар бұл аурудың ағзада қайта жүруін болдырмайды. Бұл құбылыстың себебі неде? A Ағза ауруға себеп болатын барлық бактерияларды жояды B Ағза бактериялардың көбеюін болдырмайтын антидене өндіреді C Қанның қызыл түйіршіктері сол аурудың себебі болатын бактерияларды жояды D Қанның қызыл түйіршіктері бактерияларды жойып, ағзадан шығарады	Ауруды туғызған бактериялардың аурудың ағзада қайта жүруін болдырмау құбылысын түсіндіреді.		
	Сұрақ 3: МЭРИ МОНТЕГЮ Қандай себептерге байланысты балалар мен егде адамдарға тұмауға қарсы егу жасауға кеңес береді? Бір себебін жазыңыз.	Балалар мен егде адамдарға тұмауға қарсы егу жасауға кеңес беру себебін жазады.		
Сабақтың соңы C4 4 мин	Кері байланыс «Бургер» тәсілі ең тәтті тұсы... ең ащы тұсы... келесі сабақтағы тапсырыс ... арқылы кері байланыс жасауды ұсынады	Қатысушылар «Бургер» тәсілі ең тәтті тұсы... ең ащы тұсы... келесі сабақтағы тапсырыс ... арқылы кері байланыс жасайды	Кері байланыс: «Бургер» тәсілі арқылы 	Сурет
1 мин	Үй тапсырмасы § 20 оқу			